VRIJWILLIGERS EN HUN ORGANISATIES

De betekenis van vrijwilligerswerk voor actieve burgers

Kwalitatief onderzoek naar actief burgerschap in een Vogelaarwijk, Slotermeer-Geuzenveld, Amsterdam

Foto: Organisatie in Slotermeer (2009). Uitje naar de Orchideeënhoeve van Luttelgeest

Anouck van Wijck
Studentnummer: 6131107
Masterscriptie sociologie
Universiteit van Amsterdam

1e begeleider: Evelien Tonkens
2e begeleider: Mandy Ridderhof de Wilde

Amsterdam, maart, 2011

Voorwoord

Voor u ligt mijn masterscriptie ter afronding van de studie sociologie aan de Universiteit van Amsterdam. Hierin is onderzocht wat het doen van vrijwilligerswerk in de Vogelaarwijk Slotermeer, betekent voor de vrijwilligers. Hiermee kan een beeld geschetst worden van de moderne, grootstedelijke, vrijwilliger in Nederland.

Aangezien ik mijn bachelor sociologie aan de Rijksuniversiteit Groningen heb afgerond, en de hoofdonderwerpen binnen de universiteiten sterk van elkaar verschillen, was het onderwerp 'actief burgerschap' nieuw voor mij. Door het promotieonderzoek van mijn tweede begeleidster, Mandy Ridderhof de Wilde, heb ik de kans gekregen haar te mogen helpen en me te verdiepen in dit onderwerp. Haar onderzoek zal meerdere Vogelaarwijken in Nederland betreffen, maar ik heb Slotermeer voor haar mogen onderzoeken.

Er zijn een aantal mensen die hebben bijgedragen aan het feit dat deze scriptie hier nu ligt. Langs deze weg wil ik hen bedanken voor hun inzet, interesse en medewerking.

Ten eerste de vrijwilligers in Slotermeer. Zonder hun medewerking had dit onderzoek niet uitgevoerd kunnen worden. Daarom ben ik de respondenten erg dankbaar voor de moeite en tijd die zij hebben willen nemen om met mij in gesprek te gaan. De namen van de respondenten worden niet genoemd, voor hun anonimiteit en privacy, maar de gesprekken waren interessant en ik heb veel van en over hen geleerd.

Ten tweede een ambtenaar van stadsdeel Nieuw-West afdeling wijken, met wie ik meerdere gesprekken heb gehad en vele mailtjes mee heb uitgewisseld. Ik dank hem voor zijn openhartigheid en voor het vertellen over zijn ervaringen en gevoelens, ten aanzien van het stichtingen en diens relatie met de gemeente.

Ten derde wil ik mijn begeleiders, Evelien Tonkens en Mandy Ridderhof de Wilde, bedanken voor hun rol als raadgevers en critici. Hun commentaar en ervaring hebben mij gemotiveerd en geholpen in het proces naar dit eindresultaat.

En uiteindelijk bedank ik mijn vriendinnen en vriend, die altijd geïnteresseerd waren in het verloop en voor de nodige afleiding hebben gezorgd. En een groot dankwoord voor mijn familie en dan met name mijn ouders. Dank voor jullie tips, wijze raad, controle en ook de vrijheid om deze scriptie en studie met een voldaan gevoel af te ronden.

Amsterdam, maart 2011

Anouck van Wijck

Samenvatting

Actief burgerschap is een populair begrip. Burgers moeten zelfredzaam zijn, zichzelf ontplooien en verantwoordelijkheid dragen, voor zichzelf en de wereld om hen heen. Vrijwilligerswerk is een vorm van actief burgerschap dat veel voorkomt in de Nederlandse samenleving. Ook in 'krachtwijken' als Slotermeer, Amsterdam, bestaan veel vrijwilligersorganisaties. Maar waarom doen mensen vrijwilligerswerk? Wat zijn dit voor mensen? Hoe verlopen identificatieprocessen bij hen? En hoe ontwikkelen zij burgerschapscompetenties? Dus, wat betekent het voor vrijwilligers in deze wijk om vrijwilligerswerk te doen? Aan de hand van een kwalitatief onderzoek over deze onderwerpen is er antwoord gegeven op deze vragen en is er een beeld geschetst van de moderne, Vogelaarwijk-vrijwilliger.

Voor het onderzoek zijn 14 respondenten geïnterviewd, die allen in het bestuur zitten van vrijwilligersorganisaties in Slotermeer. Naar aanleiding van die gesprekken zijn er conclusies te trekken over wie de vrijwilligers zijn en waarom ze dit werk doen.

Allereerst zijn er overeenkomsten. De moderne vrijwilliger is langdurig actief, zeer betrokken bij de buurt, zorgzaam en solidair. De vrijwilligers voelen zich Nederlander, ondanks hun culturele achtergrond, die vaak niet Westers is. De redenen voor het doen van vrijwilligerswerk is een combinatie van individualisme en altruïsme. Aan de ene kant willen ze zelf plezier maken en afleiding hebben, dus eigen behoeftes vervullen, maar aan de andere kant willen ze de doelgroep van de stichting helpen en doen ze het werk voor andermans belangen. De respondenten zijn serieus, leergierig en hebben al een boel competenties ontwikkeld, zoals kennis, vaardigheden en deugden. Maar hiernaast zijn er op basis van dit onderzoek ook verschillen gevonden, waardoor de vrijwilligersorganisaties in twee groepen in te delen zijn. De actieve burgers van federatieve initiatieven hebben intern en extern veel contacten, ze zijn reflexief, progressief en hebben algemene doelen. Zij kunnen 'langdurig betrokkenen' genoemd worden, omdat ze hun taken en doelen serieus, professioneel en grootschalig aanpakken. Hiertegenover staan de vrijwilligers van lichte initiatieven. Zij hebben weinig interne en externe contacten, zijn niet-reflexief, conservatief en zijn gericht op de eigen groep of cultuur met haar bijbehorende belangen. Daarom vallen zij onder de noemer van losse of lichte gemeenschappen.

Ondanks de verschillende doelen, activiteiten of mate van professionaliteit, hebben de vrijwilligers in de wijk een belangrijke ‘broker’ functie, ze staan tussen het stadsdeel en de, soms geïsoleerde, bewoners in. Mede daarom zijn vrijwilligers van belang in de maatschappij, want zij houden de samenleving, waar immers iedereen deel van uit moet maken, bij elkaar.

Een sterke stimulans vanuit de overheid zou daarom op zijn plek zijn. Vrijwilligers kunnen het land veel geld besparen, ontplooien zichzelf, helpen buurtbewoners en verbeteren wijken. Maar mede door de bezuinigingen is de politiek terughoudend geworden in het geven van zakken geld aan onzekere en niet-concrete doeleinden. Daarom zullen er steeds strengere eisen worden gesteld aan vrijwilligersorganisaties. Men zal met duidelijke plannen en resultaten moeten komen. Daarom is het van belang dat de overheid, maar ook zeker de stichtingen, verzakelijken. De federatieve initiatieven staan op dit punt voor, ten opzichte van de lichte initiatieven. De vrijwilligersorganisaties zullen hun doelen moeten aanscherpen, professionaliseren, zichzelf bewijzen en daarmee door ontwikkelen. De overheid zal hierbij een begeleidende, stimulerende en coachende rol moeten spelen. Om de juiste persoon op de juiste plaats te krijgen en om die doelen en resultaten te behalen.

Inhoudsopgave

Inleiding 7

Theoretisch kader 10

Methoden 20

Resultaten 23
Hoofdstuk 1: Algemene kenmerken stichtingen en vrijwilligers 24
Hoofdstuk 2: Verschillen tussen stichtingen 28
2.1 Verschillen in mate van contact 28
2.1.1 Federatieve initiatieven 29
2.1.2 Lichte initiatieven 33
2.2 Verschillen in relaties 36
2.3 Verschillen in publiek of privaat 37
2.4 Verschillen in type burgerschap 38
2.5 Conclusie 39
Hoofdstuk 3: Overeenkomsten tussen stichtingen 43
3.1 De organisaties 43
3.2 De vrijwilligers 45
3.3 Conclusie 47
Hoofdstuk 4: Overeenkomsten in motieven 50
4.1 Individualisme en altruïsme 50
4.2 Indeling begrippen actief burgerschap 53
4.3 Doelen van de vrijwilligers 55
4.4 Verwachtte duur vrijwilligerswerk 57
4.5 Conclusie 59
Hoofdstuk 5: Overeenkomsten in identificatieprocessen 61
5.1 Zelfomschrijving 61
5.2 Betrokkenheid bij de buurt 64
5.3 Uniek 66
5.4 Conclusie 67
Hoofdstuk 6: Overeenkomsten in burgerschapscompetenties 69
6.1 Vergoeding en ontwikkeling 69
6.2 Voorwaarden 73
6.3 Door ontwikkelen 75
6.4 Conclusie 76

Conclusies 78

Discussie en aanbevelingen …… 85

Literatuurlijst …… 89

Bijlagen …… 91

1 Topic list

2 Methoden tabel

Inleiding

Actief burgerschap is sinds een aantal jaren een belangrijk punt op de Nederlandse agenda. Overheid, provincies, gemeenten, instituties en ondernemingen promoten het onderwerp en verlangen van burgers meer en meer betrokkenheid bij de maatschappij. Van burgers wordt verwacht dat ze zelfredzaamheid, onderlinge zorgzaamheid, spontane zelfontplooiing en verantwoordelijkheid hoog in het vaandel hebben staan (Tonkens, 2009). In bepaalde buurten van steden wordt het beleid gericht op deze vorm van burgerschap. Er worden subsidies verleend aan vrijwilligersorganisaties, zelforganisaties en burgerinitiatieven, actieve en niet-actieve burgers worden aan elkaar verbonden, sociaal uitgeslotenen worden bij bepaalde projecten in het bijzonder uitgenodigd en men probeert iedereen betrokken te houden. Toch kan het beleid voor het activeren van burgers ook tot problemen leiden, omdat er een zekere spanning ontstaat tussen de aandachtspunten macht, representatie, deskundigheid, belangen en effectiviteit (Tonkens, 2009).

Burgerinitiatieven kunnen formeel en informeel ontstaan. Groepen mensen gaan zichzelf organiseren om waardering of erkenning te vergaren, een luisterend oor te hebben, door behoefte aan contact met beleidsmakers of initiatiefnemers, en uiteindelijk regelmatig om subsidie voor een bepaald doel te verkrijgen.

Vrijwilligerswerk heeft positieve en negatieve kenmerken. Het kan een bron zijn van voldoening, zingeving en plezier, maar daarnaast kan het ook voor stress, ziekte en overspanning zorgen. Het is dus belangrijk een goede afstemming te vinden en samenwerking te creëren, tussen de vrijwilligers zelf, de professionals en de cliënten die ermee geholpen worden (Tonkens, 2009). Binnen dit overkoepelende onderwerp gaat het in dit onderzoek om de wijk Slotermeer in Amsterdam.

Slotermeer

Slotermeer (binnen Amsterdam Nieuw-West) is één van de Vogelaarwijken die begin 2007 door de Minister van Wonen, Wijken en Integratie is uitgekozen. Dit gebeurde omdat deze wijk te maken heeft met sociale, fysieke en economische problemen, een ‘aandachtswijk’. Het doel van het nieuwe beleid was om de wijken om te vormen tot wijken waar mensen meer kansen hebben en waar ze weer graag willen wonen, werken en (samen)leven met

elkaar (Gemeente Amsterdam, 2007). Daartoe wordt er extra geld beschikbaar gesteld om de sociaal, economische en fysieke problemen van de wijk aan te pakken. De overheid, in de vorm van het wijkmanagement, realiseert zich steeds meer dat dit alleen mogelijk is door samenwerking tussen de overheden, de instanties en de bewoners zelf. Zij wil dat de bewoners de kracht vormen van de wijk en de buurt. Speerpunten hierbij zijn talentontwikkeling en empowerment (een methode om mensen te helpen het leven te leiden dat ze het liefste willen). Dit zal het zelforganiserend vermogen van de bewoners vergroten en de zelfredzaamheid stimuleren. Een gedeelde verantwoordelijkheid is een centraal principe (Gemeente Amsterdam, 2007). Direct in 2007 werden er in Slotermeer verbeteringen zichtbaar op het gebied van sociale activering, integratie en sociale cohesie. Wel moet hierbij de vraag gesteld worden of de bewoners van de wijk de activering ook werkelijk om deze redenen invulling geven, of dat zij er misschien hele andere motieven voor hebben.

Het sociale investeringsprogramma in Slotermeer heet 'Koers Nieuw West'. Hiervan is het doel om in 2015 een gemiddeld Amsterdams niveau te bereiken op sociaal gebied. Dit houdt leefbaarheid, veiligheid en woonkwaliteit in. Ook dit programma richt zich op bewonersparticipatie en integratie, in de hoop burgers te activeren en vrijwilligerswerk te stimuleren (Gemeente Amsterdam, 2007).

Belangrijk voor dit onderzoek naar actief burgerschap in deze Vogelaarwijk, is om te weten hoe het vrijwilligersveld er in Slotermeer uit ziet. Daarom worden de vrijwilligersorganisaties en zelforganisaties eerst in kaart gebracht. Vervolgens is de vraag wat het doen van vrijwilligerswerk voor de mensen betekent. De nadruk ligt hierbij op de motivaties, de identificatieprocessen en de ontwikkeling van burgerschapscompetenties zoals sociaal, cultureel, emotioneel en praktisch kapitaal. Uiteindelijk kan er een beeld geschetst worden van hoe de moderne vrijwilliger er in deze wijk uit ziet en wellicht geldt dit ook voor die in de grote stad in het algemeen.

Aangezien Slotermeer grenst aan een andere wijk en ook veel overlap met deze andere buurt vertoont, is er binnen dit onderzoek geen onderscheid gemaakt tussen deze twee gedeeltes. De stichtingen en verenigingen die meegewerkt hebben benoemden tevens nergens een verschil, dus vanaf het hoofdstuk methoden zal er gesproken worden over Slotermeer-Geuzenveld.

Probleemstelling

Hoofdvraag:

“Wat betekent het werken bij vrijwilligers- of zelforganisaties voor vrijwilligers of actieve burgers in Slotermeer-Geuzenveld, Amsterdam?”

Deelvragen:

1. Wat is actief burgerschap? En wat zijn vrijwilligers?
2. Wat zijn de motivaties van deze vrijwilligers?
3. Hoe verlopen identificatieprocessen bij de vrijwilligers? En welke rol speelt reflexiviteit hierin?
4. Hoe ontwikkelen de vrijwilligers burgerschapscompetenties (sociaal, cultureel, emotioneel en praktisch kapitaal)?

Theoretisch kader

Deelvraag 1: Wat is actief burgerschap? En wat zijn vrijwilligers?

Actief burgerschap: de publieke zaak

Actief burgerschap houdt het (leren) deelnemen aan en verantwoordelijkheid dragen voor de publieke zaak in (Tonkens, 2009). Het ontstaat in een wisselwerking tussen burgers en de institutionele omgeving. Actief burgerschap wordt gezien als het stimuleren door overheidsinstellingen, om de zelfredzaamheid, onderlinge zorgzaamheid, spontane zelfontplooiing en verantwoordelijkheid van burgers te vergroten. Het vereist dus dat burgers over bepaalde competenties beschikken of die ontwikkelen, om de verantwoordelijkheid te kunnen nemen en dragen. De instituties moeten ze daartoe uitnodigen en daarin ondersteunen. Het betreft een combinatie, waarbij de burgers zich in moeten zetten en zichzelf moeten ontplooien, en waarbij de overheid moet faciliteren en toerusten. Volgens Tonkens (2009) heeft een actieve burger vier bepaalde kenmerken: hij of zij beschikt over bepaalde kennis, mondigheid, respect en communicatief vermogen. Hij of zij geeft vorm aan maatschappelijke banden, en onderhoudt relaties tussen individuen, groepen en de omgeving. Hij of zij onderhoudt deze relaties door onderling en met elkaar (ook met de overheid) in dialoog te treden. En tenslotte is hij of zij voornamelijk gericht op het algemene belang, de publieke ruimte. De vaardigheden, die bij burgerschap horen, zijn volgens Tonkens (2004) zelfbeperking, zelfbeheersing en zelfkritiek. Dankzij deze begrippen kan een burger boven zichzelf uitstijgen en gaat men zich realiseren dat eigen geluk afhankelijk is van andermans geluk. Hierbij moeten zelfspot, relativeringsvermogen en ironie een plaats krijgen, omdat deze vorm van zelfreflectie zal leiden tot mildheid, openheid en respect.

Kort gezegd is actief burgerschap dat men actief verantwoordelijkheid draagt voor de publieke zaak en tevens actief deelneemt aan de publieke zaak. En de instituties hebben hierbij een ondersteunende en faciliterende rol.

Vrijwilligerswerk: het private domein

Actief burgerschap heeft veel met vrijwilligerswerk te maken, maar het is niet hetzelfde. Vrijwilligerswerk is eerder een onderdeel van actief burgerschap, een gedeelte waarbij

actieve burgers kiezen om werk te verrichten, niet per se voor de publieke zaak, maar meer in de private sfeer. Er kan gezegd worden dat vrijwilligerswerk zich op kleinere, lokale schaal bevindt, en dat actief burgerschap een hoger, landelijker, meer algemeen niveau betreft. Vrijwilligerswerk is volgens Wilson (2000) elke activiteit waarin tijd vrij wordt besteed om andere mensen, een groep of een zaak te helpen. Dit heeft voordelen voor de helper en voor de geholpene. De geholpene krijgt namelijk steun, leert nieuwe mensen kennen of wordt bijvoorbeeld geholpen met het invullen van formulieren. Maar ook de helper, de vrijwilliger, krijgt hierdoor een hogere levenstevredenheid, eigenwaarde, functionele bekwaamheid en voelt zich al met al beter over eigen gezondheid en leven (Wilson, 2000). Het is productief werk dat menselijk kapitaal vereist, collectief werk dat sociaal kapitaal vereist, en ethisch geleid werk dat cultureel kapitaal vereist (Wilson, 1997). Om vrijwilligerswerk te willen en kunnen doen zijn er vaardigheden nodig. Een belangrijke hiervan is, net als bij actief burgerschap, zelfreflectie, vanwege de mildheid, openheid en respect dat deze vaardigheid teweeg brengt. Vrijwilligers hebben ook een bepaald verantwoordelijkheidsgevoel. Dit gevoel is echter vaak op een meer specifieke groep mensen gericht dan bij actief burgerschap. Bij actief burgerschap is de verantwoordelijkheid algemeen, voor de publieke zaak. Vrijwilligers voelen verantwoordelijkheid voor derden, een bepaalde groep, zaak of voor zichzelf, en dit zorgt ervoor dat zij hun vrije tijd willen 'opofferen' door zich voor deze belangen in te zetten.

Deelvraag 2: Wat zijn de motivaties van deze vrijwilligers?

Burgers kunnen verschillende aanleidingen hebben om tot actief burgerschap of vrijwilligerswerk over te gaan. Veelvoorkomende motieven hiervan zijn: een acuut probleem, altruïsme (het welzijn van anderen of de publieke zaak), een eigen ervaring, de ervaring van derden, boosheid, een type leefstijl (Tonkens, 2006). Hier voegen Leyenaar en Dekker (1999) nog een aantal motieven aan toe, namelijk de betrokkenheid bij de lokale gemeenschap of bij de doelstellingen van een bepaalde organisatie, het willen opdoen van sociale contacten, en eigen capaciteiten willen inzetten voor de organisatie in kwestie. Volgens Fienig (2010), zijn er vier motieven waarom mensen vrijwilligerswerk gaan doen. Ten eerste kan het gaan om een doelbewuste actie, waarbij de oorzaak buiten de persoon zelf staat. De mensen identificeren zichzelf met de groep die hulp nodig heeft en eigen ervaring is hierbij een instrument. Ten tweede kan men actief worden ten behoeve van de

persoonlijke ontwikkeling. De oorzaak moet de investering waard zijn, de persoonlijke situatie moet erdoor verbeterd worden. Ten derde kan het verkrijgen van een prominente status een motief zijn. Men wil een voorbeeld zijn voor anderen, inspireren en daarbij een mening geven. Tot slot kan het 'dienstwederdienst' principe een motief zijn voor activering. Burgers willen reageren op de vragen van anderen, bijvoorbeeld om een helpende hand te bieden aan een professional. Aan deze motieven verbindt Fienig bepaalde rollen die ermee samenhangen (bijvoorbeeld een sturende rol voor mensen die door doelbewuste actie worden geleid, en een uitvoerende rol voor mensen die hun persoonlijke ontwikkeling belangrijk vinden).

Wuthnow (1991) zegt dat de manier waarop we over motieven denken, weerspiegelt hoe we denken over onszelf en onze waarden. Dit is een zekere mate van reflexiviteit. Zijn motieven betreffen religie, de menselijke natuur, nut, medelijden en cultureel erfgoed. Motieven van mensen zijn echter bijna nooit eenduidig. Pluralisme kan hierbij problematisch zijn, omdat er te veel is om uit te kiezen, en omdat sommige motieven beter of belangrijker worden gevonden dan anderen. Toch is bij veel burgers het hoofdmotief eigenbelang. Een probleem is dat een combinatie van motieven, twee tegenover elkaar staande begrippen tegelijkertijd weerspiegelt, namelijk individualisme en altruïsme. Een ander probleem is dat burgers hun motieven niet kunnen uitspreken, dat de publieke betrokkenheid niet meer in woorden kan worden vertelt, en dus dat de zelfreflexiviteit in het gedrang komt (Wuthnow, 1991).

Voor jongeren zijn de motieven bijna hetzelfde als voor ouderen. Maar stimulerende factoren zijn voor hen van groot belang. Zij gaan vrijwilligerswerk doen als de ouders het ook doen. Hierdoor wordt een positief beeld gevormd en zullen zij zelf sneller ook actief worden. Ook is de school hierin een stimulerende factor (Wilson, 2000). Zij zullen het actieve gedrag dus eerder aannemen of overnemen van anderen, en daarna zelf gemotiveerd raken.

Overkoepelende thema's die binnen dit onderzoek gebruikt zullen gaan worden, passend bij de verschillende deelvragen, zijn terug te zien in het volgende tabellen.

1. Voor wie?			
Jezelf		Een ander	
Hulp kunnen geven	Zelf beter worden	Bekenden	Onbekenden

Doelbewuste actie	Dienst-wederdienst	Persoonlijke ontwikkeling	Status verkrijgen	Individu	Bepaalde groep	Samenleving

Deze tabel, en volgende tabellen, zal worden gebruikt om bij de analyse de respondenten in verschillende groepen in te kunnen delen. Gedeeltes van de hoofdvraag zullen ermee beantwoord kunnen worden.

Deelvraag 3: Hoe verlopen identificatieprocessen bij de vrijwilligers? En welke rol speelt reflexiviteit hierin?

Naast motieven is het ook van belang om identificatieprocessen van burgers ten aanzien van vrijwilligerswerk te onderzoeken, want wat betekent het voor hun positionering in de wijk? Identificatie houdt de manier in waarop iemand zichzelf bij een groep indeelt of door anderen als groepslid wordt gezien (De Jong, 2007). De identificatie met een groep leidt tot een individueel besef van groepslidmaatschap en tot bewustwording van een sociale identiteit. Dit proces kan dus een emotionele betekenis hebben. Ook worden er verschillende waarden gegeven aan groepen ten opzichte van andere groepen en kunnen positieve (trots) of negatieve (schaamte) identiteiten leiden tot een 'wij-zij' gevoel. Een groep of organisatie past bij iemand als de morele verschillen en de verschillen in gedragsverwachtingen niet te groot zijn. De identificatie is afhankelijk van de keuzevrijheid van burgers (De Jong, 2007). Als er bijvoorbeeld in een wijk veel opties zijn waar men zich mee kan identificeren, zal het belang van de eigen groep kleiner worden.

Binnen identificatieprocessen is het in het algemeen goed om naar groepsstijlen te kijken, in plaats van bijvoorbeeld alleen naar sociaal kapitaal (Lichterman, 2006). Groepsstijlen zijn informele instellingen van het groepsleven en vormen een interactiepatroon waarbij de leden van een groep vanzelfsprekend weten hoe ze zich moeten gedragen. Er zijn verschillende manieren om samen te zijn als groep, en dus zijn er verschillende stijlen te herkennen. De stijlen zijn niet uniek, de vorm kan gelijk zijn in verschillende groepen, en er kunnen zich verschillende stijlen binnen één groep bevinden. De focus ligt op informele, orgaanachtige patronen van interacties, binnen een specifieke setting. Het concept van groepsstijlen belicht de betekenissen, routines en de ontwikkeling van sociale capaciteiten beter dan het sociaal kapitaal concept van bijvoorbeeld Putnam (1993). Sociale capaciteiten zijn de mogelijkheden van mensen om samen te werken, om publieke relaties te

organiseren, in plaats van de gehele verantwoordelijkheid bij de staat, overheid of marktwerking te leggen (Lichterman, 2009). Het zegt dus onder andere iets over de mogelijkheden van mensen om vrijwilligerswerk te gaan doen. Binnen een groep zijn bepaalde gedragingen zo gewoon geworden ('gewoontes'), dat de routine, gedeelde ervaring en de manier van lid zijn, invloed hebben op de sociale acties van de groep. Dit kan tot een sociale spiraal of cyclus leiden (Lichterman, 2005). Hierbij is de kwaliteit van de relaties minstens zo belangrijk als de kwantiteit ervan. Het 'Hoe meer banden, hoe groter het sociaal kapitaal' van Putnam gaat niet altijd op, en het begrip sociaal kapitaal zegt niet genoeg over het karakter van de maatschappelijke betrokkenheid van burgers.

Omdat het in dit onderzoek gaat om individuen, en hun motieven, identificatieprocessen en ontwikkeling van burgerschapscompetenties, zal er maar gedeeltelijk gebruik worden gemaakt van de groepsstijlen theorie. Identificatie houdt echter in dat men zich spiegelt aan een bepaalde groep en men zich bewust wordt van een sociale identiteit, dus de kenmerken van de groep kunnen niet geheel buitengesloten worden.

De interactiestijl binnen een groep zegt ook iets over de soort relaties dat de leden ervan ontwikkelen met buitenstaanders, mensen van andere groepen. De bruggen tussen twee verschillende groepen zijn gemakkelijker te bouwen als de groep oefent met sociale reflexiviteit. Dit houdt de manier in hoe mensen naar zichzelf kijken, zichzelf spiegelen aan een groep. Groepen oefenen met sociale reflexiviteit als *'they talk reflectively, self-critically, about their relations with their wider social context – the people, groups or institutions they see on their horizon.(…) By engaging in that reflective talk, groups can open up possibilities for bridges across socially diverse groups. A group has to imagine itself in the relationship, picture who it is and who the other groups are, and picture the kind of relationships that holds them together.'* (Lichterman, 2005: 15/47). Praten met elkaar, reflexief en zelfkritisch zijn, zijn hiervoor dus belangrijke kenmerken. De gewoontes van een groep moeten reflexiviteit toelaten, ondanks dat dit bedreigend kan zijn voor de groepsleden (Lichterman, 2005). Reflexiviteit is dus een proces van identificatie. Hierbinnen kan onderscheid gemaakt worden in reflexiviteit in houding en reflexiviteit in gedrag. Bij een onderzoek hiernaar moet rekening worden gehouden met dit verschil, omdat men vaak sociaal wenselijke antwoorden wil geven, en dus zegt dat men reflexief is, maar ondertussen geen reflexief gedrag vertoont. Vrijwilligers binnen een organisatie zullen dus sneller en beter met andere instellingen of instituties samen kunnen werken als ze intern reflexief zijn. Eerlijkheid en openheid over de

eigen organisatie en de dagelijkse gang van zaken zullen dus extern tot betere samenwerking kunnen leiden.

2. Soort contact met elkaar?			
Zeer intensief	Redelijk intensief	Weinig intensief	Niet intensief

Een samenwerking tussen mensen is er vaak een van 'loose connections' (Wuthnow, 1998). Hierbij wordt de relatie tussen mensen vaak gekenmerkt door de losheid ervan, de korte periode die ermee gebonden is, het eigen belang dat bij een bepaald onderwerp voorop staat en niet het collectieve belang. Dit type relatie is bijvoorbeeld te zien bij een combinatie van vrijwilligers en professionals. Deze losse netwerken kunnen zorgen voor verschillende stijlen of interesses en dit kan ten koste gaan van de sociale capaciteit (Lichterman, 2009). Ook Duyvendak en Hurenkamp (2004) schrijven hierover. Zij stellen dat de toenemende onafhankelijkheid van individuen, ten opzichte van familie, de buurt of een kerk, meer keuzevrijheid toelaat en men de kans geeft een eigen identiteit te 'knutselen'. Daarentegen zijn we door de opkomst van de verzorgingsstaat in Nederland wel afhankelijker geworden van de overheid en andere instituties. Maar ondanks de persoonlijke onafhankelijkheid zijn groepen nog altijd sturend voor het (keuze)gedrag van mensen en willen ze nog altijd bij een groep horen. Identificatie blijft dus een belangrijk begrip. Wel zijn de groepen waar mensen tegenwoordig bij willen horen anders geworden dan vroeger (Duyvendak en Hurenkamp, 2004). De banden zijn minder zwaar, minder collectief, maar juist los, tijdelijk en wisselend. Hierbij is het mogelijk om in meerdere netwerken tegelijkertijd deel te nemen. Dit zijn de 'lichte gemeenschappen' waar burgers vandaag de dag bij horen, een soort tijdelijke coalities die een bepaald doel voor ogen hebben. Deze gemeenschappen zijn erkend door de leden en zijn insluitend, want de toegangseisen liggen laag. Met een minimum aan gedeelde praktijken of overeenkomstige kenmerken, normen en waarden vormen burgers groepen die samenleven mogelijk maken. De lichte gemeenschappen leiden tot tijdelijke en gedeeltelijke identificatie, op basis van emoties of bijvoorbeeld de mode. Ze zijn dynamisch, flexibel, vrijwillig, open, nieuwsgierig naar de buitenwereld, en liggen onder de eis van minimale gedragsregels. In de vrije tijd van mensen kan een lichte gemeenschap onder andere ontstaan door het doen van vrijwilligerswerk, het lid worden van een vereniging en door het bezoeken van vrienden. Deze ontstaansmogelijkheden zijn nog gelijk aan vroeger. Een

nieuwe mogelijkheid van deze tijd is internet. Ook hier kunnen lichte gemeenschappen ontstaan, die een mix vormen van collectiviteit en individualisering. Mensen in tegenwoordige, lichte gemeenschappen vertonen dus geen desinteresse in het maatschappelijke verkeer, maar wel een verdeelde aandacht over meerdere belangen en interesses. Vrijwilligers kunnen dus in verschillende groepen werkzaam zijn, en daarmee persoonlijk belangrijke en specifieke groepen of zaken steunen.

3. Termijn van aanloop? ('Loose connections', Wuthnow)			
Lange termijn		Korte termijn	
Aanleg	Decennia	Impulsief	Korte periode

Hiernaast is het van belang om te kijken naar de specifieke activiteiten die vrijwilligers via een organisatie, stichting of vereniging organiseren. Waarom is bij de ene stichting koffie drinken de hoofdactiviteit, en waarom draait het bij een andere organisatie om het verbeteren van de buurt, om computercursussen, taalles of om thema-avonden? De redenen voor het organiseren van bepaalde activiteiten kan verband houden met de culturele groepen die bij de organisatie betrokken zijn en met identificatieprocessen binnen de groep. Daarom is het ook belangrijk om te kijken naar de verschillende activiteiten die er in de wijk georganiseerd worden en wat voor soort mensen erop af komen.

Deelvraag 4: Hoe ontwikkelen de vrijwilligers burgerschapscompetenties (sociaal, cultureel, emotioneel en praktisch kapitaal)?

Volgens Tonkens en Kroese (2008) bestaan competenties van burgers uit kennis, vaardigheden en deugden. Voorbeelden van positieve ontwikkelingen die hieruit voort komen zijn: meer weten over de democratische rechtsstaat, meer kunnen op het gebied van het onderhouden van sociale contacten en bijvoorbeeld meer verantwoordelijkheid nemen voor het eigen doen.

Van Gunsteren (1998) heeft verschillende vormen van burgerschap beschreven in 'A theory of citizinship'. Daarin onderscheid hij vier soorten burgerschap die een samenleving kunnen kenmerken. Het type vrijwilliger of burger dat in dit onderzoek aan de orde komt kan ook ingedeeld worden in de verschillende soorten burgerschap van Van Gunsteren. Want een belangrijk kenmerk van een samenleving is dat deze niet homogeen is. Niet alleen door de

komst van allochtonen, maar ook binnen 'gelijke' groepen, rassen of etniciteiten, bestaan veel verschillen tussen mensen. Om te kijken in wat voor soort samenleving we nu leven en om meer te weten te krijgen over hoe de moderne vrijwilliger en burger eruit ziet, zullen de vier typen hieronder beschreven worden.

Allereerst liberaal burgerschap. Hierbij laten de burgers elkaar vrij en probeert men elkaar zo min mogelijk te storen. Men heeft een soort 'sociaal contract' met de overheid en met andere burgers, waarbij in ruil voor bescherming van de Staat, de burgers zich aan regels moeten houden. Er is dus veel ruimte voor zelfontplooiing en men heeft grote keuzevrijheid en duidt meer op passief burgerschap.

Ten tweede bestaat het communitaristische burgerschap. Hierbij is gemeenschapsvorming en binding van belang, want burgers maken deel uit van een natuurlijke gemeenschap, waarin hij is geboren en opgegroeid, de familie en dichtbij zijnde omgeving. Er is dus een beperkte loyaliteit, warmte en geborgenheid onderling, maar daarbuiten is de wereld hard en zakelijk.

Ten derde is er republikeins burgerschap. Hierbij is de burger een deel van de natie, een geconstrueerde gemeenschap. Politiek speelt hierin een grote rol. Men is loyaal aan de natie en actief in het debat over de publieke zaak. Burgers beschikken over militaire deugden als moed en het willen vechten voor hun vaderland.

Uiteindelijk is er een vierde type, namelijk neo-republikeins burgerschap, waarbij gemeenschapsvorming en binding ook van groot belang zijn. Dit is de vorm die past bij de moderne samenleving, die dynamisch, complex en pluriform is. De burger van nu kan namelijk horen bij meerdere gemeenschappen, familie, vrienden, collega's etc. Deze gemeenschappen zijn niet allemaal natuurlijk, maar worden soms door het lot bepaald. Men moet als hedendaagse burger dus kunnen omgaan met verschillen tussen groepen mensen en moet daarvoor deugden ontwikkelen zoals communicatie en empathie.

De verschillende typen burgerschap zullen verder in de resultaten behandeld worden, en daar zal blijken welk type past bij de respondenten uit dit onderzoek.

Van burgers wordt tegenwoordig aan de ene kant verwacht dat ze verantwoordelijkheid nemen voor het welzijn van de gemeenschap waarin zij leven. En aan de andere kant wordt er vanuit gegaan dat burgers consumenten zijn en daarbij opkomen voor hun eigenbelang (Nauta, 2000). Deze beide vormen van economisch en politiek burgerschap komen we in

steden in de moderne Westerse samenleving tegen. Maar economische en politieke activiteiten van burgers zijn niet voldoende om burgerschap te ontwikkelen. Hiervoor zijn nog andere culturele bronnen nodig. Onder andere vanuit het gezin, de school en de kerk zijn culturele bronnen te verkrijgen en kan een open identiteit ontstaan, waarbij het eigenbelang en het gezamenlijk belang tegelijk ontwikkeld worden.

Specifieke competenties voor burgerschap zijn in te delen in twee soorten: alter-competenties en ego-competenties (Nauta, 2000). Hierbij is de relatie met reflexiviteit duidelijk aanwezig, want deze begrippen liggen dicht bij elkaar. Alter-competenties zijn vaardigheden waar geïndividualiseerde burgers van een samenleving dagelijks mee geconfronteerd worden. Het is de manier waarop een ego zich ten opzichte van een alter verhoudt. Binnen deze soort zijn twee competenties van belang. Het vermogen tot identificatie, de competentie om zich in de situatie van een ander te verplaatsen. En het vermogen tot representatie, zichzelf ten opzichte van anderen kunnen representeren en inschatten wat daarbij wel of niet relevant is. Beide begrippen hebben een link met reflexiviteit, omdat de manier waarop mensen naar zichzelf kijken hierin belangrijk is, en hoe mensen zichzelf spiegelen aan iemand anders of een groep.

Ego-competenties, of subjectcompetenties, draaien om de vermogens jezelf in staat te stellen om ten opzichte van een alter een subject te zijn. Hierbij zijn twee competenties belangrijk. Ten eerste aanspreekbaarheid. Dit is de competentie om subject te zijn, dus om aangesproken te kunnen worden op wat men doet of zegt en ja of nee te kunnen zeggen. Ten tweede weerbaarheid, de competentie om voor rechten op te komen en deze waar nodig op te eisen (Nauta, 2000).

Deze vier competenties zijn noodzakelijke voorwaarden voor burgerschap, op het niveau van handelen. Zonder hen zal de medemens onbegrijpelijk zijn of zal men in een verkeerd rollenpatroon terecht komen. Het is dus voor ieder mens belangrijk om over de vier competenties te beschikken, maar desondanks zijn de vermogens niet evenredig verdeeld over de burgers. Want men moet over bepaalde hulpbronnen beschikken om de competenties te kunnen ontwikkelen. Dit zijn sociale, economische en culturele hulpbronnen. Sociaal kapitaal duidt op allerlei vormen van gemeenschap om de samenleving bij elkaar te houden. Economisch kapitaal duidt op geld en financiële mogelijkheden. En cultureel kapitaal is de mogelijkheid om menselijk handelen betekenis te geven (Nauta,

2000). De verschillen in competenties zijn terug te leiden op de soorten kapitaal, omdat deze niet per se schaars zijn, maar wel degelijk oneerlijk en onrechtvaardig verdeeld over burgers. Belangrijk in dit onderzoek is de mate van verantwoordelijkheid nemen. Dit kan gezien worden als één van de belangrijkste competenties die nodig zijn om vrijwilligerswerk of actief burgerschap te creëren. Want bij het doen van vrijwilligerswerk hoort verantwoordelijkheid nemen, voor jezelf, dan wel voor anderen of voor de samenleving. Het is hierbij belangrijk na te denken over wat je doet, welk doel het dient, en hoe het anders bereikt zou kunnen worden. De competentie verwacht niet alleen van burgers mee te kunnen draaien in een organisatie of een groep mensen, maar dus ook kunnen reflecteren op jezelf, de organisatie en mogelijk samen veranderingen door te kunnen voeren. Er moet dus ook de bereidheid en de vaardigheid zijn voor een dialoog en deze gaande weten te houden.

4. Woorden samengevat?: Wat is actief burgerschap?				
Zorgzaamheid	Verantwoordelijkheid	Eigen behoeftes	Solidariteit	Overig

Kortom, een kritische houding, zelfreflectie en daarbij de verantwoordelijkheid nemen voor je handelen en de bijbehorende consequenties, zijn belangrijke competenties in dit onderzoek, die mensen voor het doen van vrijwilligerswerk nodig hebben, en die ze eraan kunnen ontlenen. Door het doen van vrijwilligerswerk kunnen mensen vervolgens bijvoorbeeld een zekere status verwerven, nieuwe mensen leren kennen of een betekenis in het leven krijgen.

Methoden

Om de hoofdvraag en deelvragen te kunnen beantwoorden is er een kwalitatief onderzoek uitgevoerd. Deze is gebaseerd op semigestructureerde interviews, die bij de vrijwilligers van de verschillende vrijwilligersorganisaties in Slotermeer is afgenomen. De vragen zijn aan de hand van de theorieën gevormd en de antwoorden werden aan de hand van de inhoud gecodeerd en geanalyseerd. De interviews duurden 35 minuten tot 90 minuten. Voornamelijk het karakter van de respondent, de open- of geslotenheid, zorgde ervoor dat het ene gesprek korter duurde dan het andere interview. In totaal zijn er 14 gesprekken gevoerd met stichtingen of verenigingen binnen Slotermeer-Geuzenveld. Voorafgaand aan het onderzoek is er een gesprek geweest met een ambtenaar van de afdeling wijken van het stadsdeel, om meer inzicht te krijgen in de vele organisaties van de wijk. Mede door hem opgesteld, werd er in dit onderzoek gewerkt met een lijst van organisaties die in aanmerking kwamen voor een interview. 19 van deze organisaties bleken als respondentengroep goed aan te sluiten bij dit onderzoek. Uiteindelijk hebben 5 organisaties niet mee willen werken, zijn niet bereikbaar gebleken of waren inmiddels niet meer actief. De uitval van het onderzoek is 26,32%. Bijna driekwart van de benaderbare organisaties hebben dus ook daadwerkelijk meegewerkt aan het onderzoek. Aangezien de stichtingen vlak voor de zomervakantie voor de eerste keer werden benaderd, heeft de periode van het afnemen van de interviews een relatief lange tijd geduurd. Veel respondenten waren lang op vakantie, de juiste persoon van de stichting was niet aanwezig, etc. Dit heeft ervoor gezorgd dat de afspraak soms een aantal keren uitgesteld werd. Desondanks zijn er 14 rustige en interessante interviews gehouden. De gebruikte topiclist is te vinden in bijlage 1.

Na de interviews met de respondenten is er een tweede afspraak gemaakt met de ambtenaar van het stadsdeel, afdeling wijken. Aan de hand van de uitkomsten was er voor mij een bepaald beeld ontstaan van de stichtingen en verenigingen in Slotermeer-Geuzenveld. Omdat de ambtenaar regelmatig contact heeft met de organisaties, en ik natuurlijk een momentopname heb gezien, kon ik mijn beeld terugkoppelen aan de ervaring van de projectleider. Van hem heb ik meer te horen gekregen over de uitval van dit onderzoek, over zijn contact met en zijn beeld van de geïnterviewde stichtingen, over wat

volgens hem de grootste problemen zijn binnen de organisaties en ook meer informatie over de problemen in de wijk. De meeste onderwerpen die met de ambtenaar besproken zijn, zullen bij verschillende onderwerpen in de tekst terug komen. Deze projectleider van het stadsdeel zal anoniem blijven, omdat hij enige kritiek geeft ten aanzien van de overheid.
Over de uitval van het onderzoek zal ik hieronder uitweiden.
Omdat ik met 5 stichtingen geen contact heb kunnen krijgen of omdat zij niet mee wilde werken aan het interview was ik benieuwd naar wat voor stichtingen dit waren en wat hiervan de oorzaak zou kunnen zijn. Van de ambtenaar heb ik wat meer informatie gekregen. Drie van deze stichtingen zijn min of meer failliet gegaan of opgeheven. Ze hadden geen financiële middelen meer, hadden geen locatie ter beschikking of de huur werd te hoog, en van 1 organisatie is onlangs de vergunning niet verlengd vanwege overlast van jongeren van de stichting in de buurt.
Een vierde stichting die niet mee wilde werken bestaat nog wel, maar heeft het erg moeilijk en is eigenlijk van plan te gaan stoppen. De subsidie aanvraag is goedgekeurd, maar er wordt geen locatie beschikbaar gesteld, en dan wordt het ondernemen van activiteiten al snel onuitvoerbaar. Over het algemeen zijn ze wel goed bezig, dus de projectleider probeert ze erbij betrokken te houden.
De vijfde stichting is een moskee, waarvan het oude bestuur net afscheid heeft genomen. Er zit dus sinds kort een nieuw bestuur, die, volgens de projectleider, communicatief nog niet erg sterk zijn en angstig naar de buitenwereld, ook omdat ze bijna geen Nederlands spreken. Dit heeft er waarschijnlijk voor gezorgd dat deze laatste organisatie niet op mijn uitnodiging in wilde gaan.

Het was de bedoeling om voor dit onderzoek ook een Netwerkbijeenkomst Sociale Cohesie bij te wonen. Hier komen alle betrokken partijen bij elkaar, organisaties, thuisorganisaties, sleutelfiguren in Nieuw-West en ambtenaren uit het stadsdeel. De vergadering vindt plaats met als doel de ontwikkelingen, vragen en beleidscasussen te agenderen, te presenteren en te bespreken met de leden van het netwerk. Ambtenaren kunnen hierbij hun plannen toelichten, in de praktijk toetsen en uitvoeren. De organisaties kunnen daarentegen meedenken, signaleren en hun inbreng en visie geven. Ook worden de lijnen tussen stadsdeel en bewoners korter en kunnen de inwoners van de wijk beter bereikt en betrokken worden. Dit is van groot belang, omdat dit voorheen een geïsoleerde,

afgezonderde en onbereikbare groep mensen was. De banden tussen overheid en bewoners worden hierdoor dus vergroot, maar ook tussen de bewoners of organisaties onderling is nu meer contact, dat mogelijk kan leiden tot effectieve samenwerking (Beleidsstuk MT- en DB-besluit, 2010). Helaas is er in de periode van dit onderzoek geen bijeenkomst gehouden, zodat alleen de notulen van een eerdere bijeenkomst voor dit onderzoek gebruikt konden worden.

Tenslotte wijs ik er nog op dat dit onderzoek een onderdeel is van een groter geheel, waardoor dezelfde analyse in verschillende steden in Nederland uitgevoerd zal gaan worden (Utrecht, Deventer). Die resultaten zullen een ‘breder’ beeld geven van de motieven van vrijwilligers in een aantal specifieke wijken (en daarmee enkele handvatten bieden voor het stimuleren van de participatie door vrijwilligers).

Resultaten

De resultaten zijn verdeeld in verschillende hoofdstukken. Belangrijk is dat er in de antwoorden overeenkomsten en verschillen zijn gevonden tussen de respondenten en de daarbij behorende stichtingen. Ten eerste zijn er verschillen te ontdekken in de antwoorden van de respondenten. Deze verschillen leiden tot categorieën waarin de antwoorden, en dus de stichtingen, in te delen zijn. Dit is een tweetal type stichtingen of initiatieven waar de respondenten van het onderzoek bij horen. De twee initiatieven waar de stichtingen bij horen zijn afkomstig uit 'Wat burgers bezielt' (Tonkens, 2006). Dezelfde indeling als in die theorie, is gebruikt om de verschillen tussen deze stichtingen uit te leggen en de respondenten te verdelen in categorieën. Uiteindelijk zijn er aan de hand van de empirie ook andere kenmerken gevonden die bij die twee type stichtingen aansluiten. Deze begrippen zullen gecombineerd worden met de initiatieven uit de eerder genoemde theorie.
Vervolgens zijn er ook veel overeenkomsten gevonden tussen de antwoorden van de respondenten en zijn er aan de hand van deze uitkomsten algemene uitspraken te doen over de vrijwilligers uit Slotermeer-Geuzenveld. Wanneer steeds een grote meerderheid van de respondenten eenzelfde antwoord heeft gegeven is er uiteindelijk een beeld te schetsen van de moderne vrijwilliger in deze wijk.
De resultaten zullen dus bestaan uit onderwerpen waar veel overeenkomsten tussen zitten bij de antwoorden van de respondenten. En daarnaast zijn er verschillende antwoorden gegeven in dit onderzoek, die ervoor zorgen dat er afwijkende typen stichtingen te onderscheiden zijn. Hiermee zal in hoofdstuk twee begonnen worden.
Het eerste hoofdstuk van de resultaten zal echter gaan over de algemene kenmerken van de stichtingen en de vrijwilligers. Demografische gegevens als geslacht, leeftijd, opleidingsniveau en etniciteit zullen hieronder direct aan de orde komen.

Hoofdstuk 1: Algemene kenmerken stichtingen en vrijwilligers

In dit eerste hoofdstuk van de resultaten zal een algemeen beeld geschetst worden van de stichtingen en de vrijwilligers die in dit onderzoek aan de orde komen. Demografische gegevens als geslacht, leeftijd, opleidingsniveau en etniciteit worden hierin behandeld. Ook wordt de sfeer en de locatie van het interview beschreven.
Van de 14 respondenten die voor dit onderzoek geïnterviewd zijn, zijn er tien man en 4 vrouw. Uit cijfers van het rapport 'De sociale staat van Nederland 2009' van het Sociaal Cultureel Planbureau (2009) blijkt dat er inderdaad meer mannen dan vrouwen vrijwilligerswerk doen. Toch is het verschil in dit onderzoek erg groot en ligt dit in werkelijkheid dichter bij elkaar. Waarschijnlijk komt dat door het type vrijwilliger dat respondent was in het onderzoek. Bijna iedereen was de voorzitter van de stichting of vereniging. Dit is mogelijk een taak die mannen eerder op zich nemen of toebedeeld krijgen dan vrouwen. De ambtenaar afdeling wijken van het stadsdeel, zegt daarop aansluitend, vanuit zijn ervaring, dat vrouwen in deze wijk beduidend meer vrijwilligerswerk doen dan mannen en dat zij veel meer initiatieven nemen en actiever zijn (interview ambtenaar afdeling wijken, 2010). In tegenstelling tot wat deze projectleider zegt, tonen dezelfde cijfers van het SCP (2009) dat ook van de allochtonen in Nederland de mannen meer actief zijn dan de vrouwen. In dit onderzoek is de meerderheid van de mensen allochtoon, omdat er in die wijk veel migranten wonen, en daarom is het niet gek dat in dit onderzoek meer mannen zijn gesproken dan vrouwen.

Geslacht	Aantal respondenten
Man	10 (71%)
Vrouw	4 (29%)
Totaal	14

Tabel 1. Sekse van de respondenten

Zes respondenten zijn boven de 55 jaar oud, zes vrijwilligers hebben een leeftijd tussen de 30 en de 55 jaar, en twee mensen zijn jonger dan 30. Dit is opvallend aangezien een kwart

van de inwoners in de wijk bestaat uit jongeren. Maar daar valt verder weinig over te zeggen. In dit onderzoek zijn voornamelijk voorzitters geïnterviewd, daarom is het niet opmerkelijk dat er maar weinig jongeren gesproken zijn, omdat zij deze functie op jonge leeftijd nog niet zullen vervullen. De andere twee leeftijdsgroepen zijn gelijk verdeeld. In Nederland is de AOW, de oudere leeftijd en de bijkomstigheid relatief meer vrije tijd te hebben, vaak een aanleiding om vrijwilligerswerk te gaan doen, maar in deze wijk is ook de WAO een aanleiding die aanzet tot actief burgerschap.

Leeftijd	Aantal respondenten
Tot 30 jaar	2 (14%)
Tussen 30 en 55	6 (43%)
Boven de 55 jaar	6 (43%)
Totaal	14

Tabel 2. Leeftijd van de respondenten

Drie vrijwilligers zijn van Nederlandse origine, elf hebben een andere etniciteit. Deze zijn verdeeld in zes Marokkanen, vier Turken en een Surinamer. Aangezien Slotermeer-Geuzenveld een hele gekleurde wijk is en er dus veel verschillende etniciteiten wonen (55% van de wijk is allochtoon), is het niet opmerkelijk dat er ook in dit onderzoek veel niet-Nederlanders hebben meegedaan. Hieronder eerst een tabel met de herkomstverdeling van de inwoners van stadsdeel Nieuw-West (Dienst Onderzoek en Statistiek, 2010) en vervolgens een tabel met de verdeling van etniciteiten in dit onderzoek.

Herkomstverdeling Nieuw-West	Percentage
Marokkaans	40,0%
Turks	24,7%
Surinaams	15,1%
Antilliaans	2,0%
Overig niet-Westers	18,2%
Totaal aantal niet-Westerse allochtonen	55,0%

Tabel 3. Herkomstverdeling van inwoners in Nieuw-West (Dienst Onderzoek en Statistiek, 2010)

Etniciteit	Aantal respondenten
Marokkaans	6 (42%)
Turks	4 (29%)
Nederlands	3 (21%)
Surinaams	1 (7%)
Totaal	14

Tabel 4. Etniciteit van de respondenten

Mede door de afkomst van een groot aantal respondenten was hun Nederlandse taalgebruik niet optimaal. Vijf respondenten spraken vloeiend Nederlands, vijf anderen konden goed Nederlands, maar er waren ook vier respondenten die gebrekkig Nederlands spraken. Dit maakte de antwoorden af en toe lastig te begrijpen, werd het taalgebruik eenzijdig of werden vragen minder goed begrepen dan bij andere respondenten het geval was.
Over het opleidingsniveau is geen vraag gesteld maar er is bij de interviews wel een goede inschatting van te maken. Zes respondenten zijn laag opgeleid (cursus, certificaat), vijf respondenten hebben een middelbare opleiding (mbo), en drie personen zijn hoog opgeleid (hbo/wo). Dit is opvallend, omdat uit cijfers van het SCP (2009) blijkt dat hoogopgeleide mensen duidelijk meer vrijwilligerswerk doen dan laagopgeleide mensen, respectievelijk 32% en 20%. Echter, deze wijk is een krachtwijk en bestaat voornamelijk uit laagopgeleide mensen. Daarom is het niet vreemd dat de respondentengroep van dit onderzoek relatief laag opgeleid is.

Opleidingsniveau	Aantal respondenten
Laag	6 (43%)
Middelmatig	5 (36%)
Hoog	3 (21%)
Totaal	14

Tabel 5. Opleidingsniveau van de respondenten

Acht interviews vonden plaats op de locatie van de stichting. Twee interviews werden daarentegen thuis bij de respondent afgenomen, twee anderen vonden plaats in een buurtgebouw en de twee overige interviews vonden ergens anders plaats. Eén keer in de leegstaande sportschool van familie van de respondent, en de andere in de (fietsen)winkel van de respondent. De redenen dat de gesprekken niet allemaal op de stichting plaats konden vinden, komt doordat een aantal stichtingen geen ruimte ter beschikking hebben, of omdat er anders geen mogelijkheid was om af te kunnen spreken.
Bij een aantal gesprekken waren er andere mensen aanwezig op de locatie van het interview, buiten mijzelf en de respondent om. Tijdens het interview was dit nergens het geval. Twee gesprekken hebben met meerdere mensen van de stichting plaats gevonden. Dan waren er 2 of 3 bestuursleden actief aanwezig bij het interview. Bij een aantal andere gesprekken waren er, op afstand of in een andere ruimte, een partner, een kind, een andere vrijwilliger of een lid van de stichting aanwezig. Dit zorgde er in geen geval voor dat het gesprek minder goed kon verlopen, het zorgde eerder voor een completer of duidelijker beeld van de situatie van de respondent of van de stichting.
Daarnaast ben ik drie maal uitgenodigd om in de toekomst een activiteit of feest bij te wonen. Heb ik van drie respondenten informatie op papier mee gekregen over de stichting. Hadden twee respondenten zich erg goed voorbereid en zaten klaar met stapels papieren en foto’s. En waren vooraf drie respondenten niet happig op de opnamerecorder die ik bij me had. Uiteindelijk is alles wel opgenomen, maar vooraf werd twee keer gezegd dat ze dat liever niet wilden, en één keer werd er tussendoor gevraagd of het interview wel echt anoniem was.

Hoofdstuk 2: Verschillen tussen stichtingen

Zoals eerder is vermeld zijn er door de respondenten een aantal gelijke, maar ook een aantal afwijkende antwoorden gegeven op de vragen uit het interview. Die verschillende antwoorden, kenmerken en meningen van de respondenten zullen hieronder beschreven worden.

2.1 Verschillen in de mate van contact

Na het analyseren van de uitkomsten zijn er categorieën of typen stichtingen te onderscheiden. Met name aan de hand van de contacten die de respondenten hebben, zowel intern (binnen de eigen stichting) als extern (met partijen buiten de eigen stichting), worden er verschillende typen zichtbaar. De indeling van Tonkens (2006) zal hiervoor gebruikt worden. Dit houdt in dat er vier soorten initiatieven bestaan, namelijk federatieve, coöperatieve, netwerkende en lichte initiatieven. De federatieve en de lichte initiatieven zijn ook in dit onderzoek te onderscheiden.

2. Soort contact met elkaar?			
Zeer intensief *(7 stichtingen = federatief)*	Redelijk intensief	Weinig intensief	Niet intensief *(7 stichtingen = licht)*

Een federatief initiatief is een organisatie waar men onderling veel contact onderhoudt en waar men ook veel contact met de buitenwereld aangaat. Het zijn hechte, verweven clubs, en ze beschikken zowel over bindend als overbruggend kapitaal. Bindend kapitaal zegt iets over de hechtheid van de organisatie, en dus over het contact tussen de leden. Overbruggend kapitaal zegt iets over de verwevenheid van de organisatie binnen de omgeving, en gaat dus over de mate van contact met andere organisaties.
Coöperatieve initiatieven zijn organisaties waar men onderling veel contact heeft, maar de buitenwereld weinig opzoekt. Het zijn hechte, maar zwevende clubs, waarbij de bindend kapitaal groter is dan het overbruggend kapitaal.

Een netwerkend initiatief is een organisatie waar men onderling weinig contact onderhoudt, maar wel veel contact en samenwerking heeft met de buitenwereld, de overheid of andere organisaties, om eigen doelen te bereiken. Het zijn losse, maar verweven clubs. Het overbruggend kapitaal is dus groter dan het bindend kapitaal.
Tenslotte zijn er lichte initiatieven. Dit zijn organisaties waar men zowel intern, onderling, als extern, met de buitenwereld, weinig contact onderhoudt. Het zijn dus losse, zwevende clubs. Bindend als overbruggend kapitaal zijn beiden weinig aanwezig.

	Veel extern contact (verweven)	**Weinig extern contact (zwevend)**
Veel intern contact (hecht)	Federatieve initiatieven	Coöperatieve initiatieven
Weinig intern contact (los)	Netwerkende initiatieven	Lichte initiatieven

Type burgerinitiatieven (Tonkens, Wat burgers bezielt, 2006)

In dit onderzoek zijn zeven van de 14 stichtingen federatief, zij hebben veel intern en extern contact. Daarnaast zijn er zeven van de 14 stichtingen licht te noemen. Zij hebben zowel intern als extern weinig contact. We zien dus dat er twee duidelijke typen organisaties te onderscheiden zijn in dit onderzoek. Federatieve en lichte initiatieven komen beiden voor in Slotermeer-Geuzenveld.

2.1.1 Federatieve initiatieven

De zeven federatieve initiatieven die te zien zijn in de wijk hebben bepaalde kenmerken waardoor ze in dit type ingedeeld kunnen worden. Allereerst zijn ze verweven en hecht (Tonkens, 2006). Dit houdt in dat ze binnen de eigen stichting intensief contact onderling hebben en dat ze tevens met de buitenwereld samenwerken en contact onderhouden. Ze zijn relatief open naar elkaar en daarbij ook naar de buitenwereld. Daarnaast staan zij hier positief tegenover; samenwerking is een goede zaak, waar iedereen zijn voordeel mee kan doen.

"[…] ik denk dat dat heel noodzakelijk is. Ik ben een tegenstander van: ieder zijn eigen toko. Dat is geld verspilling en ontkenning van de waarde van vrijwilligers." (Organisatie 1)

De federatieve initiatieven hebben over het algemeen meer leden dan de lichte initiatieven uit de buurt. Ook zijn de respondenten van de federatieve initiatieven vaker betrokken geweest bij de oprichting van de stichting. Deze respondenten zijn gemiddeld hoger opgeleid en kennen hun collega's goed. Want door het vele onderlinge contact weten de vrijwilligers van de stichting veel van elkaar en delen ze dezelfde visie ten aanzien van hun werk voor de organisatie.
De respondenten uit de federatieve groep initiatieven denkt neutraal tot positief over de buurt. Ze zien wel dat er problemen zijn, niet weinig zelfs, maar tegelijkertijd zien ze dat de problemen minder groot worden, in vergelijking met vroeger. Ze kunnen relativeren en zien ontwikkelingen in de buurt.

"Er was veel criminaliteit in de buurt, maar dat is wel gedaald, door dialogen, jongerencentrum, initiatieven van bewoners en de dialoog van de politie. Dat gaat nu de goede kant op." (Organisatie 5)

In het interview wordt gevraagd naar de hulp die de respondenten krijgen en de last die ze hebben van andere mensen, instellingen of organisaties in de buurt. Deze groep respondenten zegt relatief veel hulp te krijgen van anderen. Omdat ze veel contact hebben met de buitenwereld en hier ook mee samenwerken is dit een logisch gevolg. Daarnaast geven ze te kennen geen last te hebben van anderen in de wijk, ze zien samenwerking en contact als positief en doen er hun voordeel mee. De mensen uit dit onderzoek die aangeven dat ze eerder eens geholpen zijn door het stadsdeel of de gemeente, horen tevens bij deze groep stichtingen. De stichtingen die aangeven een vaste subsidie te krijgen van de gemeente behoren ook tot de federatieve initiatieven.

"Het stadsdeel heeft wel geholpen. Ik kan daar heen om dingen te vragen. Als ik problemen heb, of iets niet kan oplossen, vraag ik aan een stichting, of aan het stadsdeel, of een advocaat of zo. Samen kun je veel problemen oplossen." (Organisatie 14)

De respondenten hebben allemaal veel geleerd in het proces van vrijwilliger zijn. Deze groep heeft met name veel nieuwe sociale contacten opgedaan, waar ze blij mee zijn. Ook deze

uitkomst is terug te koppelen naar de kenmerken van federatieve initiatieven, want als je veel contact hebt met de buitenwereld leer je veel nieuwe mensen kennen en door samenwerking met hen kan men hiermee meer bereiken.

Zoals in het theoretisch kader al enigszins vermeld is, is de eigen identiteit, en daarbij de reflexiviteit van de respondenten in dit onderzoek van belang. Want sociale reflexiviteit is een proces van identificatie, en dat wordt behandeld in deelvraag 3. Mensen zijn reflexief als ze bedachtzaam, weloverwogen en zelfkritisch kunnen nadenken en praten over relaties die zij hebben met hun sociale omgeving. Een reflexief individu kan dus 'eerlijk' en vanaf een afstandje naar de eigen sociale context kijken en hier objectief over oordelen. Te verwachten hierbij is dat reflexieve mensen dus zelfkritisch kunnen denken en praten, waardoor zij beschikken over meer overbruggend kapitaal dan niet-reflexieve mensen.
Dit idee van Lichterman blijkt ook uit dit onderzoek. Van de 14 stichtingen die geïnterviewd zijn, zijn er vier respondenten reflexief te noemen. Zij zijn zelfkritisch, zien eigen fouten achteraf in, begrijpen dat praten met elkaar belangrijk is en zijn 'open'. En zoals verwacht worden deze vier reflexieve respondenten ingedeeld bij de federatieve stichtingen. Zij beschikken over een groot overbruggend en bindend kapitaal, dat ertoe leidt dat ze veel intern en extern contact hebben en daardoor goede banden met anderen ontwikkelen en kunnen samenwerken.

"Dat ik bepaalde acties te snel heb genomen. Waardoor ik op een gegeven moment dingen overhaast moest gaan doen. Gelukkig is het nu goed afgelopen, dankzij de zomer vakantie, maar voor hetzelfde geld moest ik nu als een gek heen en weer gaan rennen, om dingen voor elkaar te krijgen, zodat ik die 13 leden kan vast houden. Ze zijn wel actief, maar het zijn jongeren, vandaag zijn ze geïnteresseerd, maar morgen… het is net een relatie in principe, dat moet je constant blijven onderhouden." (Organisatie 3)

Aan de hand van het analyseren van de uitkomsten kan er met behulp van het begrip reflexiviteit een andere indeling gemaakt worden. Er is, binnen de 14 stichtingen, namelijk een onderscheid te maken tussen progressieve en conservatieve organisaties. Er zijn vier progressieve stichtingen en tien conservatieve organisaties.

De progressieve stichtingen zijn in te delen bij de federatieve initiatieven, omdat ze veel intern en extern contact hebben. Daarnaast zijn ze reflexief en probeert de stichting met name het algemeen belang te dienen. Niet alleen de eigen belangen, of de behoeftes van de eigen leden worden behartigd, maar de doelen van de stichting worden naar een hoger plan getrokken, om zo het algemeen belang te ondersteunen.

"Ik heb allerlei activiteiten opgezet omdat hier in de buurt heel veel migranten zijn komen wonen. Veel witte Nederlanders zijn inmiddels verhuisd naar andere buurten, bijvoorbeeld Almere. En veel migranten en vluchtelingen, zijn hier veel in West terecht gekomen. En die mensen hebben we ook uitgenodigd om hier te komen, om overdag ook iets te doen." (Organisatie 1)

Naast de progressieve stichtingen staan de conservatieve organisaties. Deze tien zijn niet-reflexief en hebben als hoofddoel het behartigen van de eigen belangen. Zij zijn meer op zichzelf gericht, op de eigen achterban, het eigen vaderland. De meerderheid, zeven van de tien conservatieve stichtingen horen bij de lichte initiatieven. Zij zijn weinig bindend en weinig overbruggend, door een gebrek aan intern en extern contact. De kenmerken van conservatieve stichtingen en lichte initiatieven komen grotendeels overeen. Toch zijn er in de conservatieve groep ook drie federatieve initiatieven. Zij streven eigen belangen na, en zijn daarbij niet-reflexief, maar hebben intern en extern wel veel contact. Ze willen dus wel samenwerken met anderen in de omgeving, en hebben onderling intensief contact, maar die samenwerking gaan ze aan om zichzelf in hun eigen behoeftes te kunnen voorzien en daarmee hun eigen positie te kunnen behouden.

"Als ik ergens bijvoorbeeld geen verstand van heb, of niet mijn specialisatie is, dan ga ik gewoon hulp vragen. Overal. Van alles. Ik heb veel kennissen. Bijvoorbeeld bij een andere instantie. Hoe kan ik met dit omgaan? Hoe doe ik dat? Want ik heb veel kennissen, van de overheid en van alles." (Organisatie 11)

Over het algemeen is dus te zien dat progressieve stichtingen reflexief zijn, het algemeen belang dienen en veel intern en extern contact hebben.

De conservatieve stichtingen daarentegen zijn niet-reflexief, handelen voornamelijk vanuit eigen belang en hebben over het algemeen weinig intern en extern contact. Toch zijn er drie stichtingen die, ondanks hun conservatieve kenmerken, toch veel intern en extern contact hebben, maar dit is enkel en alleen om de eigen behoeftes beter te kunnen bevredigen.

2.1.2 Lichte initiatieven:

Naast de federatieve initiatieven zijn er in dit onderzoek ook zeven lichte initiatieven te onderscheiden. Een licht initiatief wordt gekenmerkt door het weinige contact dat zij, zowel intern als extern, onderhoudt (Tonkens, 2006). De stichtingen zijn niet verweven of hecht, maar zijn los en zwevend. Door het weinig intensieve contact tussen de collega's en leden onderling is er weinig bindend kapitaal aanwezig. En ook het overbruggend kapitaal is klein, omdat er weinig contact is met de buitenwereld en er dus geen samenwerking met andere partijen bestaat. Je zou dit kunnen zien als een groep losse en gesloten individuen die, zonder enige verbinding te hebben, hun doelen proberen te bereiken. Wel blijkt uit eerder onderzoek dat de mensen binnen een licht initiatief hier vaak niet bewust voor gekozen hebben, en ook niet uit vrije wil of uit enthousiasme bij deze groep horen. De redenen dat dit toch het geval is, is te wijten aan omgevingsfactoren, waar ze weinig invloed op kunnen uitoefenen. Ze hebben geen geld, geen ruimte en mensen werken niet mee.

"We hebben wel eens een paar keer een uitnodiging gekregen van het stadsdeel, daar hebben we ook mensen van andere stichtingen gesproken. Toen hebben we het er wel eens over gehad om eens bij elkaar langs te komen en bij elkaar te kijken, maar daar is nog niet veel van terecht gekomen." (Organisatie 4)

Naast deze kenmerken over intern en extern contact zijn er ook bij deze groep van zeven stichtingen, verbanden te leggen tussen bepaalde uitkomsten van de interviews.
Allereerst zijn de lichte initiatieven in dit onderzoek relatief 'oud', ze bestaan al jaren. Toch zijn de respondenten uit deze groep nog niet zo lang betrokken bij de stichtingen, in ieder geval niet sinds de oprichting. Ook hebben deze stichtingen gemiddeld minder leden dan de stichtingen uit de federatieve groep. Dit leidt ertoe dat de mensen uit deze groep tevreden

zeggen te zijn als er veel mensen komen opdagen bij een bepaalde activiteit van de organisatie.
Aangezien de lichte initiatieven gekenmerkt worden door het hebben van weinig onderling contact, kennen de collega's van een licht initiatief elkaar minder goed. De respondenten uit deze groep zeggen vaak niet te weten wat de motieven van de mede-vrijwilligers zijn, of zeggen zelfs dat de collega's minder (goed) werk verrichten. Dit alles duidt op een losse band tussen de vrijwilligers binnen een stichting.

"Nou nee, ik weet niet wat de motieven van onze mede-vrijwilligers zijn. Misschien van één iemand, die nog wat wil doen, maar dan moet je hem wel opporren…" (Organisatie 2)

Ook zijn deze respondenten relatief minder betrokken bij de buurt dan de respondenten uit de federatieve initiatieven. Waarschijnlijk omdat ze er weinig contact mee hebben. Net zoals de federatieve initiatieven, zien zij wel problemen in de wijk. En door het actief worden voor de stichting zijn de problemen beter zichtbaar geworden. Mede door die problemen in de buurt zijn de motieven van de respondenten uit deze groep veranderd en zijn de redenen nu minder positief dan voorheen.
De respondenten uit dit onderzoek, die te kennen geven dat ze regelmatig gefrustreerd zijn over de gemeente of het stadsdeel, behoren tevens bij deze groep van lichte initiatieven.

"Je probeert iets met de gemeente te doen en het duurt allemaal heel lang, dan baal je ook wel." (Organisatie 7)

Hiernaast geven deze respondenten te kennen dat ze weinig tot geen hulp krijgen van andere organisaties, stichtingen of instellingen in de wijk. Wel geven ze aan af en toe last te hebben van deze anderen uit de omgeving. Aangezien er weinig extern contact is, en deze stichtingen geen samenwerking nastreven, is het niet verrassend dat er weinig hulp van anderen vandaan komt. Ook krijgt geen enkel licht initiatief een vaste subsidie van de gemeente. Voor bepaalde projecten of activiteiten die ze willen organiseren moet dit steeds opnieuw aangevraagd worden. Vervolgens moeten ze hopen dat de subsidie verleend wordt. Wel krijgen deze stichtingen hulp van opbouwwerkinstanties en maatschappelijke dienstverleners, zoals bijvoorbeeld Stichting Dock en de Vrijwilligers Central Amsterdam. De

taak van deze instellingen is dan ook hulpverlenen, als daarom gevraagd wordt door stichtingen of organisaties. Het is dus niet vreemd dat de stichtingen door hen wel geholpen worden.

Over de burgerschapscompetenties hebben de respondenten van de lichte initiatieven ook een andere mening dan de respondenten uit de federatieve groep. Over het algemeen heeft elke respondent veel geleerd tijdens het proces van actief zijn in de wijk. Maar bij de lichte groep zijn er respondenten die vinden dat ze eigenlijk maar weinig hebben geleerd door het doen van vrijwilligerswerk. Ook vinden een aantal van hen het nu wel mooi geweest, en vinden het niet nodig om nog meer te leren.

Een laatste kenmerk van deze groep behelst het antwoord op de vraag wat men het meeste is bijgebleven van de afgelopen maanden bij de stichting. Van alle respondenten in dit onderzoek noemen er tien een positief punt. Een geslaagde activiteit, een feest, een gezellige avond met de leden. De vier overige respondenten, die een negatieve herinnering benoemen van de afgelopen maanden, behoren voornamelijk tot de groep lichte initiatieven. Zij denken bij deze vraag terug aan een probleem met de gemeente, een ruzie in de buurt of ander overlast.

"Op dit moment dat gedoe met de gemeente natuurlijk, dat overheerst. Maar er worden nu veel dingen overschaduwd door dit. Als ik eraan wil terug denken komt dit steeds terug. Dat is wel jammer want er zijn hier ook veel leuke dingen gebeurd." (Organisatie 10)

Nadat alle afwijkende kenmerken hierboven genoemd zijn lijken de respondenten uit de lichte initiatieven minder open en minder positief dan de respondenten uit de federatieve initiatieven. En zoals in de paragraaf over de federatieve initiatieven al geschreven is, zijn de lichte initiatieven ook minder reflexief. Zij zijn niet zelfkritisch en praten weinig met elkaar. Deze gewoontes van de groep leiden ertoe dat de lichte initiatieven dus tevens in te delen zijn bij de conservatieve groep stichtingen. Ze denken voornamelijk aan hun eigen belangen, willen eigen doelen behalen en eigen behoeften bevredigen. De kleine hoeveelheid intern en extern contact zal hier mede toe leiden en draagt eraan bij dat deze stichtingen over weinig tot geen bindend en overbruggend kapitaal beschikken. Op deze punten staat de conservatieve groep dan ook loodrecht tegenover de progressieve groep.

"Het is een keer in de maand. Een vergadering. En als er wat georganiseerd wordt, dan help ik natuurlijk."(Organisatie 9)

2.2 Verschillen in relaties

De verschillen tussen de federatieve en de lichte initiatieven blijken ook uit andere kenmerken van de vrijwilligers en de stichtingen uit dit onderzoek. Want de relaties of de banden die de vrijwilligers onderling hebben kunnen ook aan de hand van de theorie van Wuthnow ingedeeld worden.

Zoals in de theorie van Wuthnow (1998) wordt gesteld, zijn veel banden of relaties tussen mensen tegenwoordig 'loose connections'. De relatie wordt hierbij dus gekenmerkt door de losheid ervan, de korte periode die ermee gebonden is en het eigen belang dat voorop staat. Volgens hem is dit type relatie vaak te zien bij een combinatie van vrijwilligers en professionals. Door de tweedeling, gebaseerd op afwijkende maten van intern en extern contact en de aan- of afwezigheid van reflexiviteit, blijkt dat de zeven lichte initiatieven in deze categorie van Wuthnow (1998) passen.

Echter niet elke stichting uit dit onderzoek voldoet aan de kenmerken van hem. Van lichte gemeenschapen, met zeer kortstondige, tijdelijke en dynamische relaties is in dit onderzoek bij de zeven federatieve initiatieven geen sprake (Duyvendak & Hurenkamp, 2004). Daarvoor zijn de banden en bruggen tussen de verschillende organisaties en instellingen te vast. Deze zeven stichtingen hebben regelmatig contact met elkaar en met de buitenwereld, zien elkaar op vergaderingen en werken zelfs af en toe, op een geslaagde manier, met elkaar samen. Lichte gemeenschappen voeren in deze groep initiatieven dus niet de boventoon. Maar ook de klassieke vorm van vrijwilligers is hierop niet meer van toepassing. De 'oude stijl' van Putnam (1995), waarbij de vrijwilliger zeeën van tijd had, breed inzetbaar was en zich voor jaren wilde binden aan een organisatie, is ook niet volledig passend bij de federatieve respondenten van dit onderzoek, aangezien de vrijwilligers in dit onderzoek vaak naast dit werk nog genoeg te doen hebben. Ze hebben een fulltime baan of zijn elders actief. Het lijkt er dus meer op dat de zeven vrijwilligers in Slotermeer-Geuzenveld uit de federatieve groep een tussentype vormen. Een nieuwe soort vrijwilligers, die serieuzer en meer gebonden zijn dan de lichte gemeenschappen, en iets minder vastgeroest dan de klassieke versie. Beter zou deze groep de 'langdurig betrokkenen' genoemd worden.

2.3 Verschillen in publiek of privaat

Een volgend verschil tussen de federatieve en de lichte initiatieven wordt zichtbaar aan de hand van de theorie van Tonkens (2009). Dit wordt in deelvraag één aan de kaak gesteld en betreft de verschillen tussen actieve burgers en vrijwilligers.

Zoals uit de theorieparagraaf hierboven is gebleken hebben deze twee begrippen veel met elkaar te maken, maar wijken deze zij op een aantal punten van elkaar af. De groep vrijwilligers is een onderdeel van de groep actieve burgers. Want vrijwilligers zijn mensen die hun vrije tijd gebruiken om een bepaald persoon, een groep of een bepaalde zaak te helpen (Wilson, 2000). Ze hebben een persoonlijke band met de mensen die ze helpen, eigen belang speelt een grote rol want de activiteiten spelen zich grotendeels af binnen het private domein.

Aan actief burgerschap zitten daarentegen meer kenmerken verbonden. De burgers nemen deel aan en dragen verantwoordelijkheid voor de publieke zaak. De wisselwerking tussen deze burgers en de institutionele omgeving is hierbij van groot belang. Door aanmoediging vanuit (overheids-) instellingen ontwikkelen de burgers competenties, kunnen zij actief participeren en dragen zij verantwoordelijkheid voor algemene belangen (Tonkens, 2009). Actief burgerschap kan dus gezien worden als vrijwilligerswerk op hoger, algemener en grootschaliger niveau. Het is daarbij meer gericht op de buitenwereld, terwijl de vrijwilligers zich richten op zichzelf of op een bekende, nabije groep.

De federatieve en de lichte initiatieven verschillen in deze kenmerken van elkaar, zodat er ook binnen dit onderwerp een onderscheid is te maken. Actief burgerschap hoort bij de federatieve initiatieven. Deze stichtingen hebben veel interne en externe contacten en hebben dus meer contact met de buitenwereld en dus ook met overheidsinstellingen. Daarnaast zetten zij het algemeen belang boven het eigen belang, want zij willen hogere doelen bereiken dan de vrijwilligers uit de lichte initiatieven. Namelijk doelen buiten de private sfeer, maar in de publieke zaak.

De vrijwilligers van de lichte initiatieven passen daarentegen bij de definitie van Wilson over vrijwilligerswerk. Zij hebben weinig contact onderling en ook weinig contact met de buitenwereld, waardoor ze zich voornamelijk voor zichzelf of een nabije groep inzetten. Ook met overheidsinstellingen hebben zij weinig te maken, dus ondersteuning vanuit de

gemeente of het stadsdeel komt bij deze stichtingen minder voor dan bij de federatieve initiatieven. Daarnaast staat bij hen het eigen belang boven het algemeen belang, en blijven de doelen zich richten op het private domein en op de bekende groep waar ze een band mee hebben.
Actief burgerschap geldt dus voor de zeven federatieve initiatieven in dit onderzoek, en de andere zeven lichte initiatieven vallen in de categorie vrijwilligers.

2.4 Verschillen in type burgerschap

Zoals kort in het theoretisch kader is geschreven zijn er verschillende typen van burgerschap te onderscheiden in een pluriforme samenleving (Van Gunsteren, 1998). De twee soorten initiatieven die in dit onderzoek zichtbaar worden kunnen ook bij deze categorieën ingedeeld worden. De vier typen burgerschap zijn: liberaal, communitaristisch, republikeins en neo-republikeins. Twee typen die niet aansluiten bij de federatieve of lichte initiatieven uit dit onderzoek zijn communitaristisch en republikeins. Want bij communitaristisch burgerschap is de natuurlijke gemeenschap waarin de samenleving is geboren en getogen van groot belang. Deze loyaliteit is te beperkt, want er worden regelmatig activiteiten met mensen van buiten de wijk gedaan en ook probeert men contact en samenwerking te bevorderen met andere doelgroepen. Ze treden dus te veel naar buiten om bij dit type burgerschap te passen. De republikeinse vorm van burgerschap sluit ook niet aan bij dit onderzoek want hierbij is de burger een deel van de natie, een geconstrueerde gemeenschap. Politiek speelt hierin een grote rol. Het beschikken over militaire deugden zoals moed en het willen vechten voor hun vaderland, is op de respondenten uit dit onderzoek niet van toepassing.
De liberale vorm van burgerschap sluit daarentegen wel aan bij dit onderzoek, namelijk bij de groep lichte initiatieven. De burgers hebben hierbij weinig contact met elkaar, laten elkaar vrij en met rust, en leven enkel de regels van de Staat na, in ruil voor bescherming. Bij de lichte initiatieven zie je deze kenmerken terug, want ze hebben weinig contact met elkaar en met de buitenwereld, en het individualisme of het eigen belang staat bij hen voorop. Dit duidt erop dat de lichte initiatieven over weinig sociaal kapitaal beschikken.
De federatieve initiatieven beschikken over veel sociaal kapitaal en vinden daarom aansluiting bij het sociale idee van burgerschap, de neo-republikeinse visie.

Gemeenschapsvorming en binding zijn hierbij van groot belang en dat is ook zichtbaar bij de federatieve initiatieven. Deze vorm past bij de moderne, pluriforme, complexe en dynamische samenleving van vandaag de dag. Slotermeer-Geuzenveld, in een grote multiculturele stad, met haar geconstrueerde gemeenschappen, is hier een goed voorbeeld van. Voor dit type burgerschap zijn competenties nodig, die door oefening ontwikkelt kunnen worden. Want de wereld verandert, en een nieuwe omgeving vraagt van mensen nieuwe vaardigheden (Nauta, 2000). De deugden, vaardigheden en kennis (Tonkens en Kroese, 2008) kunnen bij burgers groeien, door onder anderen het vertellen van verhalen, door ervaring en door een zekere mate van reflectie. Dit is bij de federatieve initiatieven het geval.

2.5 Conclusie

Federatief initiatief	**Licht initiatief**
Reflexief	Niet-reflexief
Progressief	Conservatief
Algemeen belang	Eigen belang
Veel intern contact	Weinig intern contact
Veel extern contact	Weinig extern contact
‘Langdurig betrokkenen’	‘Loose connections’
Actieve burgers	Vrijwilligers
Neo-republikeins (sociaal) burgerschap	Liberaal burgerschap

Overzicht verschillen federatieve en lichte initiatieven

Het schema hierboven schetst in het kort de verschillen tussen de twee soorten initiatieven die in Slotermeer-Geuzenveld gevonden zijn en die in dit onderzoek behandeld worden. Allereerst bestaan er zeven federatieve initiatieven. Zij worden in het algemeen gekenmerkt door het intensieve contact dat zij onderling en met de buitenwereld hebben. Ze ontmoeten elkaar op de werkvloer, maken regelmatig afspraken met elkaar, bellen en mailen. Daardoor werken ze samen met andere organisaties of instellingen en proberen zij, tijdens het bereiken van persoonlijke doelen, het algemeen belang niet uit het oog te verliezen. Daarom vallen ze onder de definitie van actieve burgers. Ze zien voordelen van samenwerking en ontwikkeling, zijn daarom progressief te noemen en vinden aansluiting bij het sociale, neo-republikeinse idee van burgerschap.

De interactiestijlen binnen de organisaties hebben, zoals eerder gezegd, veel te maken met soort relaties dat de respondenten ontwikkelen met buitenstaanders, andere organisaties in de buurt of instellingen en instanties. Hierbij is het belangrijk dat de gewoontes en routines van een stichting, reflexiviteit toelaten (Lichterman, 2005). Praten met elkaar, reflexief en zelfkritisch zijn is dus van belang om bruggen te kunnen bouwen met andere organisaties in de buurt. Bij een groot aantal van deze stichtingen lijkt de respondent zelfkritisch te zijn, worden er eigen fouten genoemd, is men eerlijk over negatieve ervaringen en kent men de problemen van de stichting.

"We zeggen dat we groot zijn, maar aan de andere kant zijn we ook weer klein. Omdat we bepaalde kracht of kennis missen. En dan denk ik steeds, dat had beter gekund. Dat moest eigenlijk beter. Dat heb ik iedere keer." (Organisatie 6)

Dit duidt op een kritische houding ten opzichte van de interne organisatie. En dit leidt bij een aantal stichtingen tot toenadering tot elkaar. Er is in vergaderingen onderling contact, er wordt samengewerkt en af en toe bij een andere organisatie om hulp gevraagd.
De theorie van Wuthnow (1998) sluit niet aan op de groep federatieve initiatieven. Dit zijn geen 'loose connections', die gekenmerkt worden door de losheid van de banden, de korte periode van het werk en het eigen belang dat voorop staat. Op deze punten wijken de federatieve initiatieven af van de theorie en daarom kan deze groep beter de 'langdurig betrokkenen' worden genoemd.

Vervolgens is er een groep van zeven lichte initiatieven te onderscheiden. Deze stichtingen worden gekenmerkt door het summiere contact dat zij binnen de organisatie, maar ook buiten de stichting, met de omgeving hebben. Zij zien elkaar vrijwel alleen op vergaderingen en mailen of smsen af en toe om een afspraak te maken. Dit heeft mogelijk te maken met veelvoorkomende problemen binnen deze vrijwilligersorganisaties: veel stichtingen of verenigingen hebben (nog) geen vaste locatie ter beschikking. Daarom is het moeilijk om elkaar regelmatig te zien en geldt er vaak: zonder ruimte, weinig activiteit.

"Een keer per maand hebben we een vergadering. […] Maar als we straks een locatie hebben dan zal dat toenemen, want al die cursussen, al die sport activiteiten, die moeten worden gecoördineerd en gevolgd worden." (Organisatie 11)

Zij kunnen conservatief genoemd worden omdat ze weinig samenwerken met andere partijen, de boel graag de boel laten, een sterke band hebben met het land van herkomst en voornamelijk gericht zijn op het bevredigen van de eigen behoeften. Daarom vinden zij aansluiting bij de liberale vorm van burgerschap. Deze respondenten voldoen niet aan de kenmerken van de theorie over actief burgerschap en zij kunnen daarom enkel de naam 'vrijwilligers' dragen in plaats van actieve burgers. En omdat ze weinig met anderen praten, minder zelfkritisch zijn en dus hun eigen positie ten opzichte van anderen niet realistisch kunnen inschatten, zijn zij niet-reflexief.
De 'loose connections' waar Wuthnow (1998) over schrijft vindt aansluiting bij deze groep lichte initiatieven. De kenmerken van losse banden, gedurende een korte periode en het eigen belang dat voorop staat, geldt voor deze groep en daarom passen deze zeven stichtingen wel bij de theorie van Wuthnow.

Er zijn dus duidelijke verbanden zichtbaar geworden tussen de mate en de waardering van contact, intern en extern, en de mate van reflexiviteit. Hoe meer (goede) contacten een stichting heeft met de buitenwereld en elkaar, hoe meer reflexief de stichting is. En de andere kant; hoe minder (goede) contacten een stichting heeft met de buitenwereld en elkaar, hoe minder reflexief de stichting is. Dit sluit aan bij de theorie van Lichterman (2005), want hij zegt dat het hebben en daarbij de kwaliteit van contact een verband heeft met de sociale reflexiviteit van een persoon of organisatie.
Ook is er een verband te zien tussen de federatieve initiatieven en actief burgerschap, en is dit verband niet zichtbaar tussen de lichte initiatieven en dit begrip. Actieve burgers hebben algemene doelen en werken vrijwillig voor de publieke zaak (Tonkens, 2009). Daarom horen de federatieve initiatieven hierbij. De lichte initiatieven voldoen niet aan deze kenmerken en zijn daarom wel vrijwilligers, maar geen actieve burgers te noemen.
De zeven niet-reflexieve, conservatieve of lichte initiatieven sluiten dus aan bij het begrip 'loose connections' van Wuthnow (1998). De andere zeven reflexieve, progressieve of

federatieve initiatieven sluiten hier niet bij aan en kunnen beter ‘langdurig betrokkenen’ genoemd worden.

Er moet wel rekening worden gehouden met de mogelijkheid dat dit voornamelijk reflexiviteit in houding betekent, en dat men maar relatief weinig reflexief is in gedrag. Dit is echter moeilijk te controleren of te bewijzen, maar het is wel van belang dat hiermee rekening wordt gehouden vanwege sociaal wenselijke antwoorden.

Hoofdstuk 3: Overeenkomsten tussen stichtingen

Naast de verschillen tussen stichtingen of respondenten die zichtbaar zijn, zijn er ook veel overeenkomsten te ontdekken in de uitkomsten van het onderzoek. Aan de hand van de interviews ontstaan een groot aantal resultaten, waarbij een (grote) meerderheid gelijksoortige antwoorden heeft gegeven. Al is het niet steeds de volledige groep die in zijn geheel eenzelfde antwoord geeft, de resultaten kunnen op geen andere wijze ingedeeld worden bij een bepaalde groep en vormen daarom een algemeen beeld van de vrijwilliger en de daarbij behorende stichting of organisatie. Die gedeelde kenmerken worden in deze hoofdstukken behandeld, te beginnen met algemene overeenkomsten over de organisaties en de vrijwilligers. De daarop volgende hoofdstukken gaan over overeenkomsten in motieven, in identificatieprocessen en in burgerschapscompetenties.

3.1 De organisaties

Allereerst is het van belang om een beeld te schetsen van de organisaties die hebben meegewerkt aan het onderzoek. Het doel van de vrijwilligersorganisaties kan in het algemeen omschreven worden als het bieden van een ontmoetingsplek, een ruimte waar de doelgroep van de stichting samen kan komen, om contact met elkaar te onderhouden en te kunnen praten over dagelijkse dingen. Daarbinnen worden activiteiten aangeboden, zoals computercursussen, taallessen, informatievoorziening, huiswerkbegeleiding, eetavonden en feesten. De gezelligheid van het onder elkaar zijn, wordt dus gecombineerd met een helpende functie. Er wordt koffie gedronken, maar de achterban kan er ook terecht met vragen en problemen.

Naast de kenmerken als leeftijd en geslacht, is etniciteit van groot belang binnen de doelgroepen van de vrijwilligersorganisaties. Elke stichting heeft een bepaalde culturele achtergrond die overheerst. Vaak omdat het bestuur zelf afkomstig is uit een bepaald land of omdat zij een bepaalde culturele binding hebben met de specifieke etniciteit. Bij vier stichtingen komen vooral Turkse mensen, vier stichtingen voor Marokkaanse mensen, twee stichtingen vooral Nederlanders en één stichting is gericht op Surinaamse hindoes in

Amsterdam. Drie stichtingen geven aan multicultureel te zijn en dus voor verschillende etniciteiten klaar te staan. Deze horen alle drie bij de groep federatieve initiatieven uit het vorige hoofdstuk. Bij één van deze 'multiculturele' organisaties is dit duidelijk het geval, zij krijgen een mix van culturen over de vloer en vinden dit een belangrijk punt op hun agenda. Bij de andere twee organisaties is dit echter minder het geval. Daar leek multiculturalisme meer gebruikt te worden omdat het populair is en klinkt (interview ambtenaar afdeling wijken, 2010), maar lijkt de meerderheid van de achterban, net zoals bij de andere organisaties, van specifieke origine. Ondanks deze twijfel zijn er dus drie stichtingen multicultureel en zijn er 11 van de 14 cultureel bepaald. Zoals Leyenaar en Dekker (1999) schrijven in hun theorie, is een belangrijk motief voor vrijwilligers, de betrokkenheid bij de lokale gemeenschap of bij de doelstellingen van een bepaalde organisatie. Dat is in dit onderzoek ook het geval. De vrijwilligers zijn vaak afkomstig uit een bepaald land. En de lokale gemeenschap houdt hier dus de groep mensen in, die in Amsterdam wonen, maar ook geboren zijn, of een achtergrond hebben in het andere land. Het land van herkomst van de vrijwilliger kan dus in verband gebracht worden met de afkomst van de leden van de stichting.

'Ouderen' is de doelgroep die bij de meeste organisaties, bij de helft van de stichtingen, centraal staat. Daarnaast zijn er drie stichtingen gericht op jongeren, één stichting gericht op mannen, en één organisatie zet zich voornamelijk in voor (Turkse) vrouwen.

Van de meeste stichtingen wonen de leden in de nabije omgeving, in de wijk Slotermeer-Geuzenveld. Drie respondenten zeggen dat hun achterban in heel Amsterdam woont en bij twee organisaties komen de leden vanuit heel Nederland naar (activiteiten van) de stichting. Om de mensen van informatie te voorzien over de organisatie en hun activiteiten hebben er vijf een website, via welke ook PR bedreven kan worden. Verder wordt er voornamelijk mond-op-mond reclame gemaakt en twee stichtingen maken gebruik van een folder of brochure. Twee andere stichtingen zeggen dat reclame maken niet nodig is, omdat ze al bekend genoeg zijn in de buurt.

"Omdat de stichting vroeger heel actief is geweest in West is het wel bekend."
(Organisatie 4)

3.2 De vrijwilligers

De respondenten van dit onderzoek zitten allemaal in het bestuur van de stichting. De meeste respondenten zijn voorzitter, maar ook zijn er een secretaris en twee andere bestuursleden geïnterviewd. Interessant om te zien is dat zes van de vrijwilligers, naast de werkzaamheden bij de stichting, een reguliere fulltime baan heeft. Vijf andere vrijwilligers zijn, naast het werk voor deze organisatie, ook actief bij een andere stichting of vereniging. Zij richten dus een groot deel van hun dagelijkse leven in met het doen van vrijwilligerswerk.

"Verder ben ik bestuurslid Stichting Geheugen van West, een verhalen website. Verder ben ik bij de Centrale stad, de vereniging Cliëntenbelang. En bij de WMO adviesraad, daar ben ik voorzitter van." (Organisatie 1)

De meeste vrijwilligers zijn regelmatig tevreden over de werkzaamheden die ze verrichten bij de organisatie. Met name als de leden van de stichting of vereniging tevreden en blij zijn, en als zij geholpen worden en zich gesteund voelen door de organisatie, voelen de vrijwilligers zich tevreden. Hiernaast zijn twee respondenten tevreden als ze waardering of bekendheid krijgen van de buurt, de leden of de gemeente.

"Ik ben tevreden als ik voel dat ik gewaardeerd word. Niet alleen door de jongens, die het echt weten, maar ook door andere mensen, de buurt, de gemeente, dat soort dingen." (Organisatie 10)

Ook een grote opkomst van leden is voor drie vrijwilligers een teken om tevreden te kunnen zijn. Ook een goede sfeer binnen de organisatie zorgt bij een paar respondenten voor tevredenheid en een trots gevoel. Een trots gevoel komt bij de respondenten verder voor als een bepaalde activiteit geslaagd is en de mensen geholpen zijn. Het initiatief is volgens de vrijwilligers een succes te noemen als de leden die er komen tevreden zijn of als de stichting iets gedaan weet te krijgen.
Het merendeel van de respondenten is wel eens gefrustreerd over de werkzaamheden voor de organisatie. Een grootste reden voor frustraties is de locatie, die niet aanwezig is of niet

aan de eigen eisen voldoet. Ook is een ruzie met buurtbewoners en het kleine aantal leden dat op de stichting af komt, een reden voor frustraties. Drie vrijwilligers noemen de relatie met de gemeente of het stadsdeel als frustrerend punt. Zoals eerder gezegd behoren deze drie stichtingen bij de lichte initiatieven.

"Je probeert iets met de gemeente te doen en dat duurt allemaal erg lang. Dan baal je wel." (Organisatie 7)

De frustraties van de vrijwilligers staan vaak in verband met de dagelijkse problemen van de organisaties. Deze hebben grotendeels te maken met de locatie en de subsidie. Vijf personen noemen de locatie als dagelijks probleem en ook vijf mensen hebben problemen met het verkrijgen van subsidie. Daarnaast wordt de gemeente ook door drie respondenten genoemd als probleem, geregeld worden afspraken door haar niet nagekomen.

"We hebben veel problemen met de locatie, er wordt veel gesloopt, dan moeten we weer verhuizen. De gemeente is moeilijk." (Organisatie 12)

Andere problemen die genoemd worden zijn dus een te lage opkomst van de leden, problemen in de buurt of met de buren en het hebben van te weinig vrijwilligers of kennis binnen de stichting, waardoor bepaalde activiteiten niet goed van de grond kunnen komen.

"We hebben 11 mensen in het bestuur, maar daarmee kunnen we niet alles. Soms hebben we mankracht of kennis te weinig om alles te kunnen doen." (Organisatie 6)

Bij de vraag naar de top-3 problemen in de wijk werden verschillende antwoorden gegeven. Een aantal van deze antwoorden staan niet in verband met de dagelijkse problemen of frustraties van de stichting. Hangjongeren worden gezien als grootste probleem. Vervolgens is de criminaliteit in de wijk ook door een groot aantal respondenten benoemd.

"Ik denk toch wel een beetje criminaliteit. En om eerlijk te zijn heb je ook wel van die hangjongeren, om ze helaas zo te noemen. […] Het is natuurlijk een probleem, dat een groep

jongeren voor je portiek staat als je naar huis moet, dat vindt niemand een leuk gevoel." (Organisatie 7)

Vier keer wordt het slopen van de woningen en panden in de wijk genoemd als probleem. En ook de bureaucratie van de overheid wordt door drie respondenten ervaren als probleem.

"Natuurlijk dat er huizen afgebroken worden. Dat mensen in duurdere woningen moeten komen te wonen. Dat dat moeilijk gaat. Ik heb het in Geuzenveld ook moeilijk zien gaan." (Organisatie 9)

Problemen die door een enkele respondent genoemd worden zijn de armoede in de buurt, de slechte omstandigheden voor de ouderen, de negativiteit die er heerst over de wijk, de slecht verlopende integratie en de positie van de vrouwen. De doelstellingen en de doelgroepen van de stichtingen hebben hier een relatie met de problemen van de wijk. Een organisatie die zich inzet voor ouderen, benoemt als probleem van de wijk de slechte voorzieningen en omstandigheden van ouderen. Dit is voor deze specifieke respondent en de daarbij behorende doelgroep van groot belang en dus vinden zij dit logischerwijs een groot probleem, en vinden zij dat deze groepen meer steun en hulp verdienen.

"Dat ene uitstapje per jaar voor ouderen, dat dat dan maar afgelast werd, dat vond ik toen niet in de haak." (Organisatie 2)

Grote problemen, als armoede en criminaliteit in de wijk, zijn niet makkelijk en snel op te lossen. Ook niet door de vrijwilligersorganisaties. Toch probeert de helft van de geïnterviewde organisaties daadwerkelijk iets te doen aan de problemen, al dan niet met een positief gevolg of een oplossing.

"De toegankelijkheid voor de ouderen is op veel plaatsen slecht geregeld. Ik maak vaak foto's van plekken waar het ontoegankelijk is, en stuur ze door, maar er gebeurt helaas niks mee. Maar ik blijf wel foto's maken." (Organisatie 1)

3.3 Conclusie

Concluderend is te zeggen dat het merendeel van de stichtingen en verenigingen die in dit onderzoek geïnterviewd zijn, ontmoetingsplekken zijn, ruimtes waar mensen uit de buurt bij elkaar kunnen komen en daar voor de gezelligheid, voor activiteiten of voor steun en hulp, naartoe kunnen. De meeste stichtingen zijn cultureel bepaald, ze zijn opgericht door en/of voor mensen met een bepaalde achtergrond of etniciteit. Vooral Turken en Marokkanen zijn goed vertegenwoordigd bij de organisaties. Veel van deze stichtingen hebben met name oudere mensen als doelgroep, deze zijn minder zelfredzaam, vaker hulpbehoevend en raken eerder geïsoleerd dan jongere mensen.
De respondenten van dit onderzoek zijn grotendeels mannen. Daarbij zijn de meeste mensen boven de 30 jaar oud en hebben gemiddeld een lage opleiding. Bijna de helft van de respondenten is van Marokkaanse origine, gevolgd door een aantal Turken, Nederlanders, en één Surinamer. De meerderheid van de mensen is uit eigen initiatief, vanuit belangstelling en eigen ervaring, oprichter van de stichting geworden met als doel de achterban van de stichting te helpen en te ondersteunen. Datzelfde aantal was voordat ze bij deze organisatie werkzaam werden al elders actief als vrijwilliger. Naast het doen van vrijwilligerswerk hebben de respondenten een vaste, betaalde baan, en als dit niet het geval is zijn ze tevens actief in een andere vrijwilligersorganisatie. De respondenten lijken actief en hulpvaardig te zijn vanuit hun karakter. De vrijwilligers zijn nog steeds gedreven over hun werk en zijn er voor een langdurige periode ingestapt, uitzonderingen daar gelaten.

Slotermeer-Geuzenveld is geen makkelijke wijk om in te wonen. Zoals de ambtenaar van het stadsdeel al zei: "*De mensen in de wijk zijn bezig te overleven.*" Dit geeft aan dat er veel problemen zijn in de wijk, die ook door de respondenten genoemd worden. De jongeren op straat en de criminaliteit zijn de grootste problemen. Daarnaast is het slopen van woningen en de bureaucratie van de overheid een probleem voor de respondenten. De genoemde problemen lopen vaak parallel aan de doelgroep van die organisatie. Ook onderwerpen als armoede en slechte integratie worden genoemd.

De problemen binnen de stichtingen hebben voornamelijk te maken met de locatie, of beter gezegd, de afwezigheid van een locatie. Volgens de projectleider is dit door het stadsdeel niet goed geregeld en is er een groot verschil te zien tussen Slotermeer-Geuzenveld en andere stadsdelen in Nieuw-West, zoals Osdorp of Bos en Lommer. De gemeente kent hier, volgens hem, te weinig organisatorische structuur en wil de gemeentelijke gebouwen die geschikt zijn rendabel blijven verhuren. De stichtingen kunnen deze hoge huren echter niet opbrengen en dus niet over een ruimte beschikken. De eisen die door de organisaties aan de locatie worden gesteld, zijn echter niet bekend. Als er maar weinig geld te vergeven is, is het logisch dat niet alle stichtingen op hun wenken bediend kunnen worden, ook niet wat ruimte betreft. Een mogelijkheid waar men mee bezig is, ruimtes delen, kan het probleem gedeeltelijk oplossen. De oppervlakte is dan groot genoeg is en de kosten kunnen over de huurders verdeeld worden. Door de belangrijke functie van de stichtingen, is een oplossing zoeken volgens de stadsdeelambtenaar van groot belang. Deze taak ligt mede bij hem zelf, want aangezien hij voor de gemeente werkt en in goed contact staat met de vrijwilligers, vervult hij een sleutelrol.

Een ander genoemd probleem is het verkrijgen van subsidie. De aanvraag is lastig, het wachttijd duurt te lang of het bedrag is te laag. Buiten dat deze zaken wel onder de verantwoordelijkheid van de gemeente vallen, zegt maar een enkele respondent problemen te hebben met het stadsdeel. Er blijkt dus niet dat ze een moeizame relatie hebben met de gemeente in het algemeen.

De stichtingen hebben intern contact met elkaar. Bij de lichte initiatieven is dit contact weinig intensief, en bij de federatieve initiatieven is dit contact behoorlijk intensief. Maar wederom door het probleem omtrent ruimtegebrek is het moeilijk om regelmatig met een groep af te spreken, vooral benoemd door de zeven lichte initiatieven. Zonder ruimte, weinig activiteit, zeggen deze respondenten. Wel noemen voornamelijk de respondenten van de zeven federatieve initiatieven, de collega's van de stichting vrienden of zelfs nieuwe familie. Voor hen is het onderlinge contact dus van groot belang en hier hechten zij veel waarde aan. Dus bij de 'langdurig betrokkenen' staat de kwaliteit van het interne contact boven de kwantiteit ervan.

Hoofdstuk 4: Overeenkomsten in motieven

Naast de overeenkomsten in algemene zin, tussen de organisaties en de vrijwilligers zelf, zijn er ook bij hun motieven veel gelijkheden in de antwoorden te vinden.
De motieven die genoemd zijn door de respondenten worden in categorieën ingedeeld om zo de hoofdmotieven te kunnen onderscheiden. In het interview staan een aantal directe vragen naar motieven of redenen tot het doen van vrijwilligerswerk. Toch worden er ook buiten deze vragen om, willekeurig in het gesprek, motieven genoemd. De redenen worden in deze analyse dus vanuit de gehele interviews gehaald en vervolgens bij elkaar gevoegd.

4.1 Individualisme en altruïsme

Redenen voor vrijwilligerswerk, die uit de antwoorden van de vrijwilligers blijken, zijn onder andere: een bepaald probleem, een eigen ervaring, hun betrokkenheid bij een gemeenschap of groep en altruïsme. De respondenten van dit onderzoek hebben allemaal meerdere redenen om actief te zijn in de buurt en zijn niet eenduidig. Pluralisme ten aanzien van motieven is dus op elke vrijwilliger van toepassing. Volgens Wuthnow (1991) kan pluralisme leiden tot problemen. Omdat er veel is om uit te kiezen en omdat sommige motieven door mensen beter worden gevonden dan anderen. Dat pluralisme problematisch is blijkt echter niet uit dit onderzoek. De verschillende, uiteenlopende en zelfs tegenstrijdige motieven gaan bij deze respondenten goed samen en zorgen niet voor problemen. De veelheid aan motieven binnen een individu lijkt hier juist een goede combinatie te vormen, die de persoon zelf stimuleert en de doelgroep van de stichting ermee helpt.

Een van de hoofdredenen voor vrijwilligerswerk binnen dit onderzoek blijkt altruïsme te zijn. Een grote motivatie is het steunen en helpen van derden. Een bepaalde groep mensen zit met een probleem, moet geholpen worden of verdiend steun, en dit is voor de vrijwilligers een belangrijke reden om zich voor hen te willen inzetten. Vaak heeft de respondent zelf soortgelijke dingen meegemaakt, is betrokken bij een bepaalde groep, wil volgende generaties helpen en wil dus, zonder een wederdienst, de doelgroep helpen. De respondenten van dit onderzoek geven als reden voor het doen van de werkzaamheden, in

eerste instantie een ‘ander’ op. Dit kunnen bekenden of onbekenden zijn, maar de respondent heeft altijd een zekere derde in zijn hoofd bij de vraag waarom hij bij de stichting of organisatie is gaan werken.

“Ik wilde de mensen helpen, goede informatie geven.” (Organisatie 14)

Naast de altruïstische gedachte van de respondenten, is een tegenoverliggend begrip ook een hoofdreden om vrijwilligerswerk te gaan doen: individualisme. Persoonlijke ontwikkeling, het ‘dienst-wederdienst’ principe, een doelbewuste actie en plezier beleven zijn in dit onderzoek belangrijke motieven (Fienig, 2010). Naast andermans behoeften of belangen, is eigen belang of het bevredigen van eigen behoeften dus ook een hoofdmotief.

“Ik werk hier al 12 jaar, sinds het overlijden van mijn man. Het is een leuke afleiding.” (Organisatie 2)

Motieven van vrijwilligers zijn over het algemeen bijna nooit eenduidig (Wuthnow, 1991) en dat is in dit onderzoek dus ook het geval. Aan de ene kant willen mensen vrijwilligerswerk doen uit eigen belang; omdat ze er plezier aan beleven, niet alleen maar thuis willen zitten, afleiding nodig hebben of bijvoorbeeld omdat het goed is voor hun gezondheid. Daarnaast moeten de vrijwilligers wel op een bepaalde manier betrokken zijn bij de groep of gemeenschap die ze willen helpen, dus is ‘de ander’ ook een belangrijk motief. Ze voelen verbondenheid met een bepaalde groep, ze hebben een gedeelde ervaring, ze dragen verantwoordelijkheid voor de gemeenschap of willen om een andere reden juist die groep mensen steunen.
De bevindingen en daarbij de indeling uit hoofdstuk twee lijkt onderuit gehaald te worden, omdat hier wordt gezegd dat elke stichting zowel individualistische als altruïstische kenmerken bezit. Er is dus inderdaad een combinatie zichtbaar van beide vormen binnen een enkele stichting, maar zoals in hoofdstuk twee is geschreven zijn de federatieve initiatieven meer gericht op altruïsme en de lichte initiatieven meer gericht op individualisme.

Zoals eerder geschreven zegt Wuthnow (1991) dat pluralisme binnen motieven problematisch kan zijn, want twee tegenover elkaar liggende begrippen worden tegelijkertijd weerspiegelt, individualisme en altruïsme. Uit dit onderzoek blijkt echter dat het 'tegenstrijdige' gevoel dat deze twee begrippen oproept, niet zo tegenstrijdig hoeft te zijn als het lijkt. En dat ze elkaar juist kunnen aanvullen op dit gebied. De combinatie van het bevredigen van eigen behoeften en daarbij ook een ander kunnen helpen, lijkt in dit onderzoek een passende, natuurlijke en verstandige mix van motieven, van de vrijwilligers in Slotermeer-Geuzenveld. In de eerste plaats is het motief voor vrijwilligerswerk dus vaak te zoeken bij eigen belang, om vervolgens al snel over te gaan op het gevoel van verantwoordelijkheid, medeleven of betrokkenheid bij een bepaalde groep mensen, en die doelgroep op deze manier te willen helpen en ondersteunen. En andersom, door de rol die je speelt in de groep en het belang dat je daaraan hecht, verkrijg je meer eigenwaarde en persoonlijke basisbehoeften zoals aandacht en nuttigheid.

"Ondanks de speciale band met deze groep, doe ik het helemaal niet in eerste instantie voor die mensen, in eerste instantie doe ik het voor mezelf. Dat het iets oplevert voor de mensen die hier komen, dat ik in staat ben om vertrouwensrelaties met ze aan te gaan, ze veiligheid kan bieden, en dingen kan leren, dat is mooi meegenomen." (Organisatie 1)

1. Motieven: Voor wie?						
Jezelf *(geldt voor allemaal)*				Een ander *(geldt voor allemaal)*		
Hulp kunnen geven		Zelf beter worden		Bekenden	Onbekenden	
Doelbewuste actie	Dienst-wederdienst	Persoonlijke ontwikkeling	Status verkrijgen	Individu	Bepaalde groep	Samenleving

Uit deze combinatie van motieven, andermans en eigen belang, blijkt dat de aanleiding voor het doen van vrijwilligerswerk in ieder geval iets uit de eigen leefwereld is. Een eigen ervaring of een ervaring van derden. Ze hoeven daarbij niet de wereld te redden, maar willen steun bieden aan een kleine groep in hun directe omgeving. Dat vrijwilligers zich niet vaak voor de hele samenleving inzetten, maar het kleiner en overzichtelijker willen houden

blijkt ook uit de literatuur van Wuthnow over 'lichte gemeenschappen' (1998). Hier wordt in het volgende hoofdstuk verder op in gegaan.

4.2 Indeling begrippen actief burgerschap

Naast de indeling van eigen belang en andermans belang is er ook een ander onderscheid te maken in de motieven van de vrijwilligers. Deze indeling heeft veel te maken met de vraag: wat is actief burgerschap? De persoonlijke aanleiding voor het doen van vrijwilligerswerk kan namelijk in verschillende woorden worden vervat: zorgzaamheid, verantwoordelijkheid, eigen behoeftes of solidariteit.
In de antwoorden van de vrijwilligers is door iedereen meervoudig geantwoord, dus meerdere van deze begrippen bleken van belang voor de respondenten. Ook is er in deze antwoorden geen onderscheid te maken tussen de federatieve en de lichte initiatieven, ondanks dat dit onderscheid er wel is bij het begrip 'actief burgerschap' (Tonkens, 2009). Zoals in hoofdstuk twee bij de verschillen genoemd is, zijn de federatieve vrijwilligers actieve burgers, en zijn de lichte vrijwilligers dit niet. Dat onderscheid is te maken aan de hand van kenmerken van deze definities, maar blijkt in dit onderzoek dus niet uit de indeling van deze begrippen.
Zorgzaamheid wordt door de meeste respondenten, namelijk door tien van de 14, beschreven. Zij voelen toewijding tot een bepaald doel of bepaalde doelgroep van de stichting, en willen vanuit hun mogelijkheid tot zorg en inzet, deze mensen steunen. Voor het doen van vrijwilligerswerk is zorgzaamheid bijna een vereiste, er moet een bepaalde zorg zijn die de mensen stimuleert hun doelen na te streven. Daarom wordt dit begrip het meest genoemd.

"Omdat ik daar [Jongerenraad] *vroeger werkte en vond dat er te weinig voor hen gebeurde. De Jongerenraad is politiek, en zegt de stem van de jongeren te vertellen maar dat is niet waar. Er is een te grote afstand tussen de ambtenaren en de jongeren. Dat wil ik verbeteren." (Organisatie 3)*

Negen van de 14 respondenten is in te delen in de categorie solidariteit. Ze hebben een ervaring met een bepaalde doelgroep, hebben een verbintenis met de doelgroep en de

leden van de groep onderschrijven een gemeenschappelijk belang. Na zorgzaamheid komt dit begrip het meeste voor in de antwoorden van de respondenten. De begrippen hebben veel met elkaar te maken, dus een zekere overlap zal hier het geval zijn. Solidariteit, zorg om mensen, vraagt om een nabije ervaring en dat is bij de wijkinitiatieven uit dit onderzoek het geval (Tonkens, Hurenkamp & Duyvendak, 2006).

"Ik ben dus beroepshalve hier binnengekomen door de Indische groep. Toen was ik nog werkzaam bij een Indische organisatie. Ik heb altijd die belangstelling gehad, vanuit mijn moeder, die heeft er veel over verteld, en m'n opa heeft er gevaren. Mijn overgrootvader is in Siam geweest, met een Siamese getrouwd. Op de een of andere manier is het me met de paplepel ingegeven en ik was altijd wel nieuwsgierig." (Organisatie 1)

Eigen behoeftes worden door acht van de 14 mensen genoemd. De aanleiding om werkzaam te worden bij een stichting lag vooral bij henzelf. Ze hadden geen zin om alleen maar thuis te zitten, ze wilden onder de mensen blijven, het leek ze leuk om te doen etc. Zoals in paragraaf 4.1 bleek is dit uiteindelijk voor elke respondent een reden om vrijwilligerswerk te doen, maar het komt niet bij iedereen rond deze vraag, tot uiting.

"Het is ook een soort afleiding voor mij. Ik houd er niet van om stil te zitten, of thuis voor de buis te zitten. Dat is een eigenschap die ik heb. Ik hou ervan om met mensen te zijn, te praten en te luisteren." (Organisatie 7)

Verantwoordelijkheid is door zes van de 14 respondenten beschreven. Zij zien het als een plicht om zichzelf in te zetten voor een bepaalde groep, om een mate van aansprakelijkheid te hebben jegens de mensen en vanuit dat gevoel de doelen te willen bereiken.

"Er wordt flink geïnvesteerd in de buurt, maar er wordt niks gedaan voor de jongens. De jongens die blijven tussen wal en schip. En dat vind ik gewoon niet kunnen." (Organisatie 10)

Uiteindelijk is hierbij nog de categorie eigen ervaring uit ontstaan. Acht van de respondenten hebben een specifieke betrokkenheid bij de doelgroep van de stichting. De eigen achtergrond, cultuur of thuissituatie past bij de huidige doelgroep van de organisatie. Ze

hebben dingen meegemaakt die ze voor deze generatie willen verbeteren of hebben dingen gemist die ze de generatie van nu wel gunnen. Daarom weten ze uit eigen ervaring dat de doelgroep steun of hulp nodig heeft, en hebben ze er uiteindelijk zelf mogelijk ook nog iets aan.

"Ik ben de voorzitter. In totaal zitten we met 13 mensen in het bestuur. En wij hebben allemaal onze wortels in Asilah. En de achterban is ook afkomstig uit die streek van Marokko." (Organisatie 14)

4. Woorden samengevat?: Wat is actief burgerschap?				
Zorgzaamheid *(10 resp.)*	Verantwoordelijkheid *(6 resp.)*	Eigen behoeftes *(8 resp.)*	Solidariteit *(9 resp.)*	Eigen ervaring *(8 resp.)*

4.3 Doelen van de vrijwilligers

In de interviews is er in een directe vraag gevraagd naar de persoonlijke doelen van de respondent. Hier werden bepaalde antwoorden op gegeven, maar ook bij deze resultaten moesten de antwoorden soms uit andere delen van het gesprek gehaald worden, omdat de respondenten in andere antwoorden ook nog persoonlijke doelen begonnen te noemen. Ook hierin zijn veel overeenkomsten te ontdekken.

Alle respondenten hebben als eigen doel om de mensen van de stichting te helpen en te ondersteunen. Twee respondenten geven op deze vraag tevens het antwoord dat het doel van het vrijwilligerswerk bij hen ook is, dat ze zelf bezig blijven of er zelf belang bij hebben.

"Het doel is dat als er problemen zijn in het stadsdeel voor ouderen, dat wij dan in contact kunnen treden met de wethouder, en de voorzitter van de deelraad, om daarover te praten om iets voor elkaar te krijgen. […] We hadden moeite, ikzelf ook hoor, je stond maar te wachten tot je over kon steken." (Organisatie 2)

De slotvraag waarbij wordt gevraagd wat men als eerste zou doen als hij of zij een dag minister mocht zijn, wordt zeer verschillend beantwoord. Maar ook hier verwijzen veel mensen terug naar de doelgroep die hun stichting zelf vertegenwoordigd. Of naar iets waar zij zelf baat bij zouden hebben, eigen belang. Vijf keer worden de jongeren genoemd, hen zou een perspectief geboden moeten worden waardoor ze geholpen zouden zijn, en minder op straat hoeven rond te hangen. Drie stichtingen zeggen dat er meer betaalbare woningen zouden moeten komen, drie respondenten vinden dat de burgers actiever gemaakt moeten worden en drie personen vinden dat de verschillen tussen allochtonen en autochtonen verkleind zouden moeten worden. De volgende veranderingen worden ook genoemd, vaak in combinatie met een ander doel: de armoede verkleinen, ouderen helpen, het onderwijs verbeteren, de wijk zelf verbeteren om mensen prettiger te laten wonen, de toegankelijkheid van de burgers zou groter moeten worden en er zou meer naar de mensen zelf geluisterd moeten worden. Ook bij deze vraag konden de meeste mensen het niet bij 1 verbeterpunt houden.

"Eerst de veiligheid van de mensen, en ik wil de mensen, bewoners hier een goede toekomst bieden. En goede woningen. En arme mensen helpen. En de jongens/ jeugd ook helpen, met goede school en opleiding. Niet op straat blijven, maar hard aanpakken die jongens. En niet richting de criminaliteit en zo." (Organisatie 14)

De helft van de respondentengroep binnen dit onderzoek was de (mede)oprichter van de stichting waar hij of zij werkzaam bij is, dus zeven van de 14 mensen. Zoals eerder beschreven zijn dit voornamelijk vrijwilligers uit federatieve initiatieven. Die zeven mensen zijn dus ook actief geworden omdat ze zelf vonden dat er iets moest gebeuren met de eigen doelen of voor de doelgroep die zij voor ogen hebben. Vijf van de 14 respondenten zijn op een gegeven moment in het bestuur gevraagd. Eén respondent is daarentegen verplicht gesteld toe te treden tot het bestuur. Een unanieme stemming had de persoon gekozen en 'nee' werd niet als een van de mogelijkheden gegeven.

"Toen moesten er nieuwe mensen gekozen worden, er was geen animo. Toen hebben ze gezegd, we sturen een paar mensen de kamer uit, en dan komen ze terug en dan wijzen ze iemand aan en die mag dan geen 'nee' zeggen. En dat was ik…" (Organisatie 13)

Bij elf van de 14 mensen is er geen sprake geweest van enige aanmoediging, bijvoorbeeld vanuit het stadsdeel. Ondanks de doelen van de gemeente om meer burgers actief te krijgen en te stimuleren initiatieven te nemen, blijkt uit dit onderzoek dat de mensen in Slotermeer-Geuzenveld het grotendeels vanuit eigen initiatief zijn begonnen en vanuit de overheid geen hebben gehad. Twee respondenten zijn wel via het stadsdeel, het vrijwilligersveld binnen gekomen. Zij behoren bij de federatieve initiatieven.

"En via het stadsdeel hoorde ik van de stichting: 'Misschien kun je dat overnemen?'"
(Organisatie 8)

En een andere respondent uit een federatief initiatief is gestimuleerd tot vrijwilligerswerk door het belanden in de WAO, waarna het voor eigen welzijn beter was om te blijven werken.
De drie mensen die wel aangemoedigd zijn door het stadsdeel of een andere instelling behoren, zoals eerder gezegd, tot de groep van federatieve initiatieven. Tevens zijn de respondenten uit de federatieve initiatieven eerder, in hoofdstuk twee, al gekenmerkt als actieve burgers. Het is daarom niet gek dat deze respondenten aanmoediging van het stadsdeel hebben gekregen, omdat dit één van de kenmerken is van actief burgerschap.

4.4 Verwachtte duur vrijwilligerswerk

Ook is er in het onderzoek gevraagd naar de verwachtte duur van het doen van vrijwilligerswerk. Dachten de respondenten van tevoren dat ze het jaren vol zouden houden, of was het eigenlijk de bedoeling om er na een jaar weer mee op te houden? De antwoorden van de respondenten op deze vraag wordt verschillend beantwoord, maar er is geen lijn of indeling te zien in de uitkomsten.
De helft van de respondenten zegt van tevoren gedacht te hebben dat ze voor een langere tijd bij de stichting werkzaam zouden zijn. Twee hadden echter niet verwacht dat ze het vrijwilligerswerk zolang zouden gaan beoefenen.

Bijna de helft van de respondenten zegt het nu nog leuker te vinden om vrijwilligerswerk te doen, dan in het begin. Bijvoorbeeld omdat het opstarten van de stichting moeilijk verliep of omdat het ledenaantal er destijds nog niet zo rooskleurig uit zag als nu het geval is.

"Ik had het altijd leuk gevonden, maar de stichting had maar twee punten, en daar had ik niks mee. Ik wil veel meer doen. Niet alleen bij elkaar komen, en als iemand dood is geld verzamelen. Nee… ik wilde meer. Maar nu ik eraan begonnen ben vind ik het wel leuk." (Organisatie 13)

Hiernaast zijn er drie mensen die het werken bij de stichting nu minder leuk vinden dan in het begin. Zij denken nu dus negatiever over het vrijwilligerswerk. Deze drie respondenten behoren bij de lichte initiatieven.

"Vroeger werkte ik elke avond een dik uurtje voor de vereniging, maar daar heb ik nu geen zin meer in. […] Ik voel me meer verplicht omdat die jonge groep het nog niet kan, maar ik wil stoppen." (Organisatie 12)

Het is opvallend dat er vier respondenten zijn die zeggen dat ze op dit moment eigenlijk wel zouden willen stoppen met het vrijwilligerswerk of dat ze soms de gedachte hebben om ermee te stoppen. Ze hebben het lang genoeg gedaan, ze zijn druk met andere werkzaamheden, vinden dat de jongeren het over moeten gaan nemen of er wil iets niet lukken. Van de vier respondenten die dit zeggen, horen er twee bij de federatieve initiatieven en twee bij de lichte initiatieven, hier is dus geen verband in te vinden.

"Wij willen ermee stoppen en de jongeren moeten door gaan. Maar het nadeel van de jongeren is, die willen helemaal niet vergaderen." (Organisatie 12)

"Ik heb af en toe wel de neiging gehad om ermee te kappen. Er waren momenten dat ik dacht, wat bureaucratisch en moeilijk vanuit de gemeente. Het duurde allemaal zo lang." (Organisatie 3)

Uiteindelijk valt er in dit hoofdstuk iets te zeggen over de termijn van aanloop van de respondenten bij de stichtingen, de redenen tot betrokkenheid. 11 van de 14 personen, een grote meerderheid, zijn via een lange weg betrokken geraakt bij een stichting of vereniging. Hierbinnen hadden drie personen een zekere aanleg voor het doen van vrijwilligerswerk opgebouwd, dan wel via werkervaring of via decennia lange ervaring in de vrijwilligerssector. Acht van de 11 hebben echter ook een lange termijn aanloop tot het doen van vrijwilligerswerk. Zij zijn al jarenlang betrokken bij de organisatie, zonder er werkzaam te zijn, of al een lange tijd betrokken bij de doelgroep van de stichting waardoor ze uiteindelijk zelf vrijwilligerswerk zijn gaan doen.

"Om met de jongeren hier in dialoog te gaan, kan ik mijn ervaring als leerkracht gebruiken." (Organisatie 5)

De overige drie stichtingen hebben een korte periode gehad, om betrokken te raken bij de desbetreffende stichting.

"Mijn dochter moest steeds optreden bij de feesten van de stichting, en zo ben ik erin gerold eigenlijk." (Organisatie 4)

3. Termijn van aanloop?			
Lange termijn		Korte termijn	
Aanleg *(drie respondenten)*	Decennia *(acht respondenten)*	Impulsief	Korte periode *(drie respondenten)*

4.5 Conclusie

Aan de hand van dit hoofdstuk is concluderend te zeggen dat de motieven van de vrijwilligers zijn onder te verdelen in twee thema's, die voor alle respondenten gelden. Al geldt het ene motief net sterker voor de federatieve initiatieven en het andere motief net sterker voor de lichte initiatieven. Want, zoals in hoofdstuk twee in gezegd, zijn de

federatieve initiatieven meer gericht op het algemeen belang en de lichte initiatieven meer gericht op het eigen belang.
De eerste reden voor het doen van vrijwilligerswerk noem ik eigen behoefte of eigen belang. Hieronder vallen motieven als plezier beleven, goed voor eigen gezondheid, een leuke afleiding, jezelf ontplooien en je eigen ervaring willen gebruiken. Alle respondenten noemen dit als reden, soms direct en eerlijk, en soms verhuld in een antwoord, omdat het misschien niet sociaal klinkt om eigen belang als motief te noemen. Bij de zeven lichte of conservatieve initiatieven heeft het motief van eigen belang de overhand. Zij denken voor het grootste gedeelte aan de mogelijkheden om de eigen behoeften te bevredigen en dus de belangen van zichzelf en van de leden van de stichting te behartigen.
Daarnaast wordt door elke respondent een altruïstisch motief genoemd, namelijk andermans of algemeen belang. Men voelt zich betrokken bij een bepaalde groep mensen, wil hulp bieden, kan een steun zijn of wil problemen oplossen. Dit motief heeft de overhand bij de zeven federatieve of progressieve stichtingen. Zij staan voor het algemeen belang en denken verder dan alleen het behartigen van de eigen belangen. De combinatie van deze twee motieven lijkt tegenstrijdig maar is het niet. Dat het logisch en vanzelfsprekend is, kan het beste blijken uit een voorbeeld. Stel, je belandt in de WAO, terwijl je je leven lang gewerkt hebt in de zorgsector. Voor je lichamelijke, maar ook zeker je geestelijke gezondheid, is het beter om niet achter de vensterbank te gaan zitten, dus je wilt weer actief worden. Dit is een gedachte vanuit eigen belang, naar eigen behoefte. Vervolgens wil je je tijd wel nuttig besteden en denk je na over wat je wilt gaan doen. De problemen van een bepaalde groep mensen gaan je al jaren aan het hart, en met behulp van je eigen kennis en ervaring, kun je via vrijwilligerswerk een boel voor de mensen gaan betekenen. De betrokkenheid bij de ander, de onbekende, is de reden om specifiek dát vrijwilligerswerk te doen. De combinatie van individualisme en altruïsme, een persoonlijk en een publiekelijk belang, is bij de respondenten uit dit onderzoek dus duidelijk zichtbaar.
Misschien mede mogelijk door deze combinatie van motieven zijn de vrijwilligers regelmatig tevreden over het werk dat ze doen voor de stichting. Vooral als de achterban geholpen is en plezier heeft, geeft het de vrijwilligers voldoening. Soms komt hier een gevoel van trots bij, als een activiteit geslaagd blijkt en de ‘leden’ van de stichting gesteund worden. Door het vervullen van de eigen behoeftes, en dus iets waar ze zelf helemaal achter staan, zijn ze tevreden en omdat de leden het waarderen en blij zijn met de inspanningen van de

vrijwilliger, wordt het algemeen of andermans belang een reden om trots op jezelf te mogen zijn. De band met de doelgroep van de stichting is steeds goed zichtbaar. Deze is terug te koppelen naar de afkomst van de respondent.

Hoofdstuk 5: Overeenkomsten in identificatieprocessen

Om meer inzicht te krijgen in het verloop van identificatieprocessen bij de vrijwilligers is het allereerst belangrijk om de definitie van identificatie in de gaten te houden. Volgens De Jong (2007) is identificatie de manier waarop iemand zichzelf bij een groep indeelt of door anderen als groepslid wordt gezien. De definitie van sociale reflexiviteit van Lichterman (2005) wordt hierbij gebruikt. Deze zegt dat mensen reflexief zijn als ze bedachtzaam en zelfkritisch kunnen praten over hun relaties in hun sociale context of omgeving.
Het is hierbij dus van belang te weten hoe de respondenten zichzelf zien. Hoe voelen zij zich? Bij welke groep delen zij zichzelf in? Hoe worden ze gezien door andere mensen? Welke positie nemen zij in, in de wijk? Wat voor mensen zitten er verder in het bestuur? Vinden ze zichzelf uniek, of niet? Staan ze open voor contacten van buiten af? En hoe verloopt de interne communicatie? Deze vragen worden in dit hoofdstuk gesteld, en zullen inzicht geven in het verloop van het identificatieproces van de vrijwilligers.

5.1 Zelfomschrijving

In de volgende antwoorden is het dus niet mogelijk een zekere indeling te maken, zoals het onderscheid tussen federatieve en lichte initiatieven. Ten eerste zijn er vragen gesteld over hoe men zichzelf ziet en voelt. Belangrijk om hierbij te weten is waar de respondenten zelf wonen. De grote meerderheid van de vrijwilligers wonen in de wijk waarin ze actief zijn, Slotermeer-Geuzenveld. Vier respondenten wonen elders in Amsterdam en één respondent woont buiten Amsterdam, in Purmerend.
In het interview staat een directe vraag over hoe de respondent zichzelf voelt. Met de verschillende etniciteiten van de vrijwilligers in ons achterhoofd, is het opvallend dat een grote meerderheid (tien van de 14 respondenten) zich Nederlander, Amsterdammer of

buurtbewoner voelt. Zij hebben blijkbaar, tegelijk, een sterke band met hun vaderland, aangezien de stichting waarbij ze werkzaam zijn, vaak gericht is op mensen uit dat land, maar ze voelen zich desondanks een Nederlandse burger. Meer specifiek gezegd, noemen vier respondenten zichzelf een Nederlander, drie voelen zich een Amsterdammer, en drie voelen zich een buurtbewoner. De redenen voor deze gevoelens zijn gevormd omdat dit de plek is waar ze zich thuis voelen, omdat dit de plek is waar ze opgegroeid zijn, of omdat dit de plek is waar ze actief zijn. Dit is bijzonder omdat veel van de respondenten een dubbele achtergrond hebben, ze zijn vaak in Marokko of Turkije geboren, maar voelen zich door de jaren heen klaarblijkelijk Nederlander genoeg om zichzelf zo te omschrijven. Een aantal respondenten zegt zelfs zich een vreemde te voelen in het land van herkomst, omdat ze daar maar weinig mensen kennen en zich hier lekker en vertrouwd voelen.

"Ik zeg dan altijd, ik ben meer Nederlander dan een Nederlander kan zijn. Ik werk, ik verdien mijn geld eerlijk, ik heb gestudeerd, ik doe wat een Nederlander kan doen, en ik probeer mijn buurt ook op te knappen. Te helpen, ouderen, jongeren, er komen ook mensen met een taalgebrek, mensen die hulp nodig hebben, noem maar op. We proberen iedereen te helpen." (Organisatie 6)

"Ik ben natuurlijk een Nederlander. Ik ben 60, daarvan ben ik 40 jaar in Nederland en 20 jaar in Marokko. Dus dat is eigenlijk twee derde. En ik voel me ook een Amsterdammer. De kennissen en de contacten die ik hier heb… in Marokko ben ik echt een vreemde." (Organisatie 11)

Tussen de mensen die zichzelf helemaal Nederlander voelen is er één persoon die niet kan kiezen tussen zijn vaderland en het land waarin hij nu woont, hij voelt zich Turk en Nederlander. Een andere respondent omschrijft zichzelf volledig als Marokkaan, omdat hij daar geboren is.

"[…] …ik ben geen Nederlander, ik ben van Marokkaanse afkomst, maar ik heb de rechten van een Nederlander, met het paspoort." (Organisatie 5)

Uiteindelijk blijven er drie respondenten over die zichzelf een andere naam geven, namelijk dat van een wereldburger. Ze zeggen zich overal thuis te voelen, in verschillende landen, tussen verschillende culturen en etniciteiten. Daarom kunnen en willen zij zichzelf niet in een hokje plaatsen, maar zijn zij burgers van de wereld.

"Als wereldburger. Omdat ik mij ten eerste Nederlands voel, ik voel me ook Marokkaans, maar ik voel me ook Amsterdams, en in mijn geboorteland daar voel ik me ook thuis. En als ik ergens anders heen ga, voel ik me ook thuis, dus ik denk dat ik me overal wel thuis zal voelen." (Organisatie 10)

De mensen uit dit onderzoek spiegelen zich dus aan een bepaalde groep. De meeste respondenten aan Nederlanders of aan de buurtbewoners van Slotermeer-Geuzenveld, en men is zich hiermee bewust van een sociale identiteit. De kenmerken en de 'gewoontes' van de groep (Lichterman, 2005) kunnen dus niet buiten beschouwing worden gelaten, omdat de routine en de gedeelde ervaring (bijvoorbeeld land van herkomst of de slechte voorzieningen voor een doelgroep) aanwezig is in dit onderzoek en invloed heeft op de activiteiten van de organisatie. Een ontmoetingsplek, voor mensen uit Turkije die in Slotermeer-Geuzenveld wonen, is opgezet om het volksdansen uit Turkije weer door te geven op volgende generaties. De achtergrond, ervaring en routine van de oprichter, en respondent, heeft dus invloed op de sociale acties van de groep. De sociale spiraal van Lichterman (2005) gaat dus op in dit onderzoek. De kwaliteit van de relaties onderling is hierbij inderdaad belangrijker gebleken dan de kwantiteit, aangezien uit het onderzoek blijkt dat tevredenheid of trots maar zelden iets te maken heeft met het aantal mensen dat bij de stichting betrokken is, maar dat het belangrijker is dat de mensen dié er komen, worden geholpen of gesteund. Hieruit blijkt dat de theorie van Putnam (1993) over sociaal kapitaal niet ondersteund wordt in dit onderzoek.
De respondenten uit dit onderzoek maken dus gebruik van hun sociale capaciteiten (Lichterman, 2009). De mogelijkheden van mensen om samen te werken en om publieke relaties te organiseren worden door deze respondenten benut. Ze pakken hun mogelijkheden om vrijwilligerswerk te kunnen doen, aan.

Concluderend kan gezegd worden dat de meeste respondenten zich Amsterdammer, buurtbewoner, of kort gezegd Nederlander voelen. Dit is opvallend omdat veel respondenten oorspronkelijk afkomstig zijn uit een ander, niet-Westers land, of in ieder geval een andere cultuur met zich mee dragen. Ondanks dat de stichting vaak als doelgroep diezelfde andere cultuur heeft, de vrijwilligers dus nog steeds een sterke band hebben met hun vaderland en zijn inwoners en zich voor hen vrijwillig inzetten, zeggen de gevoelens van de respondenten dat ze nu echte Nederlanders zijn. Hier zijn ze opgegroeid, hier voelen ze zich thuis en hier zetten ze zich in voor de medemens, al dan niet van overeenkomstige origine.

5.2 Betrokkenheid bij de buurt

Naast de zelfomschrijving van de respondenten is het ook belangrijk meer te weten over de betrokkenheid bij de buurt van de vrijwilligers. Als men zich in wil zetten voor de buurt en haar buurtbewoners is het van belang dat de actievelingen het beste met de buurt voor hebben en zich betrokken voelen bij de mensen en de wijk. Er is dus een zekere solidariteit nodig om je actief in te kunnen zetten voor een groep mensen.
Uit dit onderzoek blijkt dat elke respondent zich betrokken voelt bij de buurt Slotermeer-Geuzenveld.

"Ik ben hier opgegroeid. Ik heb heel veel dingen zien komen en zien gaan. Het is mijn stukje Amsterdam."(Organisatie 3)

Elf van de 14 respondenten voelt zich zelfs erg betrokken bij de wijk. Wat moeilijk te bepalen is, is of die betrokkenheid er al was voordat men actief werd, of dat het doen van vrijwilligerswerk de betrokkenheid heeft vergroot. Over het algemeen zijn de respondenten goed geïntegreerd, maar of dit het gevolg of de oorzaak van het vrijwilligerswerk is, is niet met zekerheid te zeggen.
Er blijven drie respondenten over die wel betrokken zijn bij de buurt, maar niet overdreven veel. Zoals eerder gezegd horen deze drie stichtingen bij de groep lichte initiatieven.

"Ik voel me betrokken bij de buurt door het werk wat ik doe." (Organisatie 9)

Naast de betrokkenheid bij de buurt is het ook van belang om te weten hoe de vrijwilligers denken over de wijk. Zijn ze positief of negatief over de buurt en haar buurtbewoners? Vinden ze dat er veel problemen zijn? En heeft het doen van vrijwilligerswerk gezorgd voor een ander beeld?

Elf van de 14 respondenten heeft een neutraal tot positief beeld van de bewoners uit de wijk. Zij vinden het er prima wonen en de mensen zijn aardig. Drie vrijwilligers hebben echter een negatief beeld van de bewoners. Dit wordt grotendeels veroorzaakt door de huidige tijd, 'het' is nu allemaal veel slechter geworden dan hoe het vroeger was.

"Maar het is natuurlijk wel enorm veranderd. Want ik woon hier nu 51 jaar. Ik kwam hier, toen was ik 30, met 2 kleine kindjes, dat had de hele straat, want dat moest je hebben om zo'n woning te krijgen. De hele straat waren jonge mensen met kinderen, dus je dronk eens een bakkie koffie bij elkaar, en je had een heel fijn uitzicht hier achter, op een speelplaatsje, met een zandbak en van alles. Je kon bij wijze van spreken uit het raam kijken of het goed ging met je kind. Maar dat is natuurlijk niet meer zo. Er zijn er een heleboel weggetrokken, de kinderen zijn de deur uit, buurt afgebroken, en er wonen nu veel allochtonen. Heel veel." (Organisatie 2)

Het doen van vrijwilligerswerk heeft bij tien personen hun visie op de wijk doen veranderen, omdat ze de buurt op een andere manier gingen bekijken. Zes van de tien vinden dit prettig, omdat ze nu meer kennis hebben dan voorheen, en meer mensen kennen in de buurt. Zoals eerder genoemd zijn dit voornamelijk de federatieve initiatieven. Zij zijn dus positiever naar de wijk gaan kijken.

"Ja dat wel, natuurlijk. Je bent er ook anders bij betrokken. Omdat je nu ook betrokken bent bij de gemeente, en je ziet mensen die werkzaam zijn in de buurt, dat is toch weer anders. Hoe je de buurt ziet, als bewoner zie je de buurt toch weer anders, dan ga je naar huis en dan slaap je. Veel dingen weet je niet, merk je niet en zie je niet. Maar als je hier werkzaam bent merk je ook dingen die anders gebeuren. […] Iedereen zegt ook wat anders daar (gemeente), namens een leidinggevende ofzo." (Organisatie 10)

De vier andere respondenten van de tien, hebben hun visie op de wijk veranderd omdat er nu meer problemen zichtbaar zijn, waar ze voorheen geen weet van hadden. Deze respondenten horen bij de lichte initiatieven. Zij zijn dus negatiever naar de wijk gaan kijken.

5.3 Uniek

Het beeld dat de respondenten hebben van hun eigen stichting, maar ook van de andere stichtingen in de wijk kan ook bekeken worden door te vragen naar overeenkomsten en verschillen tussen hen en anderen. Elke stichting kan hier genoeg voorbeelden noemen waarop hun stichting verschilt van een andere stichting. Daarbij komt de andere stichting er meestal bekaaid vanaf. Er worden dus verschillende waarden gegeven aan groepen ten opzichte van andere groepen en hierbij kunnen positieve (trots) of negatieve (schaamte) identiteiten leiden tot een 'wij-zij' gevoel (De Jong, 2007). De doelgroep is een belangrijke reden voor verschil tussen stichtingen. Die doelgroep kan in de wijk alleen bij de eigen stichting terecht, verder is er voor hen niks te doen.

"Dit is echt multicultureel. Alle soorten mensen zijn voor ons hetzelfde, en andere mensen kunnen dat niet krijgen. Bij andere stichtingen zijn de groepen meer gescheiden. En hier komt iedereen bij elkaar." (Organisatie 8)

Daarnaast worden andere doelen en een andere aanpak ook als verschillen genoemd. Vier stichtingen zeggen daarnaast dat andere stichtingen eigenlijk maar weinig doen, niet serieus zijn, en alleen voor de gezelligheid af en toe bijeenkomen. Hieruit is te concluderen dat zij zichzelf dus beter vinden dan de andere stichtingen in de buurt, en daarmee een unieke positie innemen in de wijk.

"Sociale zaken he, doen anderen. Ik wil altijd iets nuttigs doen voor andere mensen. Niet alleen thee drinken en praten en tijd verpesten voor niks, en dan E0,50 betalen voor de stichting ofzo. Dat doe ik niet." (Organisatie 5)

Toch zien de respondenten ook overlap tussen de eigen stichting en andere organisaties. Negen vrijwilligers zien punten van gelijkenis bij andere instellingen.

"Misschien komen activiteiten wel vaker voor, dat je overlap hebt. Maar bijvoorbeeld via Buurtbelangen zijn we van elkaar wel op de hoogte wat er speelt, wat voor activiteiten een andere stichting te bieden heeft." (Organisatie 7)

Aangezien de stichtingen voornamelijk voor bepaalde doelgroepen bestaan, bijvoorbeeld vier voor Turkse en vier voor Marokkaanse mensen, zouden er verschillen kunnen zijn tussen de activiteiten die de organisaties aanbieden. De activiteiten die georganiseerd worden zouden dan passen bij hun achtergrond of etniciteit. Dit is echter niet het geval gebleken. Alle stichtingen die activiteiten bieden, organiseren soortgelijke activiteiten. Er zijn wel kleine verschillen te zien, Turken drinken thee, Marokkanen drinken meer koffie, maar over het algemeen bieden de verenigingen gelijke activiteiten aan. Het verschil zit hem dan enkel in de taal die gesproken wordt of waarin wordt les gegeven en in de leden die er komen. Bij één stichting wordt een specifieke activiteit georganiseerd, die enkel en alleen voor die doelgroep wordt gehouden en die ook nergens anders in de wijk wordt aangeboden, Turks volksdansen. Maar dit is eerder een uitzondering dan regel.
Daarentegen zeggen vijf vrijwilligers dat hun stichting uniek is, en op geen enkel vlak overeen komen met andere organisaties in de buurt.

"Er is in de wijk niet iets gelijks, niet op hetzelfde niveau. Er is genoeg opbouwwerk. Ik vind dat er genoeg organisaties zijn die voetbaltoernooitjes organiseren enzo. Leuke dingen. Maar echt initiatieven die bezig zijn met de ontwikkeling van jongeren, netwerken etc, die zijn er niet." (Organisatie 3)

5.4 Conclusie

Aan de hand van de bovenstaande resultaten van dit hoofdstuk is het volgende concluderend te zeggen over de manier waarop de identificatieprocessen verlopen bij de vrijwilligers en hoe reflexiviteit hierin een rol speelt. Want hoe voelen zij zichzelf? Welke positie nemen zij in, in de wijk? Zijn ze reflexief, en zo ja, waar leidt dit toe?

Ten eerste zegt het overgrote merendeel van de respondenten zich Nederlander, Amsterdammer of buurtbewoner te voelen. Niet gek, kun je zeggen, want dat zijn het ook. Maar door de dubbele nationaliteit van een groot gedeelte van de onderzoeksgroep, is dit opmerkelijk. Ondanks de geboorte en het opgroeien in een niet-westers land met een totaal andere cultuur, voelen de migranten zich Nederlanders. Misschien is het eigenlijk wel minder opvallend dat juist déze migranten zich zo Nederlands voelen. Ze zijn namelijk, in vergelijking met een doorsnee buurtbewoner, erg betrokken bij de maatschappij, actief, werken aan hun doelen en zien de noodzaak en het belang hiervan in. Mee doen, participeren, de taal leren en integreren staat voor hen hoog op de agenda, dus zij zullen zich het liefst meer Nederlands dan de gemiddelde Nederlander noemen. En zullen dit ook echt zo voelen. Ze zetten zich in, werken hard, geven vrije tijd op en helpen daarbij groepen mensen. Genoeg Nederlanders zouden hier inderdaad een voorbeeld aan kunnen nemen. Door de erkenning en waardering van de buurtbewoners, de achterban, nemen ze tevens een belangrijke rol in de wijk in. Ze kennen veel mensen en hebben veel kennis over de buurt. En daarnaast worden ze door veel mensen gekend, worden ze gezien als vertrouwd gezicht in de buurt, waar de bewoners graag komen en mee praten. De kijk van de vrijwilligers op de wijk is grotendeels positief en ze zijn door het doen van vrijwilligerswerk beter op de hoogte van de ontwikkelingen en veranderingen in de buurt.
Er kunnen genoeg verschillen genoemd worden tussen eigen zaak en anderen in de buurt, maar overeenkomsten noemen ze weinig. Ze vinden dat ze zelf beter werk verrichten en een aantal vinden zichzelf uniek in de buurt, terwijl dit niet in alle situaties het geval is. Belangrijk bij identificatie, en dus bij reflexiviteit, is echter ook kritisch kunnen zijn naar jezelf toe. Op dit punt ontstaat de tweedeling tussen de federatieve en de lichte initiatieven. De federatieve stichtingen, zoals eerder beschreven, doen dit over het algemeen goed. Maar de lichte initiatieven blijven op dit punt achter en zijn dus niet reflexief. Nadelen van eigen werk worden door deze respondenten relatief weinig genoemd. Af en toe wordt er een verbeterpunt voor de eigen stichting toegegeven, maar dit blijft vaak oppervlakkig, een activiteit had meer reclame moeten krijgen, zodat er meer mensen op af waren gekomen. Dit is een vorm van zelfkritiek, maar het blijft op het organisatorische vlak hangen en duidt niet op sociale reflexiviteit (Lichterman, 2005). Persoonlijke minpunten, fouten of zaken waarbij gefaald werd worden amper benoemd en ondanks het vermogen tot identificatie is reflectie, bij deze zeven lichte stichtingen, maar weinig aan de orde.

Wel worden er sinds een jaar vanuit het stadsdeel Sociale Netwerkbijeenkomsten georganiseerd, waarbij elke betrokkene van de buurt uitgenodigd wordt. Zo leren ze, met name de lichte initiatieven, elkaar beter kennen, krijgen meer kennis over het beleid van de gemeente, weten ze beter bij wie ze terecht kunnen en kunnen er samenwerkingen ontstaan. Dit kan behulpzaam zijn bij het bereiken van de doelen van de stichting.

Hoofdstuk 6: Overeenkomsten in burgerschapscompetenties

Nadat er is gekeken naar de motieven en de identificatieprocessen van de vrijwilligers in Slotermeer-Geuzenveld, is het ook van belang dat de burgerschapscompetenties worden behandeld. Want welke competenties bezitten de burgers? Welke ontwikkelen ze? En welke worden er misschien minder sterk? In dit onderzoek is één meting gedaan, en kan er dus niet echt gekeken worden naar een verloop of tijdspad van de respondenten. Aan de hand van wat zij hebben verteld, hun ervaringen en genoemde ontwikkelingen, kan er een beeld worden geschetst van de ontwikkeling van burgerschapscompetenties van de vrijwilligers. Want al krijgen de vrijwilligers er niks voor terug in financiële zin, het zou voor hen wel eens van groot belang kunnen zijn dat ze er wel op een andere manier voordeel uit halen. Bijvoorbeeld omdat ze iets van leren door het actief zijn in de wijk. Die competenties worden door Tonkens en Kroese (2008) beschreven als kennis, vaardigheden en deugden. De positieve ontwikkelingen die men hieruit kan krijgen zijn dingen als meer weten van de bureaucratie in grote steden (kennis), meer mensen leren kennen en dus sociale vaardigheden ontwikkelen (vaardigheden) en men kan bijvoorbeeld leren om meer geduld te hebben (deugden). Juist omdat de vrijwilligers geen vergoeding krijgen is het voor hen van groot belang dat er op andere gebieden wel ontwikkeling plaats vindt.

6.1 Vergoeding en ontwikkeling

In dit onderzoek krijgt geen enkele respondent een vergoeding voor de werkzaamheden. Af en toe is er enkel de mogelijkheid om een klein bedrag te declareren, voor koffie, thee, benzine of bijvoorbeeld printpapier. Maar men zit hier niet mee. Twaalf van de 14 respondenten is hier namelijk tevreden over. Geld verdienen was voor hen niet de reden om te beginnen met het werk of ze hebben het niet nodig, want ze verdienen genoeg bij hun

reguliere baan. De twee overige respondenten zeggen echter wel liever een vergoeding te krijgen voor de werkzaamheden voor de stichting of vereniging. Dit zijn twee federatieve initiatieven. Zij worden als meer open en eerlijk gezien.

"Ja natuurlijk. Als je kijkt, je werkt voor het stadsdeel… we hebben een telefoon, we gaan naar vergaderingen, ik heb soms 40 uitnodigingen per maand. Dat zou te veel geld kosten om overal heen te gaan. Soms moet ik naar Rotterdam, naar Den Haag. Ik zou er wel iets voor willen krijgen." (Organisatie 14)

Ondanks dat de respondenten dus geen financiële vergoeding krijgen voor de werkzaamheden bij de stichting, kan het belangrijk zijn om er in sociale, culturele of politieke zin wel wat van op te steken. Dit kan een bijdrage leveren aan de persoonlijke ontwikkeling van de respondenten. Daarom is het nodig om te kijken naar de ontwikkelingen op andere gebieden, of ze iets geleerd hebben en zo ja, wat ze geleerd hebben.

Elke respondent heeft tijdens het proces van actief zijn dingen geleerd, of heeft er anderszins iets voor terug gekregen. Er zijn burgerschapscompetenties ontwikkeld, die in verband staan met en voorbeelden zijn van sociaal, cultureel, emotioneel en praktisch kapitaal. De ene vrijwilliger heeft verschillende soorten kapitaal verworven, een andere vrijwilliger een enkele. De burgerschapscompetenties van Tonkens en Kroese (2008) worden in voorbeelden genoemd door de respondenten. Vaardigheden, kennis en deugden zijn ontwikkeld. Er is een klein onderscheid te maken; twaalf respondenten zeggen heel veel geleerd te hebben en twee respondenten hebben redelijk veel geleerd. Deze laatste twee behoren bij de groep lichte initiatieven. Zij zijn minder positief over hun eigen ontwikkeling. Verder is er geen indeling te maken aan de hand van deze genoemde antwoorden.

De competentie die bij de meeste respondenten is ontwikkeld zijn de sociale vaardigheden en contacten. Twaalf respondenten hebben door het werken in de wijk nieuwe mensen ontmoet. Zij hebben daarmee hun leefwereld vergroot, geïnvesteerd in hun sociale netwerk en zijn nieuwe vriendschappen aangegaan. Daarbij hebben ze vaardigheden ontwikkelt die ervoor zorgen dat ze beter kunnen luisteren naar andere mensen, daarop kunnen reageren,

elkaars gevoelens kunnen begrijpen en kunnen samenwerken. In de antwoorden van de vrijwilligers komen ook deugden naar voren die ontwikkeld zijn, bijvoorbeeld respect hebben voor een bepaalde groep mensen.

"We hebben bijeenkomsten bij gemeente, we hebben regelmatig dingen die wij met andere stichtingen mee doen. Je hebt steeds te maken met andere mensen, mensen van buitenaf. Mensen met bepaalde kennis, en nieuwe contacten. Je leert van elkaar." (Organisatie 6)

"Ik heb heel veel bijgeleerd in de omgang met migranten. […] Ik vind dat we wat dat betreft veel meer respect moeten opbrengen voor die groepen mensen. En dat heb ik in de loop der tijd wel geleerd, en dat zijn van binnen trouwens hele mooie mensen, maar je krijgt het niet zo vaak te zien als je alleen maar op een afstand blijft." (Organisatie 1)

Daarnaast hebben de respondenten ook andere dingen geleerd en kennis vergaard, die vallen onder de noemer praktisch kapitaal. Ze zijn nu bijvoorbeeld beter op de hoogte van de bureaucratische regels binnen de gemeente of het stadsdeel. Dit worden bureaucratische competenties genoemd (Tonkens en Kroese, 2009). Deze competenties zijn voornamelijk ontwikkeld en genoemd door de lichte initiatieven. Door het actief zijn in de wijk hebben ze meer contact met overheidsinstellingen dan voorheen en hier leren ze van. Dit zorgt ervoor dat ze beter weten hoe de wereld in elkaar zit.

"Ik wist niet dat liefdadigheid echt een moeilijke weg is. Je verwacht wel iets, maar je krijgt veel tegenslagen als je iets wilt doen, dan zijn er zo veel mensen die in de weg lopen, die tegenwerken, dat wist ik niet." (Organisatie 13)

Ook hebben de respondenten andere praktische zaken geleerd. Ze hebben in het proces van actief zijn de mogelijkheid gekregen een bepaalde cursus te volgen of om bijscholing te krijgen, waardoor hun persoonlijke capaciteiten versterkt zijn.

"En we hebben ook een cursus gehad over Buurtbemiddeling. Van 6 maanden en ik heb er een diploma van. Hoe kun je een probleem oplossen tussen bijvoorbeeld buren? Dan kun je apart gaan zitten enzo, rustig een dialoog voeren enzo." (Organisatie 5)

Uit deze citaten en resultaten hierboven blijkt dat de respondenten vaardigheden, kennis en deugden hebben ontwikkeld. Ze kunnen meer, ze weten meer en ze kunnen 'beter' handelen. Hierbij geven acht respondenten aan geholpen te zijn door andere mensen. Vier mensen door een andere instantie, zoals de opbouwwerkers van Stichting Dock, Stichting Buurtbelangen of de Vrijwilligers Centrale Amsterdam. Dit zijn voornamelijk lichte initiatieven, zoals in hoofdstuk twee al beschreven staat. Twee andere respondenten zijn geholpen door de gemeente of het stadsdeel. Dit zijn federatieve vrijwilligers, zie hoofdstuk twee. En weer twee vrijwilligers benoemen een specifiek persoon waardoor ze geholpen zijn in dit proces.

"Ik zat er wel mee dat ik steeds van gesprek naar gesprek, van wethouder naar wethouder, moest. Constant het verhaal weer vertellen en de ambtenaren warm houden en je initiatief verkopen. Waarom pakt niet iemand dit gelijk op? Uiteindelijk ben ik die persoon wel tegen gekomen. Die was zelf ook actief op sociaal gebied. Die vond het een goed plan en dat moest er gewoon komen. Die heeft me ook gemotiveerd om niet op te geven." (Organisatie 3)

"We hebben wel goede steun gehad van de Aanjager. En ook ondersteuning vanuit het stadsdeel. Iemand die het project ook ging sturen, vergunningen aanvragen en dat soort werk, parkeervergunningen." (Organisatie 2)

Burgers ontwikkelen competenties door het aangaan van nieuwe contacten, door nieuwe dingen te leren over de publieke zaak en over zichzelf. Maar burgers zijn niet eenduidig. Want aan de ene kant wordt er vanuit gegaan dat burgers individualistisch zijn en alleen consumeren om er zelf voordeel van te hebben. En aan de andere kant verwacht de overheid en de samenleving dat mensen verantwoordelijkheid nemen en verantwoordelijk dragen voor de omgeving om zich heen (Nauta, 2000). Een middenweg hierin vinden is van groot belang. Een samenleving kan niet goed functioneren als alles om eigen belang draait, want dan is er geen samenhang en consensus te vinden. Maar ook enkel en alleen algemeen belang dienen is niet goed voor persoonlijke ontwikkeling van de individuen in de maatschappij. Burgers moeten dus een combinatie maken tussen deze twee doelen.

En al voert bij de federatieve initiatieven het algemeen belang de boventoon, en bij de lichte initiatieven het eigen belang, toch blijkt uit dit onderzoek dat de respondenten dit doen. Ze combineren individualisme en altruïsme, al zit er verschil in de mate waarin. Ze doen vrijwilligerswerk omdat ze er plezier aan beleven, het een goede afleiding is, of het beter is voor de gezondheid, maar daarnaast vindt iedereen het enorm belangrijk om daarmee een bepaalde groep mensen te helpen, de doelgroep van de stichting of vereniging. Alhoewel de begrippen individualisme en altruïsme tegenstrijdig lijken en elkaar lijken uit te sluiten, blijkt uit dit onderzoek dat dit niet het geval hoeft te zijn. Maar dat ze zelfs gemakkelijk samen kunnen gaan, elkaar kunnen aanvullen en versterken, op het gebied van actief burgerschap. Want de vrijwilliger zelf heeft er baat bij: die heeft een leuke dagbesteding en doet er kennis, vaardigheden en deugden mee op. En daarbij de achterban van de organisatie, omdat zij geholpen worden door de steun van de vrijwilligers.

6.2 Voorwaarden

Burgers zijn niet gelijk. Ze verschillen in denken en doen, in culturele achtergrond, in normen en waarden en in capaciteiten die ze bezitten. Niet iedereen is even intelligent, sociaal vaardig, hoog opgeleid of moralistisch. De hedendaagse samenleving is namelijk pluralistisch. En ook de vrijwilligers binnen dit onderzoek hebben allemaal eigen karakters, achtergronden en culturele eigenschappen. Daarom is het belangrijk dat alle burgers competenties bezitten of ontwikkelen die leiden tot ‘goed’ burgerschap.
De term burgerschap is niet voor niets populair geworden, omdat men vond dat het individu het aan tal van eigenschappen ontbrak, aldus Nauta (2000). Hij stelt hierbij voorwaarden op voor burgerschap, op het niveau van handelen. Mensen moeten namelijk beschikken over bepaalde hulpbronnen om burgerschapscompetenties te kunnen ontwikkelen. Dit zijn hulpbronnen van sociale, economische en culturele aard. Omdat deze bronnen vaak oneerlijk en onrechtvaardig, buiten de schuld van het individu om, verdeeld zijn, zijn er verschillen in competenties zichtbaar tussen de respondenten. In competenties die horen bij burgerschap zijn twee soorten te onderscheiden (Nauta, 2000): alter- en ego-competenties. De alter-competenties zijn voorwaarden omdat men elke dag met verschillen wordt geconfronteerd. Met moet hierbinnen over twee zaken beschikken: het vermogen tot identificatie. Men moet zich namelijk kunnen verplaatsen in een andermans situatie. In het

geval van deze respondenten is het de bedoeling dat de vrijwilligers andere mensen of zaken helpen met hun stichting, dus is het van groot belang dat zij zich kunnen inleven in de situatie van de leden. Daarnaast moet men beschikken over het vermogen tot representatie. Dit is de competentie van iemand om zichzelf ten opzichte van een ander te representeren en daarmee in te schatten wat wel en wat niet relevant is. Als een lid van een stichting naar de vrijwilliger komt met een probleem, moet de vrijwilliger kunnen inschatten wat te vertellen met betrekking tot de eigen situatie.
Naast de alter-competenties staan de ego-competenties. Deze hebben betrekking op de vermogens van een persoon, die hem in staat stellen een subject te zijn, ten opzichte van een ander. Ook hierbinnen moet een burger over twee zaken beschikken. Ten eerste aanspreekbaarheid. Dit is de competentie van een individu om aangesproken te kunnen worden op wat men gezegd en gedaan heeft en daarbij 'ja' en 'nee' te kunnen zeggen. In het vrijwilligersveld is het belangrijk om kritisch te durven zijn en om kritiek te kunnen ontvangen. Binnen organisaties en stichtingen gaan altijd dingen mis, en daarom is het voor ontwikkeling en verbetering van belang om met kritiek om te kunnen gaan. Daarnaast moet men beschikken over de competentie weerbaarheid: men moet voor zijn rechten op komen en deze waar nodig opeisen. Vrijwilligers moeten in dit geval niet over zich heen laten lopen, bijvoorbeeld door eisen vanuit het stadsdeel of de gemeente. Iedereen heeft rechten en als men het wil, kan men daarvoor vechten.

Vanwege de pluralistische samenleving zijn ook de alter- en ego-competenties niet evenredig verdeeld over burgers. Ondanks dat dit niet direct in het interview aan bod is gekomen, is in dit onderzoek is te zien dat sommige respondenten meer competenties bezitten dan anderen. De weerbaarheid, aanspreekbaarheid, het vermogen tot identificatie en tot representatie van de respondenten is niet gelijk verdeeld. De alter- en ego-competenties zijn beter ontwikkeld bij de respondenten uit de federatieve, progressieve initiatieven uit dit onderzoek. Zoals eerder geschreven hebben deze actieve burgers veel contact met elkaar en met de buitenwereld, waardoor ze meer gewend zijn aan het voeren van een dialoog, en daarnaast zijn ze ook reflexief. Ze kunnen zelfkritisch naar zichzelf, en naar hun relaties met anderen, kijken. De vrijwilligers uit de lichte of conservatieve initiatieven beschikken in mindere mate over deze competenties.

Vervolgens is gebleken dat de mate van verantwoordelijkheid nemen ook van belang is als competentie voor vrijwilligerswerk of actief burgerschap. Ook in dit onderzoek blijkt dit een belangrijk begrip. Het doen van vrijwilligerswerk vraagt namelijk van de individu een verantwoordelijkheid te dragen voor zichzelf, een ander of voor de samenleving in geheel. En dat doen de respondenten. Men moet nadenken over wat hij doet, waarom hij iets doet en wat de mogelijke alternatieven hiervoor zijn. Hier ligt een belangrijke link met reflectie, voornamelijk reflectie op zichzelf gericht. Er moet bereidheid en vaardigheid zijn voor een dialoog. Bijna de helft van de respondenten uit het onderzoek, geeft te kennen het als een plicht te zien zichzelf in te zetten voor de organisatie en de bijbehorende doelgroep. Ook het woord 'dialoog' komt in de interviews een aantal keren voorbij, omdat de respondenten weten dat dit belangrijk is voor een verbetering van buurt en bewoners. De mensen die dit woord noemen en de waarde ervan weten, behoren bij de federatieve initiatieven.

De respondenten uit dit onderzoek beschikken dus in meerdere of in mindere mate over burgerschapscompetenties. Ondanks dat deze competenties onevenredig en oneerlijk verdeeld zijn over burgers, zijn het noodzakelijke voorwaarden voor burgerschap (Nauta, 2000).
In dit onderzoek is dus gebleken dat de respondenten uit de lichte initiatieven niet-reflexief zijn, het eigen belang voorop stellen en weinig contacten hebben. Zij beschikken, mede door de bovengenoemde gebreken, niet over voldoende competenties om van vrijwilliger uit te groeien tot een actieve burger. Echter, de respondenten uit de federatieve initiatieven bleken meer reflexief, zetten het algemeen belang op nummer één en hebben vele contacten. Deze kenmerken zorgen ervoor dat deze respondenten over de belangrijke competenties beschikken en dat zij zichzelf zullen blijven door ontwikkelen. Zoals in hoofdstuk twee is geschreven, deze groep vrijwilligers kunnen actieve burgers genoemd worden.

6.3 Door ontwikkelen

Als niet alle competenties bij een burger even goed ontwikkeld zijn, zijn er gelukkig nog mogelijkheden om meer te leren, meer kennis te vergaren en dus de voorwaarden voor burgerschap wel sluitend te maken. Wel moet een burger hiervoor open staan. Hij moet

kritiek kunnen incasseren en zelfreflexief zijn, om daarmee zichzelf te kunnen veranderen en te verbeteren.
Negen van de 14 respondenten zegt graag meer te willen leren in het proces van actief zijn. Zes vrijwilligers noemen een specifiek punt, dat ze nog zouden willen ontwikkelen. Dit houdt onder anderen in een website kunnen maken of een cursus managen/ leiderschap.

"Cursussen bijvoorbeeld. Maar die wordt al gegeven door de VCA. Dat is een cursus over hoe te besturen, boekhouden en dat soort dingen. Dat is wel handig." (Organisatie 13)

De andere drie vrijwilligers zijn minder specifiek, maar altijd leergierig.
Naast deze respondenten die open staan voor ontwikkeling, zijn er ook twee respondenten die vinden dat ze genoeg geleerd hebben in het leven. Verdere ontwikkeling is voor hen niet belangrijk. Zij behoren tot de lichte initiatieven.

"Nou nee, ik denk dat ik genoeg geleerd heb!" (Organisatie 9)

"Ik wil eigenlijk niet meer leren, ik heb mijn werk nu, dus ik wil eigenlijk niet meer bij de vereniging dingen doen." (Organisatie 12)

6.4 Conclusie

Het bovenstaande leidt tot de volgende conclusie. Aangezien de vrijwilligers geen vergoeding krijgen voor het werk dat ze doen, is het belangrijk om te kijken of ze er in een andere zin wel iets voor terug krijgen. En dit is zeker het geval gebleken. Elke respondent heeft dingen geleerd in het proces van actief zijn. Dit kan gezien worden als sociaal, emotioneel, cultureel of praktisch kapitaal. Al deze vormen worden door de vrijwilligers in kleine of grote mate ontwikkelt. Ze doen meer sociale contacten op, gaan nieuwe relaties aan met mensen, ontwikkelen sociale vaardigheden, zijn beter op de hoogte van regels binnen de overheid, krijgen bijscholing of computer cursussen. De kennis, vaardigheden en deugden (Tonkens en Kroese, 2008) zijn dus daadwerkelijk vergroot door het doen van vrijwilligerswerk. De helft van de respondenten heeft hierbij hulp gehad van de gemeente of

een andere instelling, zoals opbouwwerkers van stichting Dock of medewerkers van de Vrijwilligers Centrale Amsterdam. De respondenten zijn blij en tevreden over deze ontwikkelingen en het merendeel zou graag meer leren tijdens het proces van actief zijn.
De competenties die Nauta (2000) beschreven heeft zijn in grote mate aanwezig bij de respondenten uit de federatieve initiatieven en in mindere mate bij de lichte initiatieven. De federatieve groep beschikt over kenmerken als progressief, veel contacten onderling en met de buitenwereld, staan voor het algemeen belang en zijn bovenal reflexief. Daarom hebben zij meer mogelijkheden om over de competenties te beschikken en deze door te ontwikkelen. Zij zijn actieve burgers.
De lichte initiatieven hebben deze kenmerken in mindere mate. Zij zijn conservatief, hebben weinig contacten, dienen het eigen belang en zijn dus niet-reflexief. Mede hierdoor beschikken zij niet onvoldoende competenties om als actieve burger getypeerd te worden.

Conclusies

Nadat hierboven de antwoorden op de deelvragen gegeven zijn, kunnen er eindconclusies getrokken worden. Het is hierbij echter wel van belang om te kijken op welke manier de conclusies geformuleerd moeten gaan worden. Want wie zijn de vrijwilligers? Oftewel, hoe ziet de moderne, grote-stad vrijwilliger, eruit? Of zijn er verschillende categorieën van vrijwilligers te onderscheiden? En wat betekent het doen van vrijwilligerswerk voor hen?

In principe gaat dit onderzoek over individuen, en hun motieven, identificatieprocessen en hun ontwikkeling van burgerschapscompetenties. De respondenten staan los van elkaar en geven, ieder voor zich, antwoorden op de vragen uit het interview. Er zal daarnaast ook gedeeltelijk gebruik worden gemaakt van de groepsstijlen theorie van Lichterman (2006). Immers, identificatie is het spiegelen van een persoon aan een bepaalde groep en het feit dat diegene zich bewust wordt van een sociale identiteit. De kenmerken van een groep kunnen dus niet geheel buitengesloten worden. Er moet daarom gekeken worden naar de individuele antwoorden van de respondenten, maar tegelijk gelet worden op de overeenkomsten waardoor de respondenten als groep te herkennen zijn.
Allereerst is er in de uitkomsten gekeken of er verschillende typen vrijwilligers te onderscheiden zijn. Als er meerdere categorieën bestaan, moeten de antwoorden van gelijke typen vrijwilligersgroepen op dezelfde punten grotendeels overeenkomen en van elkaar afwijken.

Uit de resultaten van het onderzoek blijkt dat de overeenkomsten tussen de antwoorden van de vrijwilligers overheersen. Op veel gebieden zijn ze het met elkaar eens en geeft een grote meerderheid hetzelfde antwoord. Toch zijn er een aantal vragen gevonden die afwijkende antwoorden tonen. Deze antwoorden zijn op een bepaalde manier in te delen, zodat er twee groepen ontstaan. In totaal zijn er door de respondenten 67 antwoorden gegeven op de vragen die gesteld zijn in het interview. Daarvan is het merendeel dus min of meer gelijk beantwoord, namelijk op 41 antwoorden en bij 26 antwoorden zijn verschillen te zien, en wel tussen twee groepen vrijwilligers. Deze twee groepen zullen hieronder worden beschreven. Wel moet de lezer zich bedenken dat dus 39% van de antwoorden op deze

manier in te delen is, en dus bijna 61% van de antwoorden niet. De typen vrijwilligers die uit de verschillen blijken zijn dus niet volledig generaliseerbaar, omdat de respondentengroep maar klein is en de validiteit daarom niet gegarandeerd kan worden. Wel is het interessant om kennis te geven van de twee soorten initiatieven die in dit onderzoek naar voren komen.

Overeenkomsten

Allereerst zijn er veel overeenkomsten te vinden tussen de respondenten of stichtingen. Aan de hand van de antwoorden, uitkomsten en resultaten is het mogelijk een algemeen beeld te schetsen van de respondentengroep uit dit onderzoek. Een beeld van de moderne vrijwilligers uit een grootstedelijke Nederlandse Vogelaarwijk, Slotermeer-Geuzenveld. Ondanks de verschillen die in de antwoorden van de respondenten te vinden zijn, zoals de groepen die hieronder beschreven zullen worden, nemen de overeenkomsten in de andere antwoorden de overhand. Het algemene beeld, dat voor alle respondenten uit de wijk geldt, zal hieronder worden beschreven.

De moderne vrijwilliger is langdurig actief, zeer betrokken bij de buurt, zorgzaam en solidair. De respondenten voelen zich Nederlander, ondanks de culturele achtergrond die bepalend blijft voor de werkzaamheden die ze verrichten. Ze zijn trots en tevreden over hun werk bij de stichting, en naast deze werkzaamheden hebben ze een andere baan of zijn ze elders actief. Al overheerst bij de lichte initiatieven het meer persoonlijke belang en bij de federatieve initiatieven het algemeen belang, de redenen tot het doen van vrijwilligerswerk betreffen bij elke respondent een combinatie van eigen behoeften en andermans belang. Daarnaast zijn ze leergierig en zijn ze relatief positief ingesteld, over wijk, buurt en bewoners.

De organisaties zijn dus geen korte termijn projectjes, die amateuristisch opgezet zijn en weinig nut hebben. Ook zijn het geen oude, belegen, geïsoleerde clubs die vastgeroest zitten in hun werkzaamheden en zeker niet willen integreren. Het zijn betrokken personen die zich inzetten voor de omgeving en haar bewoners, en daaruit plezier halen en respect verdienen. Al doen de federatieve initiatieven meer serieuze, professionele en algemene werkzaamheden dan de lichte initiatieven, vrijwilligers of actieve burgers vervullen altijd een belangrijke rol in de wijk. Ze vervullen namelijk een ‘broker’ functie, een brug tussen verschillende netwerken (Burt 2005). In veel gevallen tussen de gemeente of het stadsdeel en de buurtbewoners. Ook de ambtenaar afdeling wijken in Slotermeer-Geuzenveld,

benoemt dit op deze manier. Via de vrijwilligers kan het stadsdeel de mensen bereiken die geïsoleerd leven en door verschillende oorzaken (eenzaamheid, taal, angst, geen werk etc.) afgesloten zijn van de wereld om hen heen. De vrijwilligers hebben dus een belangrijke 'doorgeef' functie, omdat de stichtingen in direct contact staan met deze mensen in de wijk. Zij kunnen er beter mee communiceren omdat ze eenzelfde moedertaal hebben, zijn meer toegankelijk voor de buurtbewoners en vormen dus een 'luik' tussen hen en de gemeente. Dit geldt voor alle vrijwilligers. Ook al is het bij de lichte initiatieven voor kleinere groepen en mogelijk minder vaak. En voor de federatieve initiatieven op grootschaliger niveau.

Verschillen

Vervolgens zijn er in dit onderzoek twee groepen te onderscheiden met eigen kenmerken. Omdat het mensen zijn met individuele, persoonlijke kwaliteiten, eigen ervaringen en allen in een andere fase zitten van het verwerven of ontwikkelen van competenties. En omdat ze verschillen in organisatieambitie voor de stichting waarbij ze werken.

De eerste categorie is de groep federatieve initiatieven. Deze zeven stichtingen hebben overeenkomstige kenmerken en wijken af van de andere zeven organisaties. Een federatief initiatief wil zeggen dat de mensen relatief veel intern en extern contact hebben (Tonkens, 2006). Dus binnen de organisatie spreken de vrijwilligers elkaar veel, maar ook met de buitenwereld hebben zij veel contact. Het zijn dus hechte, verweven clubs, die over zowel bindend en overbruggend kapitaal beschikken. Een ander belangrijk kenmerk is dat deze initiatieven voornamelijk het algemeen belang dienen en dat zij dus verder denken dan hun eigen behoeftes. Ze kijken naar de toekomst, willen veranderen en verbeteren, ontplooien en ontwikkelen en zijn daarom ook wel progressief te noemen. En daarom passen ze bij het type neo-republikeins burgerschap van Van Gunsteren (1998), waarbij gemeenschapsvorming en binding met een door het lot bepaalde groep van groot belang is. Daarnaast kunnen ze realistisch naar zichzelf kijken, houden ze dialogen, zijn ze zelfkritisch en dit betekent dat ze reflexief zijn. De federatieve initiatieven zijn geen losse gemeenschappen (Duyvendak & Hurenkamp, 2004) of 'loose connections' (Wuthnow, 1998), want daarvoor zijn de banden en bruggen tussen de verschillende organisaties en instellingen te vast. Deze zeven stichtingen hebben regelmatig contact met elkaar en met de buitenwereld, zien elkaar op vergaderingen en werken zelfs af en toe, op een geslaagde manier, met elkaar samen. Lichte gemeenschappen, met zeer kortstondige, tijdelijke en

dynamische relaties, voeren in deze groep initiatieven dus niet de boventoon. Maar ook de klassieke vorm van vrijwilligers is hierop niet meer van toepassing. De 'oude stijl' van Putnam (1995), waarbij de vrijwilliger zeeën van tijd had, breed inzetbaar was en zich voor jaren wilde binden aan een organisatie, is ook niet volledig passend bij de federatieve respondenten van dit onderzoek, aangezien de vrijwilligers in dit onderzoek vaak naast dit werk nog genoeg te doen hebben. Ze hebben een fulltime baan of zijn elders actief. Mogelijk is deze respondentengroep daarom een nieuwe soort vrijwilliger, de 'langdurig betrokkene'. Een nieuwe soort vrijwilligers, die serieuzer en meer gebonden zijn dan de lichte gemeenschappen, en iets minder vastgeroest dan de klassieke versie. Ze doen het werk voor een langere periode, staan open voor samenwerking en contact met andere stichtingen en instellingen, maar ze zijn nog niet zo ver, en hebben hier mogelijk ook geen behoefte aan, om wekelijks gesprekken te hebben met derden. Want ondanks dat de samenwerking gestimuleerd wordt en af en toe benut, zijn de respondenten toch vooral overtuigd van hun eigen organisatie.
Al met al staan deze respondenten open, voor collega's van de stichting, voor buitenstaanders van overheidsinstellingen of andere instanties, maar dus ook naar zichzelf. Ze willen praten met anderen, zichzelf ontplooien, de buurt verbeteren en door ontwikkelen en deze kenmerken duiden op een serieuze, intelligente, progressieve, altruïstische, maar buiten al actieve burger. Want deze burgers nemen deel aan en dragen verantwoordelijkheid voor de publieke zaak. Door doelgericht problemen aan te pakken, die complex en van een hoog schaalniveau zijn, zoals het bevorderen van integratie, streven ze naar maatschappelijke en politieke invloed. De wisselwerking tussen deze burgers en de institutionele omgeving is hierbij van groot belang. Door aanmoediging vanuit (overheids-) instellingen ontwikkelen de burgers competenties, kunnen zij actief participeren en dragen zij verantwoordelijkheid voor algemene belangen (Tonkens, 2009). Zo dragen zij bij aan (lokaal) beleid en mede daarom wordt aan hen vaker een vaste subsidie uitgekeerd dan aan de lichte initiatieven.

De tweede groep respondenten die in dit onderzoek te onderscheiden is, zijn de lichte initiatieven. Deze overige zeven stichtingen hebben overeenkomstige kenmerken, te beginnen met de lage mate van contact, zowel intern als extern. Ze praten dus weinig met collega's of leden van de stichting, en ook niet met de buitenwereld. Het zijn losse,

zwevende clubs (Tonkens, 2006). Het bindend, maar ook het overbruggend kapitaal is bij deze groep relatief weinig aanwezig. Een ander belangrijk kenmerk is dat deze groep respondenten voornamelijk de eigen behoeftes wil bevredigen. Ze zijn individualistischer ingesteld en zijn allereerst met het vrijwilligerswerk begonnen vanuit hun eigen belang. Zij kijken dus grotendeels naar zichzelf, of naar een hele beperkte groep om hen heen, zodat ze weinig van andere mensen aannemen, weinig leren, weinig vooruitgang boeken en zichzelf weinig ontplooien. Om deze redenen zijn deze initiatieven ook conservatief te noemen en passen ze bij het type liberaal burgerschap van Van Gunsteren (1998). Bij dit type laten de burgers elkaar vrij en zo veel mogelijk met rust, binnen bepaalde regels van de Staat. Daarnaast zijn zij niet-reflexief. Zelfkritiek is bij hen weinig aan de orde, ze praten weinig met elkaar, eigen fouten kunnen niet benoemd worden en daarom blijven zij oppervlakkig denken en zullen zij minder hard groeien of vooruitgaan. De 'loose connections' van Wuthnow (1998) zijn op deze groep dus wel van toepassing. Het zijn losse banden en lichte gemeenschappen, waarbij het eigen belang voorop staat. Volgens hem is dit type vaak te zien bij een combinatie van vrijwilligers en professionals en dat is in dit onderzoek ook het geval. Want de respondenten die te kennen geven gefrustreerd te zijn over de gemeente of het stadsdeel, behoren bij deze groep initiatieven. Misschien mede omdat zij geen vaste subsidie van de gemeente ontvangen, in tegenstelling tot de federatieve initiatieven, maar dit voor elke activiteit apart aan moeten vragen. Het klassieke type vrijwilligers van Putnam (1995) is op basis van dit onderzoek dus zeker niet van toepassing op de lichte initiatieven binnen het thema actief burgerschap. Door het weinige contact, het niet naar buiten treden, het individualisme en het conservatisme hebben de lichte respondenten een minder goede band met overheidsinstellingen en 'zweven' ze wat rond in de wijk. Mede daarom passen zij niet bij het begrip 'actieve burger', dat betrekking heeft op het publieke domein. Actief burgerschap speelt zich namelijk af op een hoog, algemeen en grootschalig niveau. En de vrijwilligers die bij de lichte initiatieven horen voldoen daar niet aan. De persoonlijke band met de mensen die ze helpen en het eigen belang dat mee speelt betreft het private domein, en heeft weinig met het begrip 'actief burgerschap' te maken. De ambities van lichte organisaties spelen zich op een lager niveau af en daar sluiten de activiteiten zich bij aan. Want doelen als elkaar ontmoeten, thee drinken, herinneringen van vroeger ophalen en mensen zich laten thuis voelen in een nieuwe omgeving zijn weinig complex, maar brengen

de mensen wel samen en kan op den duur mogelijk ook de integratie stimuleren of bevorderen.

Federatief initiatief	**Licht initiatief**
Reflexief	Niet-reflexief
Progressief	Conservatief
Algemeen belang	Eigen belang
Veel intern contact	Weinig intern contact
Veel extern contact	Weinig extern contact
'Langdurig betrokkene'	'Loose connection'
Actieve burger	Vrijwilliger
Neo-republikeins (sociaal) burgerschap	Liberaal burgerschap

Overzicht verschillen federatieve en lichte initiatieven

In deze tijd van crisis, is er een reële kans dat de overheid flink wil gaan bezuinigen op vrijwilligersorganisaties en mogelijk subsidies gaat verminderen of stopzetten. Zij zien de stichtingen als geïsoleerde clubs, die er niet of nauwelijks op uit zijn de integratie te bevorderen en weinig concrete resultaten halen. Dit doet de Nederlandse samenleving geen goed en het geld kan beter besteed worden. Daarom zal het kabinet kritischer worden ten aanzien van zulke organisaties. Uit dit onderzoek blijkt echter dat de organisaties voor een belangrijk deel hele andere kenmerken vertonen en een belangrijke functie hebben, als thermometer, als bindmiddel, of bij het betrekken van andere burgers bij de samenleving. Ze zijn naast dit vrijwilligerswerk elders actief, voelen zich Nederlander, zijn enorm betrokken bij de buurt en hebben het beste voor met de wijk. De bezuinigingen zouden enkel en alleen leiden tot een grotere afstand tot de migranten, polarisatie. De eenzame, sociaal afgesloten groep allochtonen kan dan niet meer bereikt worden en zal verder vervreemden van de maatschappij waarin hij leeft. De functie die de vrijwilligers hebben, tussen de overheid en de eenzame burger, is belangrijk en houdt de samenleving, waar iedereen immers deel van uit moet maken, bij elkaar.

"Dat de mondigheid van de burgers groeit is goed. Ze worden de recalcitrante groep genoemd, ze komen op voor het aanpakken van de problemen. Ik beloof ze niks, maar ze kunnen wel punten agenderen. En de beleidsmakers een beetje wakker schudden. Want ambtenaren van achter hun bureau weten niet wat er speelt. Ze wonen niet in de buurt en

weten vaak niet goed wat er gebeurt. En die moeten plannen bedenken? Die zijn vaak onuitvoerbaar. En hier kunnen ze rustig praten, overleggen, en luisteren naar elkaar. De ambtenaren moeten het niet overnemen in zulke wijken. In zulke wijken werken perfecte plannen niet. De mensen moeten zien wat er gebeurt." (interview ambtenaar afdeling wijken, 2010)

Uit de interviews met de respondenten en uit het gesprek met de ambtenaar van het stadsdeel blijkt dat het werk van de vrijwilligers niet niks is. De vrijwilligers hebben zelfs een belangrijke functie. Ondanks de verschillen in niveau, moderniteit en professionaliteit, ontplooien ze zichzelf, helpen ze buurtbewoners, verbeteren ze de wijk en staan ze in contact met de gemeente, die hier haar voordeel mee kan doen en haar beleid ermee vorm kan geven. Ze vervullen een sleutelfunctie tussen de overheid en de bewoners, in een wijk waar toch al niet alles de mensen aan komt waaien. Geïsoleerde mensen worden bereikt, verschillende groepen inwoners worden samengebracht, individuen worden geholpen en integratie wordt hiermee vergroot. Het is dus belangrijk om deze mensen te behouden en te stimuleren tot het doen van vrijwilligerswerk en participatie. Het persoonlijke gevoel van de vrijwilligers moet dus positief blijven. Het actief zijn in de buurt betekent veel voor de vrijwilligers uit dit onderzoek. Waardering en respect is hierbij van groot belang. Geld hoeven ze er niet voor, maar zo nu en dan een schouderklopje zou geen kwaad kunnen.

Discussie en aanbevelingen

Binnen dit onderzoek moet rekening gehouden worden met de geneigdheid van de respondenten tot het geven van sociaal wenselijke antwoorden. Het klinkt niet sociaal om te zeggen dat je vrijwilligerswerk doet, puur en alleen om jezelf te vermaken, dus dit zal in de antwoorden anders verpakt zijn door de respondenten. Al gebeurt het in bijna ieder onderzoek, toch moet de lezer zich bedenken dat er dingen door de respondent mogelijk mooier zijn gemaakt of juist achterwege zijn gelaten.

Aan de hand van dit onderzoek en gezien de huidige maatschappelijke ontwikkelingen, kunnen er aanbevelingen worden gedaan, aan de vrijwilligers, maar ook aan de (lokale) overheid. En kan er, over een aantal punten, een discussie gevoerd gaan worden.

Lokale overheid

Zoals in de conclusie is gesteld spelen de vrijwilligers of actieve burgers een belangrijke rol binnen de Nederlandse maatschappij en ondersteunen zij, in veel gevallen, de ambities van de overheid (betrokkenheid, participatie, signaalfunctie, bindmiddel, beleidsuitvoerders). De overheid profiteert van de vrijwilligers en hun organisaties, voor relatief weinig geld. Actieve burgers zijn van groot belang voor een actieve samenleving die goed kan anticiperen op veranderende omstandigheden. De overheid moet de burgers stimuleren en organiseren, want burgerschap ontstaat niet vanzelf. Dit kan soms door een luisterend oor, door het tonen van betrokkenheid, het geven van tips. Op andere momenten zal het belang dermate groot zijn dat er ondersteuning plaats vindt in de vorm van subsidie, ruimte of mankracht. De lichte initiatieven willen allereerst serieus genomen worden. De federatieve initiatieven hebben al meer contacten met en vaak erkenning van de gemeente, dus zij verlangen in eerste instantie naar een financiële bijdrage. Het samenwerken van de gemeente of het stadsdeel met de initiatieven is dus van groot belang, want samen kun je beleid maken. Door een faciliterende en dienstbare rol van de overheid wordt de buurt geholpen en voelen de vrijwilligers zich nuttig en erkend. Op die manier zullen beide partijen er voordeel van ondervinden.

Naast deze algemene aanbeveling zijn er nog een aantal maatschappelijke ontwikkelingen gaande die de positie, de rol, de competenties en uiteindelijk ook de motieven en het plezier van de vrijwilligers in de toekomst zullen gaan beïnvloeden. Want de vrijwilligersorganisaties en de overheid staan onder druk. De overheid omdat deze zich steeds meer lijkt terug te trekken en verzakelijkt. Op het gebied van taken, verantwoordelijkheden en ook financieel wordt er, links en rechts, gestreefd naar vermindering. De mondige burgers kunnen zichzelf wel redden en de bemoeizuchtige en trage overheid moet verdwijnen. Desondanks blijft de overheid een belangrijke taak vervullen en zal een terugtrekkende kracht vooral nadelig zijn voor de onmondige burger of de niet-zelfredzamen. De overheid zal dus een balans moeten zoeken tussen 'bepalen en vasthouden' en 'faciliteren en loslaten'. Inspraak en participatie van organisaties, bewoners of anders betrokkenen zal daarbij belangrijk blijven.

Burgers

Ook de ontwikkeling van individualisering blijft doorgaan. En daarbij het verkleinen van een groepsgevoel. Relaties verharden, concurrentie tussen verschillende belangen wordt groter en wantrouwen groeit (Sociaal Cultureel Planbureau, 'De Sociale Staat', 2009). Ook in de politiek merk je dit. Er wordt nog wel gesproken over 'verbinden' en 'samenleven', maar ondertussen lijken bepaalde groepen te worden uitgesloten en wordt het deelnemen bepaalde groepen moeilijk gemaakt.

En er is een demografische ontwikkeling gaande. Door de vergrijzing komt er een grote golf 65plussers aan. Een grote groep hiervan is hoogopgeleid, heeft veel ervaring en is nog niet toe aan geraniums. Sommigen hiervan zetten eigen bedrijven op, komen in een bestuur, maar er is mogelijk ook een groep die zich wil inzetten voor de maatschappij en hun ervaring wil delen met anderen. Advies geven, coachen en begeleiden zijn belangrijke taken, en hierbij zich nuttig maken op plekken waar handen tekort komen of waar weinig geld beschikbaar is. Dit kan zijn in de zorg, de cultuur, maar ook bij sportclubs, voedselbanken of actiegroepen. Als deze mensen geïnteresseerd zouden kunnen worden voor een coachfunctie binnen vrijwilligersorganisaties, ook in Vogelaarwijken, al is het niet van lange duur, maar voor een doelgerichte actie of een kort samenwerkingsverband, zou dit een grote bijdrage kunnen leveren aan de professionalisering van de stichtingen en organisaties. Want dat lijkt nodig te zijn, verzakelijking. Juist ook bij de overheid is dit zichtbaar. Zij zal, mede vanwege de bezuinigingen, minder makkelijk subsidies verlenen aan algemene, niet

concrete doelen van vrijwilligers. Een betere controle op de inkomsten en uitgaven, kortdurend en projectmatig werken en verantwoording afleggen, zullen deel gaan uitmaken van het beleid. En niet onterecht. Geld is schaars en moet goed besteed worden.
Wel zal de overheid belang blijven hechten aan die initiatieven vanuit de samenleving. En er zal voor burgers ook ruimte zijn om dit te blijven doen. Maar de doelen van vrijwilligersorganisaties zullen waarschijnlijk meer en meer moeten aansluiten op het (lokale) beleid. En pas bij het bijdragen aan of het bereiken van die doelen, kunnen zij rekenen op financiële steun van de overheid. De stichtingen zullen dus een doelgerichte aanpak moeten hebben, een goede organisatie en brede, boven het eigenbelang uitstijgende, doelen nastreven. Een grote mate van professionaliteit zal dus een vereiste worden.
De federatieve initiatieven uit dit onderzoek lopen op dit gebied voorop. Zij krijgen regelmatig al een vaste subsidie, want zij hebben doelen die gericht zijn op algemene belangen, hebben contacten en weten zich te presenteren naar de buitenwereld, willen ontwikkelen en zien daarbij eigen fouten of beperkingen. Door deze mate van reflexiviteit, en het bewustzijn van de eigen identiteit, hebben deze stichtingen een voorsprong en zullen zij mee kunnen blijven draaien in de maatschappij van de 21ste eeuw. Conservatieve of lichte organisaties die zich wel voornamelijk richten op één beperkte groep of cultuur, niet-reflexief zijn, weinig contacten hebben en dus amper ontwikkelen of vooruitgaan, zullen zichzelf moeten redden. Hopelijk blijven zij getolereerd en zelfs gestimuleerd worden, want zoals eerder gezegd hebben deze activiteiten wel degelijk nut en zullen zij op hun manier uiteindelijk ook grote doelen, zoals integratie, kunnen bereiken. Maar op een financiële bijdrage van de overheid kunnen ze waarschijnlijk steeds minder rekenen. Erkenning en een luisterend oor vanuit de overheid zullen daarom voor deze initiatieven wel van groot belang blijven.

Focus

Het professionaliseren lijkt dus als belangrijk item te gelden voor alle groepen en partijen. Als ze een duidelijke rol willen spelen in de samenleving zal het organiserend vermogen en daarbij de competenties van de vrijwilligers versterkt moeten worden. Zowel voor het verkrijgen van subsidie, de rol als voorzitter van een groep of voor de PR, er moet doelgerichter gewerkt gaan worden en er zullen, relatief snel, resultaten verwacht worden.

En dat kan steeds minder door amateurisme en vrijblijvendheid. Onderlinge samenwerking tussen organisaties kan niet uitblijven en het delen van een locatie zal vaker moeten gaan gebeuren. Uiteraard wil elke stichting een eigen ruimte, met veel mogelijkheden en goede faciliteiten. Toch zullen zij in moeten zien dat dit niet altijd mogelijk en nodig is.

Al met al zal dit betekenen dat de focus moet komen te liggen op opleiding en coaching. Aangezien de overheid profiteert van de vrijwilligers, en dit haar jaarlijks een hoop geld scheelt, is dit mogelijk een taak voor haar. De overheid zal kennis en ervaring kunnen opsporen en mogelijk de 65plussers inzetten. Zij worden dan adviseurs van de organisaties, bezitten over een groot netwerk en over de competenties om mensen binnen de organisatie te helpen en te coachen.
De motieven van de vrijwilligers zullen grotendeels gelijk blijven, namelijk een groep en jezelf willen helpen. Maar hierbij komt sterker het bereiken van doelen. De huidige, maar ook zeker de toekomstige vrijwilligers zullen moeten laten zien dat ze met elkaar veranderingen en verbeteringen tot stand kunnen brengen en hiermee een rol kunnen spelen in de Nederlandse samenleving.

Literatuurlijst

Blokland, T. (2003) *Urban Bonds. Social Relationships in an Inner City Neighbourhood*, Cambridge: Polity Press

Burt R.S. (2005) *Brokerage & Closure. An Introduction to Social Capital*, Oxford New York: Oxford University Press

Duyvendak, J.W. & Hurenkamp, M. (2004) *Kiezen voor de kudde. Lichte gemeenschappen en de nieuwe meerderheid,* Amsterdam: Uitgeverij Van Gennep

Fienig, B. (2010) *Lay participants' main motives in playing an active role in health promotion projects: an explorative analysis,* Health Education Research

Frieling, M. (2008) *Een goede buur, 'joint production' als motor voor actief burgerschap in de buurt*, proefschrift Rijksuniveristeit Groningen

Gemeente Amsterdam (2007) *Buurtactieplan Slotermeer (Slotermeer Noord-oost en Zuid-west)*

Gunsteren, H.R. van (1998) *A theory of citizinship. Organizing plurality in contemporary democracies*, Oxford, Boulder Colorado

Hurenkamp, M. & E. Tonkens (2008) *Wat vinden burgers zelf van burgerschap? Burgers aan het woord over binding, loyaliteit en sociale cohesie,* Den Haag: NICIS Kenniscentrum Grote Steden

Jong, J.D.A. de (2007) *Kapot moeilijk, een etnografisch onderzoek naar opvallend delinquent groepsgedrag van 'Marokkaanse jongens',* Amsterdam: Aksant

Lichterman, P. (2005) *Elusive togetherness. Church groups trying to bridge America's divisions*, Princeton: Princeton University Press

Lichterman, P. (2006) *Social Capital or Group Style? Rescuing Tocqueville's Insights on Civic Engagement*, in: Theory and Society, Vol. 35: 529-563

Lichterman, P. (2009) *Social Capacity and the Styles of Group Life. Some Inconvenient wellsprings of Democracy*, in: American Behavioural Scientist, Vol. 52, Nr. 6: 846-866

Nauta, L. (2000) *Veranderende ideeën over burgerschap & Competente burgers*, in: Nauta, L. *Onbehagen in de filosofie. Essays*, Amsterdam: Uitgeverij van Gennep, pp. 88-114

Putnam, R. (1993) *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy.* Princeton: Princeton University Press

Putnam, R. (1995) *Bowling Alone: America's Declining Social Capital,* Journal of Democracy, 6(1): 65-78

Sociaal Cultureel Planbureau (2009) *De Sociale Staat van Nederland 2009,* Den Haag

Tonkens, E. (2004) *Grootmondig of grootmoedig? Waarom conservatieven 'eigen verantwoordelijkheid' omarmen*, www.waterstichting.nl

Tonkens, E. (2006) *De bal bij de burger. Burgerschap en publieke moraal in een pluriforme, dynamische samenleving,* Amsterdam: Vossiuspers UvA

Tonkens, E. (red.)(2009) *Tussen onderschatten en overvragen. Actief burgerschap en activerende organisaties in de wijk*, Amsterdam: SUN-Boom

Tonkens, E., Hurenkamp, M. & J.W. Duyvendak (2006) *Wat burgers bezielt. Een onderzoek naar burgerinitiatieven*, Universiteit van Amsterdam/NICIS Kenniscentrum Grote Steden Den Haag

Tonkens, E. & G. Kroese (2008) *Oefeningen in burgerschap in de multiculturele samenleving*, Evaluatierapport

Tonkens, E. & G. Kroese (2009) *Bewonersparticipatie via vouchers: democratisch en activerend? Evaluatie eerste fase voucherregeling*, ASSR: Universiteit van Amsterdam

Wilson, J. & M. Musick (1997) *Who cares? Toward an integrated theory of volunteer work*, in: American Sociological Review, vol. 62, no. 5, 694-713

Wilson, J. (2000) *Volunteering*, in: Annual Review Sociology, 26, 215-240

WRR (2005) *Vertrouwen in de buurt,* Amsterdam: Amsterdam University Press

Wuthnow, R. (1991) *Acts of compassion: Caring for others and helping ourselves,* Princeton: Princeton University Press

Wuthnow, R. (1998) *Loose Connections: Joining Together in America's Fragmented Communities,* Cambridge: Harvard University Press

- Tekst voor beleidsstuk MT- en DB-besluit: 'Netwerk overleg Sociale Cohesie en preventie Geuzenveld-Slotermeer', 24 januari 2010, via het stadsdeel
- www.actiefburgerschap.nl
- www.os.amsterdam.nl (tabel 7876)

Bijlage 1: Vragenlijst

Topic list interviews vrijwilligers

1. ALGEMEEN

Ik wil u eerst iets vragen over uw initiatief en de activiteiten die u onderneemt.
Wat houdt uw initiatief precies in? (gebruik informatie die vooraf verkregen is via internet etc)
Wanneer is uw initiatief opgericht?

Heeft uw organisatie leden?
Hoeveel leden heeft uw organisatie of initiatief? Wat doet u precies voor deze organisatie? Hoe groot is het bestuur? Is er een vaste achterban?

Wat was de belangrijkste aanleiding om uw organisatie of uw initiatief te starten? (In wat voor woorden wordt dit verhaal over motieven vervat: zorgzaamheid, verantwoordelijkheid, eigenbelang of solidariteit)

Wat is het belangrijkste doel van uw organisatie of initiatief? Wat wilt u met uw initiatief bereiken? (In wat voor woorden wordt dit verhaal over motieven vervat: zorgzaamheid, verantwoordelijkheid, eigenbelang of solidariteit)

Kunt u kort iets vertellen over uw organisatie en de activiteiten die zij onderneemt/organiseert?
Wat heeft uw organisatie bijvoorbeeld de afgelopen twee maanden/ weken gedaan?

Zijn er eventueel problemen die u ondervindt in de dagelijkse gang van zaken? Zo ja, welke?

Wanneer bent u tevreden over uw werk voor deze organisatie?
Wanneer bent u trots op uw werk?

Bent u ook wel eens gefrustreerd over iets binnen uw organisatie?

Wat is het belangrijkste voor succes van uw initiatief of uw inspanningen
(- Wanneer er veel mensen betrokken zijn of wanneer degenen die er aan bij gedragen hebben er tevreden over zijn, of etc?)

Bent u nog in andere organisaties actief?

Wat voor contact heeft u binnen de organisatie? (afspreken, bellen, mailen)

Werken er familieleden bij dezelfde organisatie, of heeft u er vrienden werken?

2. MOTIEVEN

Hoelang bent u al werkzaam in deze organisatie?

Waarom bent u destijds betrokken geraakt bij deze organisatie?
(specifieke gebeurtenis, van jezelf, van derden, gevoel, eigen belang, collectief belang)
(voor wie? Impulsief bedacht om het te gaan doen of jaren nagedacht?)

Had u van tevoren verwacht dat u dit voor een langere periode zou gaan doen?

Zijn de redenen om er te blijven werken anders dan de begin motieven?
Zo ja, wat is de reden dat u er nu nog werkt?

Weet u wat motieven van andere vrijwilligers waren om hier te komen werken?

3. IDENTITEIT/REFLEXIVITEIT

Woont u zelf hier in de buurt?

Hoe zou u zichzelf omschrijven? Een buurtbewoner? Een Slotermeerder? Een Marokkaan? En waarom?

Voelt u zich betrokken bij de buurt? Waarom?

Hoe kijkt u naar andere bewoners? Als u om u heen kijkt, wat ziet u dan?

Kijkt u anders naar ze dan voordat u actief werd in de wijk? Is uw kijk op andere bewoners in de buurt veranderd? Hoe?

Is uw kijk op de buurt veranderd? Hoe?

Vindt u dat er problemen zijn in de wijk?
Is uw kijk op de problemen veranderd? Hoe?

Heeft u contact met andere instellingen in de wijk?
Hoe zou u het contact met andere bewonersinitiatieven in de wijk omschrijven (veel, weinig, intensief, oppervlakkig)?

Waarin verschilt u van andere initiatieven/organisaties in de wijk?
(vgl. Lichterman, follow group's definition!).
En zijn er ook organisaties in de buurt die gelijke dingen doen/ overlap vertonen?

Hoe kijkt u naar andere stichtingen of organisaties in de wijk?

Heeft u wel eens hulp gehad van een andere organisatie in de wijk?
Bent u wel eens in de weg gestaan door een andere instelling/ iets minder goed verlopen?

4. COMPETENTIES

Krijgt u enige vergoeding voor het werk dat u hier verzet?
(geld, vrijwilligersvergoeding)
Zo nee, zou u dat wel willen krijgen? Of vindt u het goed zo?
Krijgen andere mensen binnen de organisatie wel een vergoeding?

Al dat gepraat over dat het goed is voor de wijk is natuurlijk erg mooi, maar wat hebt u zelf eigenlijk geleerd van het actief zijn?

Bijv:
emotionele vaardigheden verwerven

positieve kwaliteiten benoemen, moed en integriteit opbouwen
zelfinzet laten zien en technieken voor zelfontplooiing ontwikkelen
constructieve relatie aangaan met familie, buurt en omgeving
investeren in het aanleggen van het sociale netwerk.
Versterken van capaciteiten (bijvoorbeeld scholing, talentontwikkeling, stage)
Vergroten van eigen leefwereld

Bent u daarbij geholpen? Door wie? (andere instellingen, gemeente)

Wat zou u verder nog willen leren in het proces van actief zijn?

Zijn er wel eens dingen/ werkzaamheden minder goed verlopen? Heeft u wel eens iets gedaan wat achteraf beter kon?

Wat is u het meest bijgebleven van de afgelopen maanden?

5. SLOTVRAGEN

1: Wat is de top 3 problemen in uw wijk?
2: Wat doet uw organisatie hieraan?
3: Stel....als u nu voor een dag minister was.....wat zou u dan veranderen in de wijk?

[En: noteer algemene kenmerken: geslacht, leeftijd, uiterlijk, etniciteit, opvallende dingen.]

Bijlage 2: Methoden, koppeling empirie en theorie

Tabel gemaakt: vraag, antwoord, respondent en eerste cijfer is totale aantal respondenten

VRAAG		ANTWOORD	RESPONDENT
ALGEMEEN			
Algemeen stichting	0	- ontmoetingsplek (kletsen)	
	12	- ontmoetingsplek (met activiteiten/hulp/ cursussen/ info/voorlichting)	1/ 4/ 5/ 6/ 7/ 8/ 9/ 10/ 11/ 12/ 13/ 14/
	2	- adviesorgaan/ belangenbehartiging	2/ 3/
Opgericht	0	- voor 1980	
	3	- 1980-1990	1/ 9/ 14/
	7	- 1990-2000	2/ 4/ 6/ 7/ 8/ 12/ 13/
	1	- 2000-2005	5/
	3	- 2005-2010	3/ 10/ 11/
Leden	1	- ja meer dan 50	14/
	3	- ja minder dan 50	3/ 6/ 12/
	1	- nee	2/
	10	- nee, wel vaste achterban/donateurs	1/ 4/ 5/ 7/ 8/ 9/ 10/ 11/ 13/
Eigen rol	11	- voorzitter	1/ 3/ 4/ 5/ 7/ 8/ 10/ 11/ 12/ 13/ 14/
	1	- secretaris	6/
	2	- overig bestuurslid	2/ 9/
Achterban	4	- tot 40	2/ 3/ 4/ 9/
	4	- 40-60	8/ 10/ 11/ 12/
	5	- meer dan 60	1/ 5/ 6/ 7/ 14/
	1	- (vooral) mannen	7/
	1	- (vooral) vrouwen	8/
	7	- (vooral) ouderen	1/ 2/ 4/ 5/ 7/ 9/ 11/
	3	- (vooral) jongeren	3/ 6/ 10/
Etniciteit achterban	4	- vooral Turks	6/ 7/ 8/ 12/
	4	- vooral Marokkaans	10/ 11/ 13/ 14/
	2	- vooral Nederlanders	2/ 9/
	3	- multicultureel	1/ 3/ 5?/
	1	- overig (Surinaamse hindoes)	4/
Achterban woonachtig	11	- uit de buurt	1/ 2/ 3/ 5/ 7/ 8/ 9/ 10/ 11/ 12/ 14/
	3	- Amsterdam	4/ 6/ 14/
	2	- Nederland	12/ 13/

Eigen aanleiding	10	- zorgzaamheid	1/ 2/ 3/ 5/ 6/ 8/ 10/ 11/ 12/ 14/
	6	- verantwoordelijkheid	3/ 4/ 7/ 10/ 13/ 14/
	8	- eigen belang	1/ 2/ 5/ 6/ 7/ 8/ 9/ 11/
	9	- solidariteit	1/ 3/ 6/ 8/ 9/ 10/ 11/ 13/ 14/
	7	- eigen ervaring (zelf meegemaakt)	3/ 7/ 8/ 10/ 11/ 12/ 14/
Eigen doel	14	- mensen/groep helpen	1/ 2/ 3/ 4/ 5/ 6/ 7/ 8/ 9/ 10/ 11/ 12/ 13/ 14/
	2	- zelf bezig blijven	1/ 2/
Activiteiten	8	- gezelligheid (praten, tv, thee drinken)	1/ 4/ 6/ 7/ 8/ 10/ 11/ 13/
	10	- voorlichtingen	3/ 5/ 6/ 8/ 9/ 10/ 11/ 12/ 13/ 14/
	10	- cursussen (computer, taal etc.)	1/ 4/ 5/ 6/ 7/ 8/ 9/ 12/ 13/ 14/
	8	- feesten/ avonden	1/ 4/ 5/ 6/ 7/ 8/ 12/ 14/
	a		
	2	- stadsdeel adviseren	2/ 3/
Afgelopen tijd	6	- feest	1/ 4/ 5/ 6/ 8/ 11/
	6	- activiteit	3/ 7/ 9/ 10/ 12/ 14/
	1	- probleem gemeente	2/
Dagelijkse problemen	5	- subsidie	6/ 7/ 8/ 10/ 12/
	3	- gemeente (afspraken niet nakomen)	2/ 7/ 10/
	5	- locatie	4/ 11/ 12/ 13/ 14/
	2	- weinig mensen	4/ 12/
	2	- buurt/buren	1/ 5/
	2	- te enthousiast, te snel werken	3/ 13/
	2	- zelf te weinig kennis/mankracht	6/ 9/
Tevreden	3	- veel mensen	2/ 9/ 12/
	5	- mensen blij	4/ 6/ 7/ 8/ 13/
	4	- mensen geholpen	5/ 11/ 13/ 14/
	1	- goede sfeer	1/
	2	- bekendheid/ waardering	3/ 10/
Trots	12	- activiteit geslaagd/ mensen geholpen	1/ 2/ 3/ 4/ 6/ 7/ 8/ 9/ 10/ 11/ 12/ 14/
	2	- erkenning/compliment/prijs	1/ 3/
	3	- goede sfeer (samenwerking)	1/ 12/ 14/
Gefrustreerd	4	- locatie	11/ 12/ 13/ 14/

	3 1 5	- gemeente (bureaucratie) - subsidie/ weinig geld - de buurt(bewoners)/ leden (weinig)	2/ 7/ 10/ 4/ 5/ 6/ 7/ 9/ 12/
Wanneer succes	6 2 2 6	- mensen tevreden - veel mensen - bekend bij mensen - iets gedaan krijgen	4/ 7/ 8/ 9/ 11/ 14/ 12/ 14/ 1/ 5/ 2/ 3/ 6/ 10/ 11/ 13/
Reclame	3 5 2 2 1	- mond op mond - website - folders - het is al bekend - meer mensen uitnodigen	1/ 7/ 11/ 1/ 6/ 8/ 9/ 13/ 7/ 14/ 4/ 10/ 6/
Elders actief	6 3 5	- nee, fulltime baan ernaast - nee - ja, andere organisatie/ stichting/ vereniging	3/ 4/ 6/ 7/ 10/ 12/ 2/ 5/ 8/ 1/ 9/ 11/ 13/ 14/
Contact intern	7 9 3 1 1	- werkvloer - afspreken - bellen - mailen - smsen	1/ 6/ 7/ 8/ 9/ 10/ 11/ 2/ 3/ 4/ 5/ 6/ 7/ 8/ 13/ 14/ 2/ 9/ 14/ 3/ 12/
Intensief	6 8 0	- ja - redelijk/ gedeeltelijk - nee	1/ 3/ 6/ 7/ 8/ 14/ 2/ 4/ 5/ 9/ 10/ 11/ 12/ 13/
Familie/ vrienden intern	9 2 4 8	- familie niet - familie wel - vrienden niet - vrienden wel	1/ 2/ 4/ 5/ 9/ 11/ 12/ 13/ 14/ 6/ 7/ 4/ 5/ 9/ 13/ 1/ 2/ 6/ 7/ 8/ 11/ 12/ 14/
MOTIEVEN			
Oprichter (mede)	7 7	- ja - nee	3/ 5/ 8/ 10/ 11/ 12/ 14/ 1/ 2/ 4/ 6/ 7/ 9/ 13/
Hoe actief geworden	7 5 1	- zelf opgericht/ overgenomen - erbij gevraagd - verplicht gesteld	3/ 5/ 8/ 10/ 11/ 12/ 14/ 4/ 6/ 7/ 9/ 13/ 13/

	3	- door, via familie/vrienden	4/ 6/ 7/
	7	- was al actief (daar of elders)	1/ 7/ 8/ 9/ 11/ 13/ 14/
	5	- iets om handen willen hebben	1/ 2/ 5/ 8/ 11/
	2	- las, hoorde iets over de stichting	2/ 8/
Betrokkenheid/aanmoediging instituties bij activering	2	- ja, stadsdeel	3/ 8/
	1	- ja, WAO/AOW/oid	1/
	11	- nee	2/ 4/ 5/ 6/ 7/ 9/ 10/ 11/ 12/ 13/ 14/
Hoelang werkzaam	6	- sinds oprichting	3/ 5/ 10/ 11/ 12/ 14/
	6	- tot 2 jaar	3/ 4/ 6/ 10/ 11/ 13/
	1	- tot 5 jaar	7/
	7	- meer dan 5 jaar	1/ 2/ 5/ 8/ 9/ 12/ 14/
Waarom betrokken		Jezelf	
	9	- specifieke gebeurtenis jezelf	1/ 2/ 5/ 7/ 8/ 10/ 11/ 12/ 14/
	12	- ervaring	1/ 3/ 5/ 6/ 7/ 8/ 9/ 10/ 11/ 12/ 13/ 14/
	7	- hulp geven (actie/ dienst-wederdienst)	1/ 8/ 9/ 10/ 12/ 13/ 14/
	5	- zelf beter worden (ontwikkeling/ status)	2/ 7/ 8/ 9/ 11/
		Anderen	
	1	- specifieke gebeurtenis derde	4/
	0	- gevoel	
	14	- bepaalde groep (bekend)	1/ 2/ 3/ 4/ 5/ 6/ 7/ 8/ 9/ 10/ 11/ 12/ 13/ 14/
		- collectief belang (onbekende samenleving)	
		-eigen belang, rest is mooi meegenomen	
	1		1/
Lange tijd	7	- ja	1/ 4/ 5/ 7/ 8/ 10/ 11/
	2	- nee	2/ 14/
	4	- (soms) willen stoppen	3/ 6/ 9/ 12/
Andere redenen nu	6	- ja, positiever nu	2/ 3/ 4/ 5/ 6/ 13/
	3	- ja, negatiever nu	9/ 10/ 12/
	5	- nee	1/ 7/ 8/ 11/ 14/
Welke reden	5	- meer organiseren is leuker	2/ 4/ 5/ 6/ 13/
	1	- leden enthousiaster/ meer tevreden	3/

Andermans motieven 11 3 1	- gelijk - anders, doen minder - geen idee	1/ 3/ 5/ 6/ 7/ 8/ 9/ 10/ 11/ 13/ 14/ 2/ 12/ 13/ 4/
IDENTITEIT/REFLEXIVITEIT		
Waar wonen 9 1 3 1	- Slotermeer/Geuzenveld - in de buurt, niet in de wijk - elders in Amsterdam - buiten Amsterdam	2/ 4/ 6/ 7/ 8/ 10/ 11/ 13/ 14/ 3/ 1/ 5/ 12/ 9/
Zelf omschrijving 4 1 1 3 3 3	- Nederlander - Marokkaan - Turk - Amsterdammer - buurtbewoner - wereldburger	6/ 11/ 12/ 14/ 5/ 12/ 4/ 7/ 11/ 2/ 3/ 8/ 1/ 10/ 13/
Waarom 1 3 2 10	- daar geboren - daar opgegroeid - daar actief - daar thuis	5/ 3/ 4/ 11/ 3/ 6/ 1/ 2/ 6/ 7/ 8/ 10/ 11/ 12/ 13/ 14/
Betrokken bij buurt 11 3 0	- ja heel erg - ja beetje - nee	1/ 2/ 3/ 5/ 6/ 7/ 8/ 10/ 11/ 13/ 14/ 4/ 9/ 12/
Visie op bewoners 4 3 7	- neutraal - negatief (slechter dan vroeger) - positief	3/ 6/ 10/ 13/ 2/ 8/ 12/ 1/ 4/ 5/ 7/ 9/ 11/ 14/
Anders door actief 6 4 4	- ja meer kennis, meer bekenden - ja meer problemen - nee	3/ 5/ 6/ 8/ 10/ 11/ 2/ 9/ 12/ 13/ 1/ 4/ 7/ 14/
Visie op de buurt 4 8 1	- positief - neutraal - negatief (in vergelijking met vroeger)	1/ 2/ 4/ 7/ 3/ 5/ 6/ 8/ 10/ 12/ 13/ 14/ 9/
Problemen in wijk 4 10 0	- ja veel - ja aantal - nee	3/ 5/ 6/ 10/ 1/ 2/ 4/ 7/ 8/ 9/ 11/ 12/ 13/ 14/

Visie anders 5 4 1 1	- problemen worden erger - problemen worden minder - gelijk - overal dezelfde problemen	1/ 2/ 9/ 10/ 13/ 5/ 6/ 8/ 11/ 14/ 4/
Contact andere instellingen 10 4 0	- ja veel - ja weinig - nee nooit	1/ 3/ 4/ 5/ 6/ 7/ 8/ 9/ 11/ 14/ 2/ 10/ 12/ 13/
Interactie instituties (welzijn, stadsdeel, corporatie) 9 5 0 2 7 5 6 1	- positief contact - neutraal contact - negatief contact - alleen contact mbt subsidies - alleen aanwezig bij vergaderingen - regelmatige samenwerking stadsdeel - regelmatige samenwerking overigen - samenwerking is moeilijk met profs	3/ 4/ 5/ 6/ 7/ 9/ 11/ 12/ 14/ 1/ 2/ 8/ 10/ 13/ 7/ 10/ 5/ 6/ 7/ 8/ 9/ 10/ 13/ 2/ 3/ 9/ 11/ 14/ 3/ 4/ 8/ 11/ 12/ 14/ 1/
Contact bewonersinitiatieven 3 6 0	- ja veel - ja weinig - nee nooit	8/ 11/ 14/ 1/ 4/ 6/ 7/ 12/ 13/
Verschil anderen 5 9 4 3	- andere doelen - andere doelgroep - anderen doen niks (alleen gezellig) - andere aanpak	3/ 6/ 9/ 11/ 14/ 1/ 4/ 6/ 8/ 9/ 10/ 11/ 12/ 13/ 2/ 3/ 5/ 6/ 1/ 7/ 8/
Overlap anderen 5 9 0	- nee - ja 1 of 2 - ja veel	3/ 6/ 10/ 11/ 12/ 1/ 2/ 4/ 5/ 7/ 8/ 9/ 13/ 14/
Visie anderen 0 8 0 6	- ken geen andere instellingen - positief (wil wel samenwerken) - negatief (wil niet samenwerken) - neutraal (ieder zijn ding)	 1/ 7/ 8/ 9/ 11/ 12/ 13/ 14/ 2/ 3/ 4/ 5/ 6/ 10/
Hulp anderen (gemeente, Steunpunt, Dock, VCA etc.) / samenwerking 4 9 1	- ja veel - ja weinig - nee nooit	1/ 3/ 8/ 14/ 2/ 5/ 6/ 7/ 9/ 10/ 11/ 12/ 13/ 4/
Last anderen 1 3	- ja veel - ja weinig	10/ 3/ 7/ 12/

	8	- nee	1/ 4/ 6/ 8/ 9/ 11/ 13/ 14/
COMPETENTIES			
Vergoeding	0 14	- ja - nee (of soms alleen voor benzine, koffie, thee)	 1/ 2/ 3/ 4/ 5/ 6/ 7/ 8/ 9/ 10/ 11/ 12/ 13/ 14/
Zou willen	2 12	- ja - nee	5/ 14/ 1/ 2/ 3/ 4/ 6/ 7/ 8/ 9/ 10/ 11/ 12/ 13/
Anderen vergoeding	1 13	- ja - nee (alleen voor benzine, koffie, thee (de vrijwilligers achter de bar: vergoeding))	9/ 1/ 2/ 3/ 4/ 5/ 6/ 7/ 8/ 10/ 11/ 12/ 13/ 14/
Wat geleerd	12 2 0 3 0 7 0 0 10 12 5	Veel Weinig Niks - capaciteiten versterken (cursus, scholing) - emotionele vaardigheden - sociale vaardigheden - positieve kwaliteiten benoemen - inzet laten zien - relatie aangaan met mensen, buurt / investeren in sociaal netwerk - nieuwe sociale contacten (leefwereld groter) - bureaucratische regels	1/ 2/ 3/ 5/ 6/ 7/ 8/ 9/ 10/ 11/ 12/ 14/ 4/ 13/ 2/ 3/ 5/ 1/ 7/ 8/ 10/ 11/ 12/ 14/ 3/ 4/ 6/ 8/ 9/ 10/ 11/ 12/ 13/ 14/ 1/ 3/ 4/ 5/ 6/ 7/ 8/ 10/ 11/ 12/ 13/ 14/ 2/ 3/ 10/ 12/ 13/
Geholpen door	2 4 2	- gemeente/ stadsdeel - Dock/ Buurtbelangen/ VCA: instanties - een bepaald persoon	3/ 14/ 7/ 10/ 11/ 13/ 2/ 8/
Meer leren	3 6 3 2	- ja altijd - ja iets specifieks - weet ik niet (toekomst onzeker) - nee	7/ 10/ 11/ 1/ 3/ 4/ 5/ 6/ 13/ 2/ 8/ 14/ 9/ 12/
Wat kon beter	3 2 1 2 8	- niks - weet ik (nog) niet - samenwerken met anderen - subsidie, gemeente - activiteit	2/ 11/ 14/ 12/ 13/ 10/ 5/ 10/ 1/ 3/ 4/ 5/ 6/ 7/ 8/

	2	- gezeur met buren	9/ 1/ 10/
Meest bijgebleven	10 4	- positief (feest, avond, activiteit) - negatief (probleem gemeente, buurt etc.)	1/ 2/ 3/ 4/ 6/ 7/ 8/ 9/ 11/ 14/ 5/ 10/ 12/ 13/
SLOTVRAGEN			
Top 3 problemen	6 8 4 2 2 3 1 1 1	- criminaliteit - hangjongeren/ jeugd - slopen (woningen/ gebouwen) - armoede - slecht voor ouderen - bureaucratie bij overheid - negativiteit over de wijk - integratie - positie van vrouwen	1/ 6/ 7/ 10/ 13/ 14/ 2/ 5/ 6/7/8/ 10/ 13/ 14/ 2/ 8/ 9/ 10/ 6/ 10/ 1/ 2/ 1/ 3/ 10/ 3/ 5/ 5/
Uw oplossingen	4 3 0 0	- ja proberen wij - ja doen wij - ja willen wij - nee	2/ 3/ 5/ 7/ 1/ 6/ 10/
Dag minister	2 5 2 3 3 1 3 2 1 2	- armoede verkleinen - jongeren helpen/ perspectief bieden - ouderen helpen - betaalbare woningen - mensen actiever maken - toegankelijkheid burgers vergroten - verschil allochtonen/autochtonen kleiner - onderwijs verbeteren - luisteren naar de mensen - wijk verbeteren, prettiger wonen	9/ 14/ 5/ 7/ 10/ 12/ 14/ 2/ 12/ 6/ 13/ 14/ 1/ 5/ 12/ 4/ 5/ 7/ 11/ 7/ 14/ 8/ 13/ 14/
ALGEMENE KENMERKEN			
Geslacht	10 4	- man - vrouw	3/ 4/ 5/ 6/ 7/ 10/ 11/ 12/ 13/ 14/ 1/ 2/ 8/ 9/
Leeftijd	2 6 6	- tot 30 - 30 tot 55 - boven 55	3/ 10/ 4/ 6/ 7/ 8/ 12/ 13/ 1/ 2/ 5/ 9/ 11/ 14/
Etniciteit	3 6 4	- Nederlands - Marokkaans - Turks	1/ 2/ 9/ 3/ 5/ 10/ 11/13/14/ 6/ 7/ 8/ 12/

	1	- Antilliaan (Surinaams)	4/
Taalgebruik	5 5 4 0	- vloeiend Nederlands - goed Nederlands - gebrekkig Nederlands - slecht Nederlands	1/ 2/ 3/ 4/ 9/ 6/ 7/ 8/ 10/ 13/ 5/ 11/ 12/ 14/
Opleidingsniveau (verwacht)	6 5 3	- laag opgeleid (cursus, certificaat) - middelmatig opgeleid (mbo) - hoog opgeleid (hbo, wo)	2/ 8/ 10?/ 11?/ 12?/ 14?/ 4/ 5/ 7/ 9/ 13?/ 1/ 3/ 6/
Locatie gesprek	8 2 2 2	- op de stichting - thuis - buurtgebouw - elders	1/ 5/ 6/ 7/ 8/ 9/ 10/ 11/ 2/ 4/ 13/ 14/ 3/ 12/
Mensen aanwezig	1 2 6 2 2 4	- partner - kind(eren) - collega(‘s)/ andere vrijwilligers - collega(’s) bij gesprek - lid stichting - nee	4/ 4/ 8/ 1/ 7/ 8/ 10/ 11/ 13/ 2/ 6/ 5/ 7/ 3/ 9/ 12/ 14/
Gebeurtenis	3 3 3 2	- uitgenodigd voor feest - folder/ info mee gekregen - respondent bang voor opname apparaat - respondent papieren mee: informatie	5/ 6/ 14/ 3/ 5/ 6/ 5/ 10/ 11/ 9/ 14/
Karakter	9 5 6 5 1 3 2 5 2 1 2 1 1	- vriendelijk - gastvrij - open - duidelijke mening - twijfel soms over waarheid verhaal - intelligent - napraten/papegaaien (bv gemeente) - uitgebreid vertellen - kortaf vertellen - nieuwsgierig - bescheiden - enorm gefrustreerd - onduidelijk verhaal	3/ 4/ 6/ 7/ 8/ 9/ 11/ 13/ 14/ 2/ 4/ 5/ 9/ 14/ 3/ 4/ 6/ 10/ 11/ 13/ 1/ 2/ 6/ 10/ 13/ 5/ 1/ 3/ 6/ 5/ 7/ 1/ 3/ 10/ 12/ 14/ 7/ 8/ 1/ 4/ 13/ 10/ 12/
Extra opmerking	1 1 1 1 1 3	- respondent gehandicapt (rolstoel) - op psychische gronden werkloos - crimineel verleden/ stichting?? - belde vooraf om zich voor te bereiden - veel foto’s / info mee (bekende mensen) - gesproken over moord Theo van Gogh	1/ 8/ 10/ 14/ 14/ 1/ 5/ 9/